

Diagnoza potrzeb i oczekiwań mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia

Diagnoza potrzeb i oczekiwań mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia powstała w ramach projektu „RECO - Regiony we współpracy na rzecz poprawy zdrowia i jakości życia osób starszych” realizowanego przez Centrum Inicjatyw Senioralnych w Poznaniu i jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej INTERREG IVC.

Badanie zrealizowane przez: Ośrodek Badań Społecznych „INDEKS”

Biuro: ul. Kozia 16, 61-835 Poznań, tel./fax. 061 8 55 15 75, tel. 502 625 176

www.indeks-badania.pl

Spis treści:

Wstęp	4
Metodologia badań nad diagnozą	4
Charakterystyka badanej próby	6
Warunki socjalno-bytowe uczestników badania.....	8
Sytuacja materialna uczestników badania.....	11
 I. Uczestnictwo w życiu społecznym osób powyżej 50. roku życia.....	14
Częstotliwość kontaktów interpersonalnych i bariery w kontaktach społecznych	14
Internet a partycypacja w życiu społecznym osób powyżej 50. roku życia.....	17
Czas wolny i zainteresowania mieszkańców Poznania, którzy ukończyli 50 lat	20
Sytuacja na rynku pracy	24
Aktywność fizyczna mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia i bariery uczestnictwa...	27
Korzystanie z czynnego prawa wyborczego, przynależność do organizacji oraz uczestnictwo w działaniach na rzecz społeczności lokalnej.....	32
Źródła informacji o wydarzeniach społecznych krajowych i miejskich, propozycje zmian...	36
Potrzeby i oczekiwania mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia w życiu społecznym – podsumowanie	39
Typologia uczestnictwa osób powyżej 50. roku życia w życiu społecznym.....	42
 II. Potrzeby i oczekiwania mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia w obszarze zdrowia	43
Ocena stanu zdrowia i samopoczucia mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia.....	46
Najważniejsze elementy dla utrzymania zdrowia i profilaktyka zdrowotna	46
Korzystanie i dostępność do publicznej opieki zdrowotnej.....	49
Ocena dostępności do lekarza specjalisty w Poznaniu.....	51
Poczucie samotności, bezpieczeństwa, afiliacji oraz stresu.....	52
Potrzeby i oczekiwania mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia w obszarze zdrowia - podsumowanie.....	56
 III. Potrzeby i oczekiwania mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia w obszarze kultury i sztuki	57

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

<i>Ocena oferty kulturalnej miasta Poznania skierowanej do osób powyżej 50. roku życia, zainteresowanie uczestnictwem i bariery uczestnictwa.....</i>	<i>57</i>
<i>Częstotliwość dowiedzania instytucji działających w sferze kultury i uczestnictwa w imprezach artystycznych i kulturalnych na terenie Poznania.....</i>	<i>61</i>
<i>Działania, które powinny zostać podjęte w celu lepszego dostosowania oferty kulturalnej miasta Poznania do potrzeb osób powyżej 50. roku życia.....</i>	<i>63</i>
<i>Stopień poinformowania o imprezach kulturalnych miasta Poznania.....</i>	<i>64</i>
<i>Potrzeby i oczekiwania mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia w obszarze kultury i sztuki - podsumowanie.....</i>	<i>65</i>
<i>Typologia uczestnictwa osób powyżej 50. roku życia w życiu kulturalnym.....</i>	<i>66</i>
 IV. Potrzeby i oczekiwania mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia w obszarze edukacji.....	68
<i>Uczestnictwo i zainteresowanie udziałem w kursach i szkoleniach związanych z podnoszeniem własnych kwalifikacji.....</i>	<i>69</i>
<i>Rodzaje kursów i szkoleń, w których uczestniczyli i chcieliby uczestniczyć badani.....</i>	<i>70</i>
<i>Bariery w dostępie do edukacji osób powyżej 50. roku życia w Poznaniu.....</i>	<i>71</i>
<i>Zainteresowanie podejmowaniem działań wolontaryjnych.....</i>	<i>72</i>
<i>Pozytywne i negatywne aspekty wolontariatu.....</i>	<i>74</i>
<i>Potrzeby i oczekiwania mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia w obszarze edukacji - podsumowanie.....</i>	<i>75</i>
 Wnioski.....	76
 Rekomendacje badawcze.....	82

Wstęp

Prezentowany raport jest rezultatem badań i analiz socjologicznych, których nadrzędnym celem było zdiagnozowanie potrzeb i oczekiwań mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia oraz stopnia ich zaspokojenia. Badanie zostało przeprowadzone na zlecenie Centrum Inicjatyw Senioralnych w Poznaniu przez Ośrodek Badań Społecznych i Marketingowych INDEKS w okresie od lipca do sierpnia 2011 roku. Diagnoza potrzeb i oczekiwań mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia powstała w ramach projektu RECO - Regiony we współpracy na rzecz poprawy zdrowia i jakości życia osób starszych i jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej INTERREG IVC.

Przeprowadzone badania pozwolą na zaprojektowanie działań zmierzających do poprawy jakości życia seniorów, w tym zwiększenia ich uczestnictwa w życiu społecznym, szczególnie w zakresie edukacji, zdrowia oraz kultury i sztuki. Diagnoza wyżej wymienionych wymiarów służyć ma opracowaniu i wdrożeniu optymalnych mechanizmów aktywizacji skierowanych do osób powyżej 50. roku życia w celu ich większej i aktywnej partycypacji w życiu społeczno-kulturalnym miasta Poznania. W raporcie zawarte zostały zarówno najważniejsze, jak i najciekawsze wnioski z kompleksowego badania opinii mieszkańców Poznania, będących w tym wieku. Prezentowane opracowanie składa się z czterech bloków tematycznych: (1) uczestnictwo w życiu społecznym osób powyżej 50. roku życia, (2) potrzeby i oczekiwania mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia w obszarze zdrowia, (3) potrzeby i oczekiwania mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia w obszarze kultury i sztuki oraz (4) potrzeby i oczekiwania mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia w obszarze edukacji. W raporcie przedstawiona została szczegółowa analiza każdego z wyżej wymienionych zagadnień. W ramach badania podjęto także próbę stworzenia typologii uczestnictwa osób powyżej 50. roku życia w szeroko rozumianym życiu społecznym oraz kulturalnym Poznania.

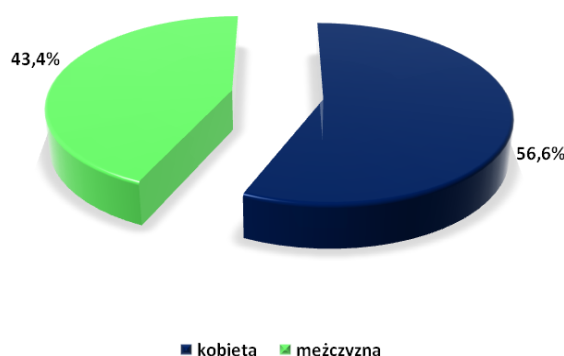
Metodologia badań nad diagnozą

Zgodnie z zaakceptowaną koncepcją metodologiczną, badanie wśród mieszkańców Poznania, którzy ukończyli 50 lat, zostało zrealizowane techniką wywiadu bezpośredniego – osobistego z wykorzystaniem skategoryzowanego papierowego wywiadu kwestionariuszowego PAPI. Kwestionariusz ankiety (w załączniku) składał się z pytań zamkniętych, pytań z możliwością wielokrotnego wyboru, z kafeterią odpowiedzi oraz pytań otwartych umożliwiających swobodną wypowiedź respondenta. Badanie zostało przeprowadzone przez przeszkolonych ankierów na dobranej i reprezentatywnej próbie badawczej. Wielkość próby określona została przez zamawiającego na poziomie **500**. Dla próby ilościowej, dokonany został dobór próby kwotowy, w którym kwoty wyznaczone zostały poprzez: wiek, płeć oraz wykształcenie osób powyżej 50. roku życia w Poznaniu. Metoda doboru kwotowego opierała się na znajomości struktury populacji generalnej według przyjętych cech tzw. zmiennych kontrolnych i narzuceniu tej struktury na skład próby. Liczebność grup segmentów w próbie ustalona została na podstawie przemnożenia rozkładu procentowego wybranych cech w populacji generalnej przez ogólną liczebność próby. Zastosowana metoda zakładała przebadanie „miniatury” zbiorowości generalnej – oznacza to, że przy zachowaniu proporcji istniejących w zbiorowości generalnej do badania dobrane zostały osoby spełniające określone, istotne dla badania kryteria. Dane uzyskane w trakcie realizacji badań poddane zostały wielostopniowej analizie, zarówno ilościowej, jak i jakościowej. W opracowaniu zaprezentowano wyniki badań pod kątem ogólnych tendencji i średnich występujących w całej badanej zbiorowości, jak i ze względu na wyróżnione zmienne niezależne. Na potrzeby badania wyróżniono następujące zmienne niezależne: płeć, wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania oraz sytuacja na rynku pracy. W przypadku wymienionych zmiennych porównywane i dokładniej analizowane były wyniki uzyskane w podgrupach badanych o największym i najmniejszym nasileniu danej zmiennej niezależnej, a także pojawiające się tendencje malejące lub rosnące w wewnętrznej strukturze odpowiedzi. Opisane zostały także podgrupy badanych o największym i najmniejszym procencie odpowiedzi na dane pytanie. Wybór takich zmiennych niezależnych jest niezwykle istotny z punktu widzenia ich korelacji z ogólnymi wynikami wyrażonymi przez całą populację badaną.

Charakterystyka badanej próby

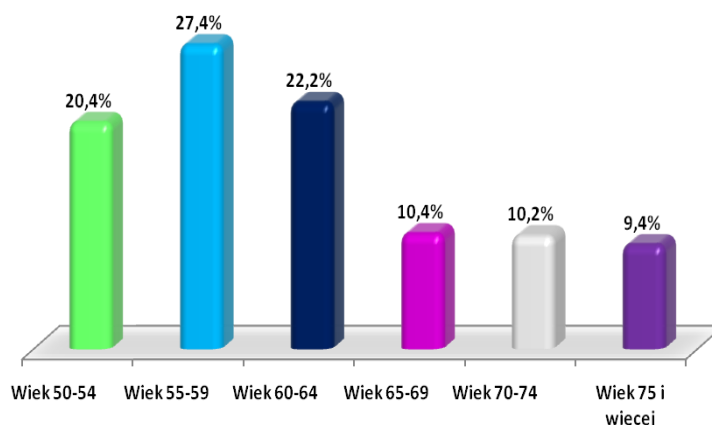
Poniżej przedstawiona została charakterystyka badanej próby z uwzględnieniem zmiennych niezależnych – płci, wieku, wykształcenia oraz miejsca zamieszkania. Struktura badanej próby z uwzględnieniem płci była następująca: 56,6% stanowiły kobiety, 43,4% – mężczyźni. Stan ten odpowiada ogólnej tendencji demograficznej określanej mianem feminizacji populacji osób starszych. Kobiety żyją dłużej i częściej niż mężczyźni dożywają starości, 47,8% badanych stanowiły osoby przed 60. rokiem

Wykres nr 1. Struktura badanej próby – płeć respondentów (N=500, w %).

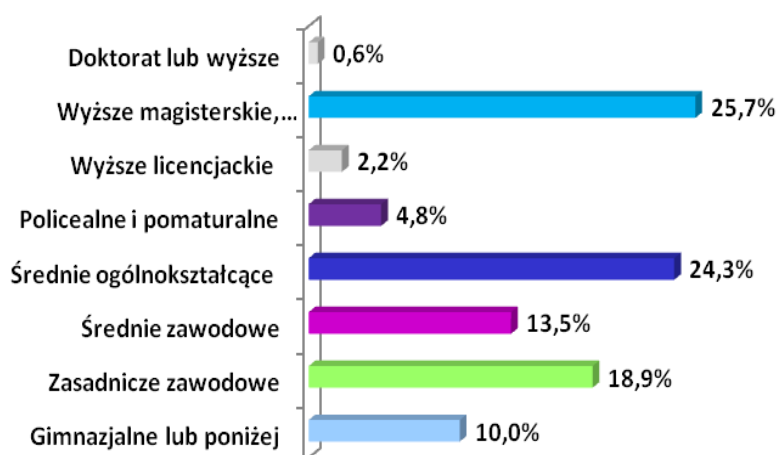
życia, znajdujące się na przedpolu starości, które mogą podejmować działania na rzecz poprawy swojej sytuacji w kolejnych okresach życia. Blisko 42,8% respondentów to „młodszy” – osoby w wieku 60-74 lat, które mogą cechować się nieznacznie obniżoną sprawnością oraz być zdolne do utrzymania swojej niezależności ekonomicznej i funkcjonalnej. W tym okresie kluczowe znaczenie ma utrzymanie osobistej aktywności społecznej, kulturalnej i edukacyjnej oraz troska o kondycję fizyczną i dostęp do opieki zdrowotnej. We wczesnej starości ludzie przeważnie decydują się na zakończenie aktywności zawodowej i przejście na emeryturę oraz poszukują ról społecznych, którymi można zastąpić karierę zawodową. Około 9,4% respondentów stanowiły osoby powyżej 75. roku życia, wśród których znajdowali się reprezentanci dwóch grup wiekowych wyróżnianych przez gerontologów: „starszych-starych” (75-89 lat) i „długowiecznych” (90 lat i więcej). Osoby w tym wieku częściej nie są w stanie prowadzić samodzielnego życia, mają trudności z utrzymaniem niezależności oraz wymagają pomocy i opieki innych.

Wykres nr 2. Struktura badanej próby – wiek respondentów (N=500, w %).

Najliczniejszą grupę respondentów wyróżnionych ze względu na wykształcenie stanowili ankietowani legitymujący się wykształceniem wyższym oraz średnim ogólnokształcącym, odpowiednio 25,7% i 24,3% spośród ogółu badanych osób. Znaczny odsetek respondentów 18,9%, to respondenci w wieku powyżej 50 lat, którzy posiadają wykształcenie zasadnicze zawodowe.

Wykres nr 3. Struktura badanej próby – wykształcenie respondentów (N=498, w %).

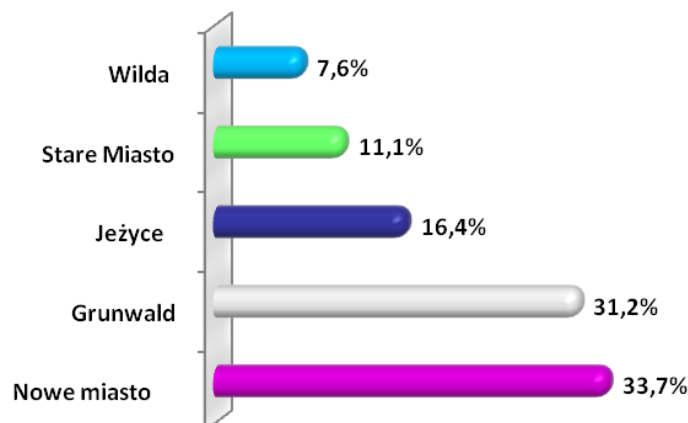

Zdecydowanie największy odsetek respondentów uczestniczących w badaniu zamieszkuje w dzielnicach Nowe Miasto oraz Grunwald odpowiednio 33,7% oraz 31,2%. Liczny odsetek

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

respondentów - 16,4% to mieszkańcy dzielnicy Jeżyce, a 11,1% osób biorących udział w badaniu zamieszkiwało w dzielnicy Stare Miasto.

Wykres nr 4. Struktura badanej próby – miejsce zamieszkania respondentów (N=487, w %).

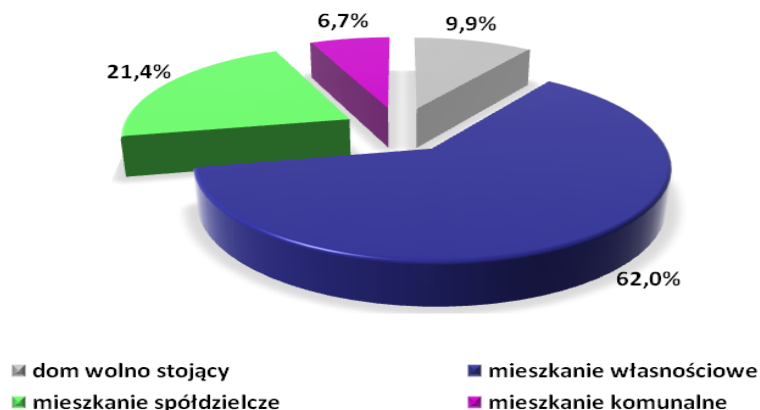

Podkreślenia wymaga fakt, że łącznie blisko 42,3% osób powyżej 50. roku życia zamieszkuje dzielnice Grunwald i Jeżyce cechujące się starszą zabudową. Uwzględnienie podziału respondentów według grup wiekowych pozwala dostrzec, że najwięcej seniorów powyżej 75. roku życia zamieszkuje dzielnicę Grunwald i Nowe Miasto.

Warunki socjalno-bytowe uczestników badania

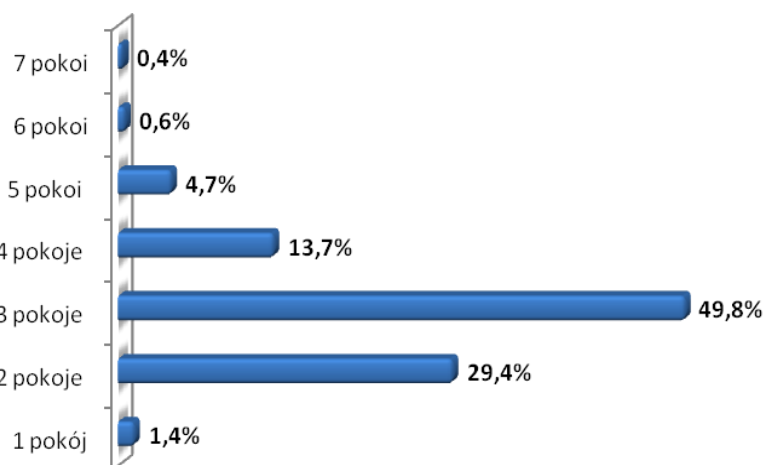
Z danych pozyskanych w trakcie badania wynika, że zdecydowana większość mieszkańców Poznania, którzy ukończyli 50 rok życia zamieszkuje mieszkania własnościowe - 61,4% wszystkich uczestników badania. Blisko co piąty respondent (21,2%) mieszka w mieszkaniu spółdzielczym, natomiast co dziesiąty (9,8%) w domu wolnostojącym. Najmniejszy odsetek ankietowanych mieszka w mieszkaniu komunalnym - 6,6%. Uwzględniając podział na grupy wiekowe, zauważa się, że osoby powyżej 70. roku życia przeważnie, bo w 67,3% przypadków, żyją w mieszkaniach własnościowych. Tym samym stwierdza się, że odpowiedzialność za adaptację mieszkań do potrzeb osób starszych poprzez np. usunięcie barier architektonicznych, dostosowanie wejść, zmianę organizacji przestrzeni oraz montaż uchwyty w korytarzach i podłóg antypoślizgowych, ponoszą głównie sami seniorzy oraz spółdzielnie mieszkaniowe.

Wykres nr 5. Warunki mieszkaniowe respondentów (N=495, w %).

Zdecydowanie największy odsetek mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia mieszka w domach lub mieszkaniach, które mają 2 lub 3 pokoje – pomieszczenia mieszkalne. Według danych, 49,8% badanych żyje w domu lub mieszkaniu 3-pokojowym, a 29,4% w mieszkaniach 2-pokojowych. Udział badanych powyżej 50. roku życia, którzy mieszkają w mieszkaniach lub domach 4-pokojowych to 13,7%. Analizując liczbę pomieszczeń, w których mieszkają ankietowani, wynika że najstarsi respondenci powyżej 75. roku życia zamieszkują zdecydowanie mniejszą liczbę pokoi, niż respondenci w wieku od 50 do 54 lat.

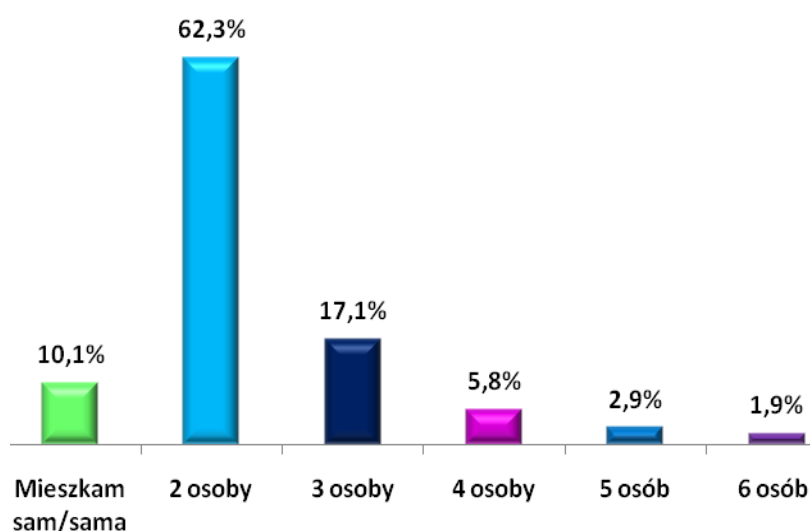
Wykres nr 6. Liczba pokoi w mieszkaniu lub domu respondenta (N=490, w %).

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

Powyższe informacje należy skorelować z liczbą osób, która wspólnie z respondentem zamieszkuje w domu lub mieszkaniu. Według informacji pozyskanych w trakcie badania wynika, że osoby, które ukończyły 50 lat najczęściej mieszkają wspólnie z drugą osobą – członkiem rodziny. Taką odpowiedź wskazało aż 62,3% respondentów uczestniczących w badaniu. Liczny odsetek badanych mieszka w 3-osobowym gospodarstwie domowym 17,1%, natomiast co dziesiąta osoba mieszka w domu sama. Zauważa się, że małe mieszkania przeważnie zajmują małe rodziny, czyli takie, które tworzą gospodarstwa domowe składające się wyłącznie z rodziców i dzieci. Stan ten pozwala przypuszczać, że seniorzy mają dość ograniczoną sieć wsparcia w razie wystąpienia wypadku lub choroby. Jednocześnie starsi mieszkańcy Poznania są narażeni na wzrost kosztów utrzymania mieszkań, a w konsekwencji też na ubóstwo, w przypadku śmierci małżonka lub małżonki. Należy zwrócić uwagę, że co piąty poznański senior, który ukończył 75 lat mieszka w domu sam. Diametralnie odmienna sytuacja występuje wśród ankietowanych w wieku od 50 do 54 lat oraz od 55 do 59 lat, gdzie ponad 90% badanych mieszka z innym lub innymi członkami rodziny. Okazuje się, że odsetek samotnie mieszkających kobiet powyżej 50. roku życia wynosił 13,1% przy 6,1% samotnie mieszkających mężczyzn. Za niezbędne należy uznać opracowanie programu zaadresowanego do osamotnionych najstarszych mieszkańców Poznania, który obejmowałby między innymi takie usługi jak „posiłki na kółkach” czy domowe usługi medyczne.

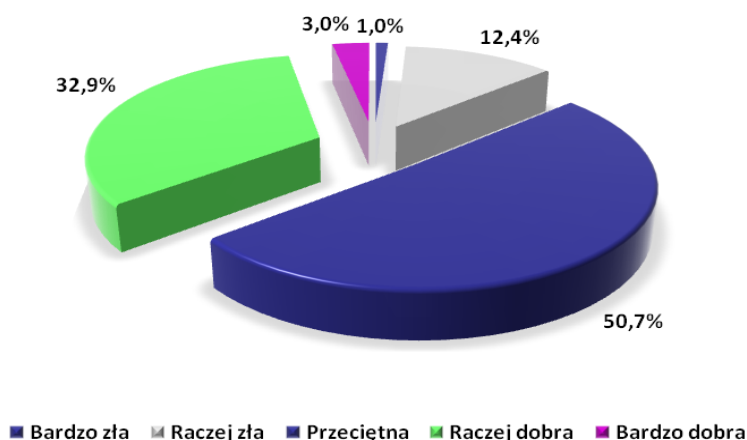
Wykres nr 7. Liczba osób wspólnie mieszkających (N=486, w %).

Sytuacja materialna uczestników badania

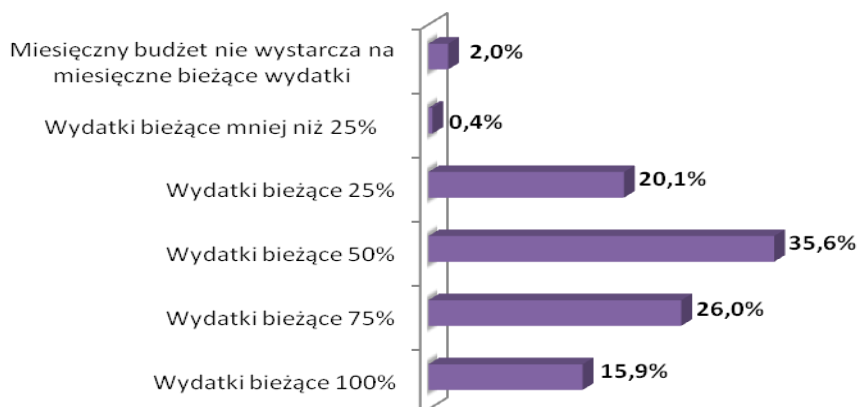
W związku z licznymi odmowami podawania wysokości miesięcznych dochodów netto uzyskiwanych przez respondentów zrezygnowano z przedstawiania tych informacji, a do określenia sytuacji materialnej uczestników badania posłużyły takie wskaźniki, jak subiektywna ocena własnej sytuacji materialnej, udział wydatków bieżących w miesięcznym budżecie oraz dysponowanie wolnymi środkami finansowymi. Pozyskane w trakcie bezpośrednich wywiadów informacje wskazują, że połowa respondentów (50,7%) określa swoją własną sytuację materialną jako przeciętną. Optymistycznym wnioskiem, który wynika z badań jest znaczny odsetek odpowiedzi (32,9%), lokujący osobistą sytuację materialną jako dobrą. Takie wyniki związane są przede wszystkim z faktem, że w próbie znaczny odsetek stanowili respondenci aktywni zawodowo, a zarazem przed etapem starości lub w jej wstępnym okresie, co bezpośrednio przekłada się na wyższą ocenę własnej sytuacji materialnej. Z drugiej jednak strony warto zauważyć, że 13,4% osób, które ukończyły 50 lat ocenia własną sytuację materialną jako złą lub bardzo złą. Swoją sytuację materialną zdecydowanie najlepiej oceniają ankietowani w wieku od 50 do 54 lat – zaledwie 6,1% opinii świadczących o złej sytuacji materialnej. Najgorzej własną sytuację materialną postrzegają badani w wieku od 60 do 64 lat, od 65 do 69 lat oraz powyżej 75 lat. Odsetek wskazań świadczących o złej sytuacji materialnej wynosił w tych grupach wiekowych odpowiednio 19,8%, 15,4% oraz 11,1%. Starsze osoby są bardziej narażone na wzrost wydatków na żywność, leki i utrzymanie mieszkania, jak również na samotność i konieczność zmiany miejsca zamieszkania np. przeprowadzenia się do domu dorosłych dzieci lub do domu pomocy społecznej. Zdecydowanie gorzej swoją sytuację materialną oceniają także ankietowani posiadający wykształcenie zawodowe - aż 21,5% ocenia sytuację materialną rodziny jako złą, natomiast zdecydowanie lepiej postrzegają omawiany aspekt ankietowani z wykształceniem wyższym jedynie 7,9% opinii świadczących o złej sytuacji materialnej. Ocena własnej sytuacji materialnej nieznacznie różni się także w przypadku płci uczestników badania, odsetek mężczyzn, którzy uważają sytuację materialną za dobrą wynosił 37,6% przy 34,6% wskazań kobiet. Ocena własnej sytuacji materialnej jest też uzależniona od sytuacji na rynku pracy. Odsetek negatywnych ocen był najwyższy w przypadku rencistów oraz emerytów – odpowiednio 20,8% oraz 14,1% badanych źle postrzega własną sytuację materialną. Natomiast zaledwie 9,1% osób pracujących uważa swoją sytuację materialną jako złą.

Wykres nr 8. Jak ocenia Pan/Pani własną sytuację materialną? (N=493, w %).

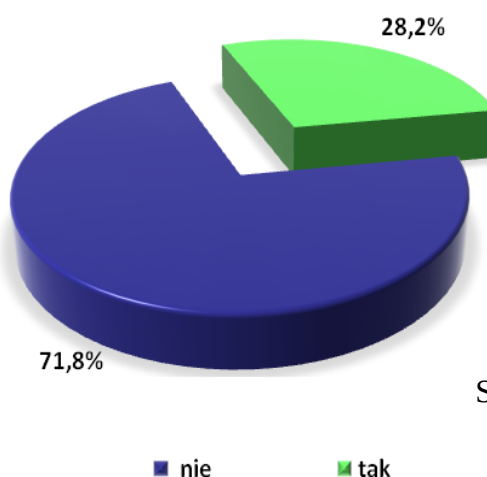
Zgodnie z przedstawionymi poniżej danymi okazuje się, że znaczna część dochodów respondentów i członków ich rodzin przeznaczana jest na wydatki bieżące. Łącznie, aż 43,9% respondentów uważa, że wydatki bieżące pochłaniają 75% lub więcej uzyskiwanych przychodów przez respondenta i pozostałych członków rodziny wspólnie gospodarujących. Jednakże w blisko 56,1% przypadków poziom wydatków bieżących pochłania 50% lub mniej wydatków bieżących.

Wykres nr 9. Jaką część budżetu pochłaniają wydatki bieżące? (N=492, w %).

Wykres nr 10. Czy dysponuje Pan/Pani w miesiącu dodatkowymi, wolnymi środkami finansowymi? (N=485, w %).

Tytułem uzupełnienia, należy przytoczyć kolejne dane

związane z możliwościami finansowymi osób powyżej 50. roku życia oraz ich sytuacją materialną. Wyniki badań przeprowadzonych wśród respondentów wskazują, że zdecydowana większość ankietowanych (71,8%) nie dysponuje w miesiącu żadnymi dodatkowymi, wolnymi środkami finansowymi. Dysponowanie takimi dodatkowymi wolnymi środkami zadeklarowało 28,2% badanych. Przedstawione powyżej dane dotyczące sytuacji materialnej i finansowej jednoznacznie wskazują, że grupa respondentów uczestniczących w badaniu jest wyraźnie spolaryzowana i zróżnicowana wewnętrznie, dlatego też możliwe będzie dalsze analizowanie wyników badań i aktywności respondentów w życiu społeczno-kulturalnym miasta Poznania w korelacji z informacjami dotyczącymi sytuacji materialnej respondentów. Wyniki badań wskazują, że największe problemy z wygospodarowaniem dodatkowych wolnych środków finansowych mają przede wszystkim poznańscy seniorzy - respondenci w wieku powyżej 70 lat. Tylko 15,6% najstarszych uczestników badania dysponuje w miesiącu dodatkowymi, wolnymi środkami finansowymi. Najlepszą sytuację finansową, umożliwiającą wygenerowanie wolnych środków mają natomiast badani w wieku od 54 do 59 lat oraz od 50 do 54 lat. Odsetek ankietowanych, którzy zadeklarowali dysponowanie w miesiącu dodatkowymi, wolnymi środkami finansowymi wynosił odpowiednio 38,3% oraz 31,2%. Starsi mieszkańcy Poznania raczej nie mogą pozwolić sobie na wydatki związane z zakupem dóbr trwałego użytku, kulturą, edukacją i czasem wolnym oraz inwestycjami i gromadzeniem oszczędności. Dotyczy to głównie osób powyżej 70. roku życia, które są bardziej narażone na ubóstwo i marginalizację – bez interwencji podmiotów publicznych, komercyjnych i pozarządowych osoby te nie będą w stanie aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym, kulturalnym i edukacyjnym. Niemniej zestawienie odpowiedzi dotyczących struktury bieżących wydatków i dysponowania wolnymi środkami finansowymi pozwala sądzić, że respondenci nieco gorzej oceniają swoje możliwości finansowe niż wskazywałyby na to ich początkowe deklaracje. Może to wynikać z faktu, że osoby powyżej 50. roku życia pomagają finansowo swoim dzieciom i wnukom – transfery te stanowią wsparcie lub inwestycję dla przyszłych pokoleń i ograniczają zasoby wolnych środków, które seniorzy mogliby przeznaczać na własne potrzeby.

I. Uczestnictwo w życiu społecznym osób powyżej 50. roku życia

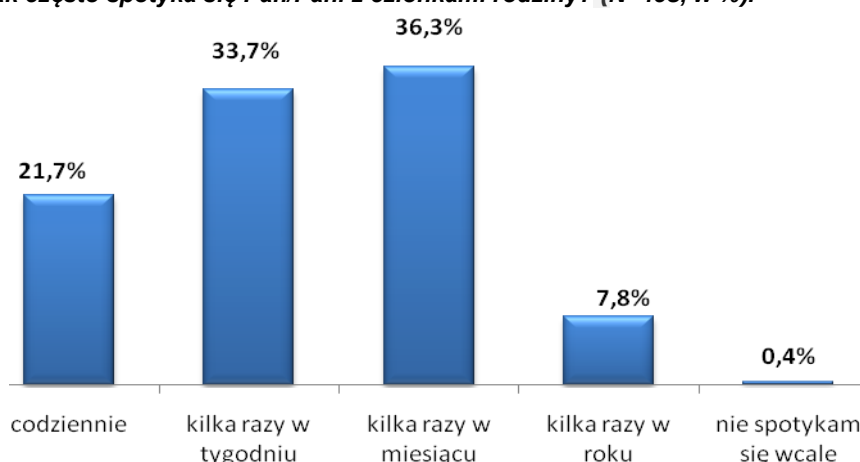
W poniższym podrozdziale przedstawione zostały zagadnienia, które związane są z partycypacją osób, które ukończyły 50 lat, w życiu społecznym. Pytania badawcze

skoncentrowane zostały wokół problematyki jakości, częstotliwości i barier w kontaktach interpersonalnych, a także na określeniu form spędzania czasu wolnego i zainteresowań respondentów. Pytania, które umożliwiły określenie stopnia uczestnictwa w życiu społecznym dotyczyły także takich aspektów jak: źródła informacji o wydarzeniach społecznych, kulturalnych miasta oraz korzystanie mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia z czynnego prawa wyborczego - uczestnictwo w wyborach samorządowych, parlamentarnych i prezydenckich. Odpowiedzi respondentów na powyższe pytania przyczyniły się do zbudowania obrazu aktywności mieszkańców Poznania w wieku powyżej 50 lat w życiu społecznym rozpatrywanym na płaszczyźnie mikrospołecznych relacji oraz osobistego zaangażowania w sprawy społeczne miasta, dzielnicy, osiedla.

Częstotliwość kontaktów interpersonalnych i bariery w kontaktach społecznych

Jak wiadomo do realizacji większości potrzeb niezbędne jest utrzymywanie kontaktów społecznych i towarzyskich. Potrzeba afiliacji jest jedną z podstawowych potrzeb psychologicznych człowieka, dlatego też ankietowanym osobom, które uczestniczyły w badaniu zadano pytanie dotyczące częstotliwości kontaktów z: członkami rodziny, znajomymi i sąsiadami. Poniżej przedstawiono sieć relacji interpersonalnych mieszkańców Poznania, którzy ukończyli 50 lat. Zgodnie z zaprezentowanymi poniżej danymi okazuje się, że uczestnicy badania bardzo często spotykają się z pozostałymi członkami rodziny. Zdecydowanie ponad połowa badanych osób 55,4% utrzymuje kontakty interpersonalne codziennie lub, co najmniej, kilka razy w tygodniu. Tym samym należy uznać, że rodzina stanowi główne źródło wsparcia i pomocy dla starszych mieszkańców miasta Poznań.

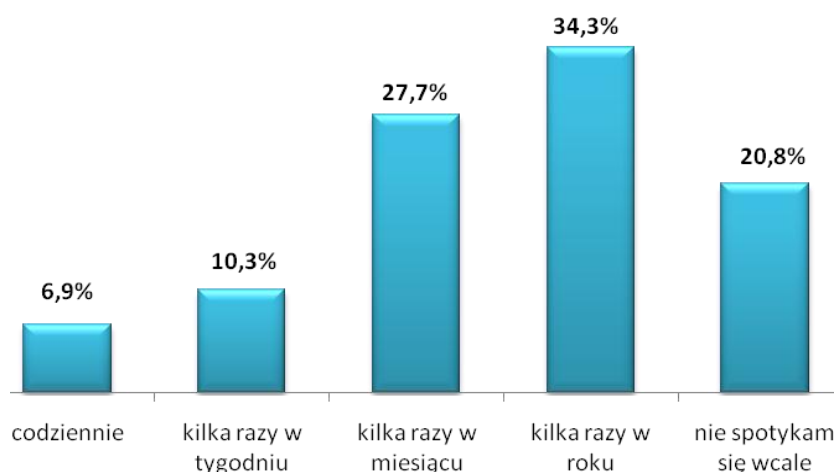
Wykres nr 11. Jak często spotyka się Pan/Pani z członkami rodziny? (N=498, w %).

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

Częstotliwość kontaktów respondentów ze znajomymi ma zupełnie odmienny charakter i jakość niż z członkami rodziny. Kontakty osób powyżej 50. roku życia są sporadyczne i ograniczają się do spotkań kilka razy w roku. Warto zwrócić uwagę, że co piąty respondent uczestniczący w badaniu nie spotyka się wcale ze znajomymi. Taki stan rzeczy świadczy o ograniczaniu się do kontaktów rodzinnych i niewielkim poziomie ufności do obcych, a tym samym o niskiej skłonności do podejmowania i prowadzenia współpracy oraz koordynowania działań z udziałem osób spoza kręgu najbliższych znajomych. Ograniczony dostęp do sieci znajomych zmniejsza też szansę na włączenie większości seniorów w działalność wolontarystyczną i samopomocową. Oznacza to również, że w przypadku występowania konfliktów w rodzinie, np. na tle podziału kosztów utrzymania czy kosztów opieki, osoby powyżej 50. roku życia w przeważającej mierze nie mogą liczyć na pomoc znajomych.

Wykres nr 12. Jak często spotyka się Pan/Pani ze znajomymi? (N=498, w %).

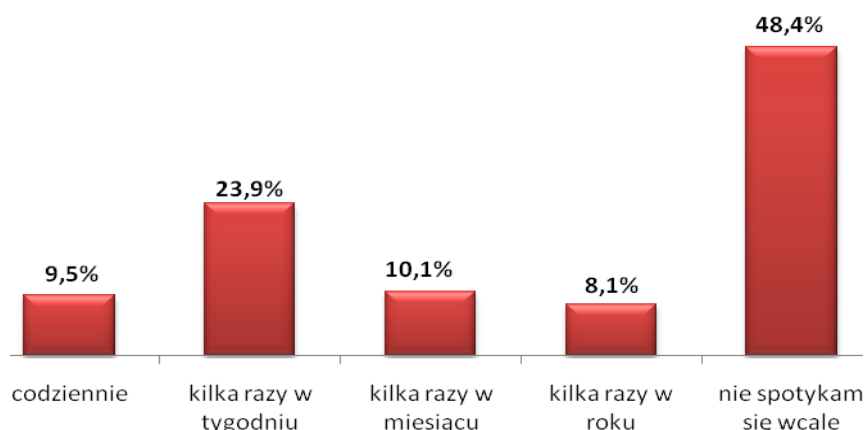

Charakter i jakość kontaktów z sąsiadami osób powyżej 50. roku życia przybiera inny kształt niż w przypadku kontaktów ze znajomymi. W rozkładzie odpowiedzi widać podział opinii. Część respondentów nie spotyka się wcale z sąsiadami, druga grupa respondentów spotyka się relatywnie często z sąsiadami. Blisko połowa ankietowanych, którzy brali udział w badaniach nie spotyka się z sąsiadami wcale (48,4%). Osoby, które utrzymują minimalny kontakt z sąsiadami – od przynajmniej kilku razy w miesiącu do kilku razy w roku, to blisko 18,2% respondentów. Odsetek osób powyżej 50. roku życia, który utrzymuje dobre relacje z sąsiadami i spotyka się z nimi kilka razy w tygodniu lub częściej jest większy niż w przypadku częstotliwości i jakości kontaktów ze znajomymi i wynosi 33,4%. Nie zmienia to jednak zasadniczo negatywnego obrazu struktury kontaktów sąsiedzkich. Taki stan rzeczy

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

świadczy o zanikaniu więzi sąsiedzkich, postrzeganiu ich przez pryzmat stereotypów i zagrożenia, aniżeli zainteresowania. Oznacza to mniejszą skłonność do wzajemnej pomocy, w tym do rozpoznania potrzeb i docierania z wsparciem do najstarszych mieszkańców oraz do podejmowania wspólnych działań na rzecz miejsca zamieszkania. Obserwowana sytuacja może też stanowić istotną barierę dla przeprowadzenia remontów, zgody na podejmowanie i wdrażanie projektów rewitalizacji mieszkań i osiedli z myślą o ich dostosowaniu do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych.

Wykres nr 13. Jak często spotyka się Pan/Pani z sąsiadami? (N=494, w %).

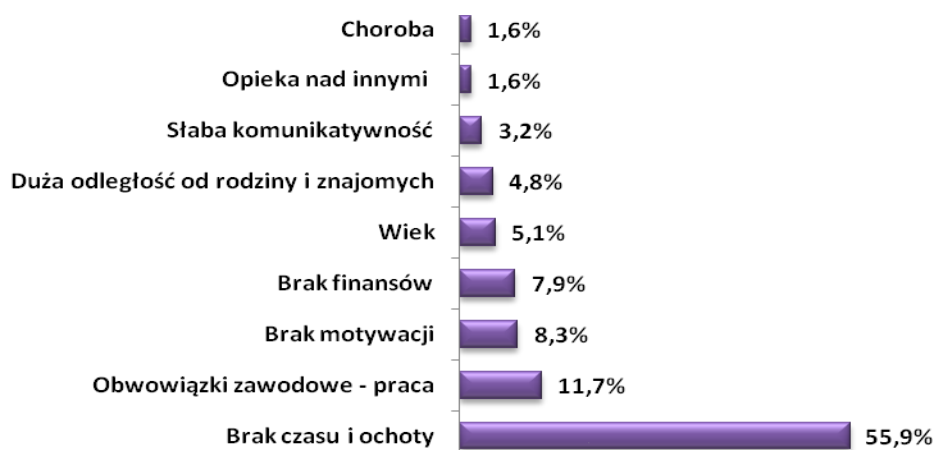

Wyniki badań jednoznacznie wskazują, że osoby powyżej 50. roku życia zdecydowanie częściej i chętniej spotykają się z innymi członkami rodziny. Kontakty interpersonalne osób powyżej 50. roku życia ze znajomymi oraz sąsiadami nie mają już tak dużej intensywności. Ponadto, różnica częstotliwości w kontaktach ze znajomymi oraz sąsiadami związana jest z wiekiem respondentów. Częstsze kontakty z sąsiadami utrzymują respondenci w wieku powyżej 65 lat, natomiast ze znajomymi badani w wieku od 50 do 64 lat. Oznacza to, że poprawa skuteczności pomocy i wsparcia dla najstarszych mieszkańców Poznania wymaga odbudowy więzi sąsiedzkich.

Poniżej zaprezentowany został także pełen katalog barier i trudności wpływających na zmniejszenie liczby kontaktów interpersonalnych wśród badanych. Zdaniem uczestników badania największą barierą ograniczającą kontakty interpersonalne i społeczne jest przede wszystkim brak czasu i ochoty na spotkania towarzyskie. Taką opinię wskazała zdecydowana większość osób - 55,9%, która dostrzega przeszkody w utrzymywaniu większej liczby kontaktów społecznych. Kolejne powody ograniczonej liczby kontaktów interpersonalnych wskazane przez respondentów wymienilo zdecydowanie mniej ankietowanych, i tak:

obowiązki zawodowe wynikające z pracy zarobkowej wskazało 11,7% oraz brak motywacji wymieniło 8,3% respondentów. Poważnym ograniczeniem kontaktów interpersonalnych jest, zdaniem 7,9% ankietowanych, brak finansów. Inne przyczyny ograniczonej liczby kontaktów takie jak: wiek, duża odległość od rodziny, problemy z komunikatywnością wymieniło odpowiednio 5,1%, 4,8% oraz 3,2% respondentów. Innymi słowy, starsi mieszkańcy miasta, mniej lub bardziej świadomie w wyniku własnych decyzji lub przyzwyczajęń, rezygnują z kontaktów z innymi. Przewaga odpowiedzi świadczących o braku czasu, ochoty i motywacji bez podania ich przyczyn dowodzi obciążenia obowiązkami rodzinnymi, słabości osobistej organizacji czasu, obniżenia samooceny i niedostrzegania korzyści z kontaktów z innymi.

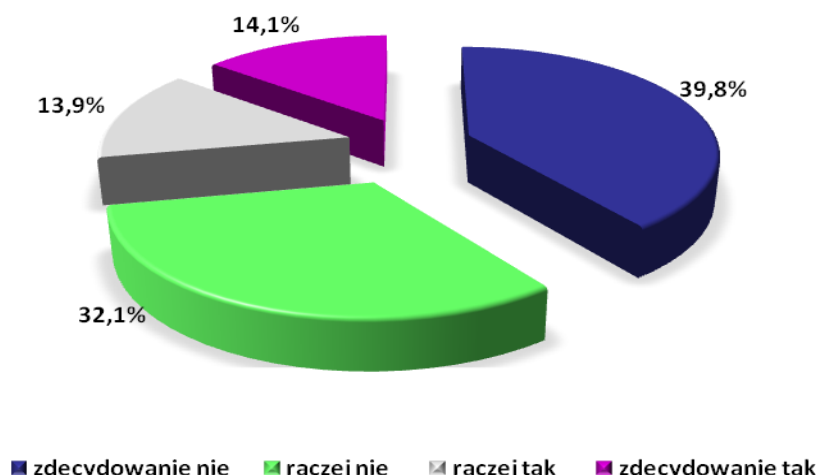
Wykres nr 14. Bariery w kontaktach interpersonalnych i społecznych. (N=315, w %).

Internet a partycypacja w życiu społecznym osób powyżej 50. roku życia

Jednym z ważniejszych zagadnień związanych z partycypacją osób powyżej 50. roku życia, w szeroko rozumianym życiu społecznym, jest częstotliwość korzystania z internetu jako źródła informacji, wiedzy i sposobu komunikowania. Internet niewątpliwie sprzyja i pomaga dłużej utrzymać kontakty społeczne oraz zapewnić aktywność i niezależność także osobom starszym. Tak więc w celu uzupełnienia informacji dotyczącej częstotliwości kontaktów interpersonalnych przedstawiono także informacje na temat wykorzystania nowoczesnych technik do komunikacji ze znajomymi i członkami rodziny. Okazuje się, że zdecydowana większość mieszkańców Poznania, którzy ukończyli 50 lat (71,2%) nie korzysta z internetu w celu komunikowania się ze znajomymi i członkami rodziny. Takie wyniki oznaczają, że osoby powyżej 50. roku życia preferują tradycyjne bezpośrednie formy kontaktu interpersonalnego.

Wykres nr 15. Czy korzysta Pan/Pani z internetu w celu komunikowania się ze znajomymi, rodziną? (N=495, w %).

Warto zwrócić także uwagę, że forma komunikowania się za pośrednictwem internetu jest częściej praktykowana przez młodszych respondentów. Odsetek ankietowanych, którzy komunikują się w taki sposób ze znajomymi i rodziną w grupie wiekowej od 55 do 59 lat wyniósł aż 44,5% natomiast w grupie od 50 do 54 lat 30,3%. Diametralnie odmiennie sytuacja prezentuje się w przypadku osób w wieku powyżej 70 lat. Udział respondentów korzystających z takiego środka komunikacji wynosi zaledwie 5,1%.

Powszechnie dominuje pogląd, że osoby, które ukończyły 50 lat mogą podlegać nowej formie wykluczenia społecznego – wykluczenia cyfrowego z przestrzeni informatycznej, niedostępnej ze względu na brak komputera i dostępu do sieci internetowej oraz brak wiedzy i niewystarczających umiejętności w obsłudze komputera. Jeszcze niedawno internet był wyłączną domeną ludzi młodych. Teraz jednak sytuacja zmienia się bardzo dynamicznie. Przybywa 50-, 60-, a nawet 70-latków, którzy doskonale radzą sobie w wirtualnym świecie. Wyniki badań potwierdzają powyższe dane i informacje o rosnącej liczbie użytkowników internetu. W toku przeprowadzonych badań okazuje się, że odsetek osób korzystających z internetu wynosił aż 53,6%. Jest to niewątpliwie bardzo pozytywny wskaźnik świadczący o coraz częstszym wykorzystaniu internetu przez osoby, które ukończyły 50 lat w pracy oraz w codziennym życiu. Niemniej i tak oznacza to, że blisko połowa starszych mieszkańców miasta nie potrafi korzystać z technologii informatycznych. Wskazany wynik należy traktować z rezerwą. Rzeczywisty poziom wykorzystania internetu przez osoby po 50 roku

życia może być niższy. Część respondentów mogła bowiem zrozumieć, że jest to także posiadanie samego dostępu do internetu lub korzystanie z niego z pomocą innych domowników. Korzystanie z internetu jest także silnie skorelowane z wiekiem respondentów. Wraz z wiekiem rośnie liczba ankietowanych, którzy nie korzystają z internetu. Poniżej przedstawiono poszczególne grupy wiekowe oraz procentowy udział osób nie mających dostępu do internetu bądź nie korzystających z niego: 50 – 54 lata – 27,0%, 55 – 59 lat – 42,2%, 60 – 64 lata – 42,3%, 65 – 69 lat – 59,6%, 70 – 74 lata – 70,6% oraz 75 lat i więcej – 80,9%. Respondenci powyżej 50 lat, najczęściej korzystają z internetu w celu czytania aktualnych wiadomości politycznych, gospodarczych, kulturalnych, czy też sportowych oraz informacji krajowych i miejskich. Taką odpowiedź wymieniło 27,6% badanych. Badani dosyć często regulują płatności i korzystają z bankowości elektronicznej. Taki aspekt wskazał co piąty respondent, który udzielał odpowiedzi na to pytanie. Respondenci wykorzystują także internet w następujących celach: przeglądanie strony www dla przyjemności: 19,8%, wyszukiwanie informacji związanych z zainteresowaniami: 18,6%, kontaktowanie się z rodziną i przyjaciółmi: 18,2%, wyszukiwanie informacji przydatnych w codziennym życiu: 18,0% oraz pracę i naukę: 17,4%. W wykresie zamieszczonym poniżej przedstawione zostały wszystkie odpowiedzi badanych, także te, które uzyskały zdecydowanie mniejszą liczbę wskazań. Okazuje się, że w rozkładzie odpowiedzi przeważają stosunkowo mało skomplikowane czynności związane bądź z bieżącymi potrzebami informacyjnymi i zainteresowaniami, bądź wygodą załatwiania spraw przez internet. Niemniej, bardzo rzadkie były odpowiedzi świadczące o wykorzystaniu sieci do poszukiwania nowych znajomości i wsparcia, robienia zakupów oraz korzystania z bardziej interaktywnych opcji i form rozrywki – słuchania muzyki i grania w gry internetowe. Internet ma też znikome znaczenie przy poszukiwaniu pracy przez osoby powyżej 50. roku życia – taki cel wykorzystania sieci deklarowało zaledwie około 1,4% respondentów. Z drugiej strony, warto też nadmienić, że wykorzystanie internetu do pracy lub nauki deklarowało 56,2% osób w wieku 50-59 lat, 17,2% w wieku 60-74 lat oraz 6,4% osób w wieku 75 lat i więcej.

Wykres nr 16. W jakim celu korzysta Pan/Pani z internetu? (N=1018, w %).

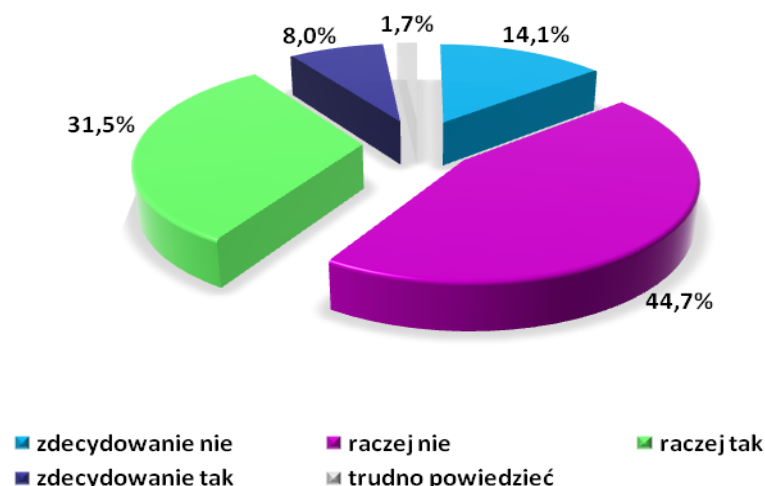

Czas wolny i zainteresowania mieszkańców Poznania, którzy ukończyli 50 lat

Kolejny aspekt niniejszego raportu, związany bezpośrednio z partycypacją w życiu społecznym, dotyczył czasu wolnego oraz form jego spędzania (czasu wolnego) przez mieszkańców Poznania, którzy ukończyli 50 lat. W celu określenia sposobów spędzania wolnego czasu przez ankietowanych zadano pytanie o dysponowanie czasem wolnym. Jak wynika z przedstawionych danych, ponad połowa badanych (58,8%) twierdzi, że nie dysponuje wolnym czasem. Odmiennego zdania było łącznie 39,5% ankietowanych osób, które, w subiektywnym odczuciu, takim wolnym czasem dysponują.

Wykres nr 17. Czy dysponuje Pan/Pani wolnym czasem? (N=476, w %).

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

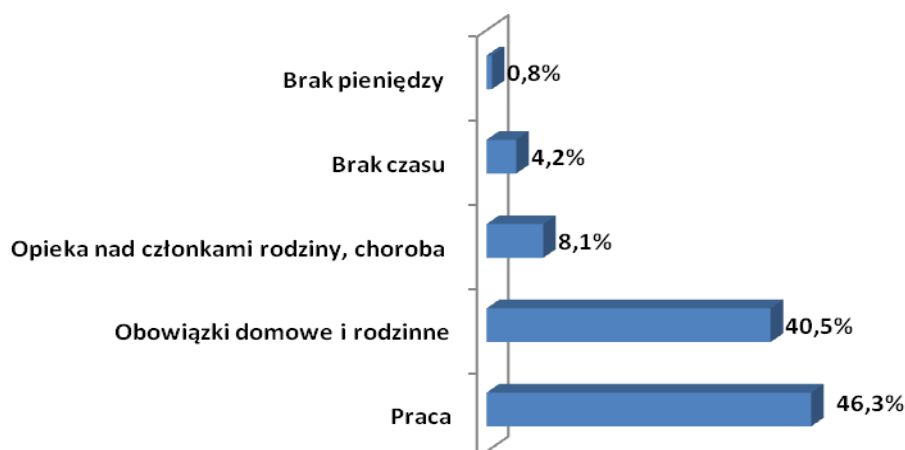

Wyniki uzyskane w odpowiedzi na pytanie dotyczące czasu wolnego jest silnie zróżnicowane, dlatego wskazania respondentów poddano szczegółowej analizie z uwzględnieniem zmiennych niezależnych różnicujących badaną populację. Wyniki dotyczące posiadania czasu wolnego zanotowano w przypadku wieku. W odniesieniu do analizowanej zmiennej można zaobserwować silną tendencję - starsze osoby dysponują większą ilością czasu wolnego. Takie wyniki niewątpliwie korespondują z obowiązkami zawodowymi, pracą zarobkową wykonywaną przez respondentów w wieku do 60 i do 65 lat. Dla potwierdzenia tej prawidłowości warto zwrócić uwagę na odsetek osób, które posiadają wolny czas. Taki czas posiada jedynie 28,4% osób w wieku od 50 do 54 lat oraz 30,6% osób w wieku od 55 do 59 lat. Zdecydowanie więcej wolnego czasu mają osoby będące w wieku emerytalnym. I tak, w przypadku osób w wieku od 65 do 69 lat odsetek osób mających wolny czas wynosił 51,9%, natomiast w przypadku respondentów w wieku powyżej 70 lat, 44,9%. Silna korelacja wystąpiła także w odniesieniu do subiektywnie postrzeganej sytuacji materialnej, a dysponowaniem wolnym czasem. Zgodnie z danymi wynika, że to osoby powyżej 50 lat, które określają swoją sytuację materialną jako bardzo złą lub złą dysponują większą ilością wolnego czasu niż osoby, których sytuacja materialna jest dobra lub bardzo dobra. Innymi słowy nieco większą ilością czasu wolnego dysponują bezrobotne osoby na przedpolu starości oraz ubożsi seniorzy.

Wskazane wnioski potwierdza omówiona poniżej lista głównych powodów determinujących niedostateczną ilość wolnego czasu. Najważniejsze, dwie główne przyczyny powodujące brak wolnego czasu, wśród mieszkańców Poznania, którzy ukończyli 50 lat to: praca i obowiązki zawodowe wynikające z pracy, 42,6% wskazań oraz obowiązki domowe i rodzinne, 37,2%. Łącznie, wymienione czynniki pojawiły się aż w 86,8% wszystkich

odpowiedzi badanych, którzy wymienili jakikolwiek powód braku wolnego czasu. Kolejne opinie pojawiały się zdecydowanie rzadziej i tak, odpowiedzi, które zaliczone zostały do kategorii: konieczność opieki nad członkami rodziny lub choroba wymieniło 7,4% ankietowanych, a brak takiego czasu 4,2%. Należy zauważyć, że częstotliwość odpowiedzi dotyczących pracy jest zbliżona do ogólnych deklaracji co do sytuacji respondentów na rynku pracy. Niemniej, jest nieco wyższa, co pozwala przypuszczać, że część osób podejmuje zatrudnienie w szarej strefie. Poprzez obowiązki domowe i rodzinne można rozumieć sprawowanie opieki nad wnukami i pomoc dorosłym dzieciom, prowadzenie gospodarstwa domowego, ale też, w przypadku części respondentów, jest to przypuszczalnie świadczenie takich usług odpłatnie lub nieodpłatnie osobom spoza rodziny.

Wykres nr 18. Główne przyczyny braku wolnego czasu. (N= 259, w %).

Swój wolny czas ankietowani spędzają przede wszystkim w domu. Taką formę wskazała połowa respondentów uczestniczących w badaniu – 50,1%. Respondenci, którzy preferują spędzanie wolnego czasu w domu dopytano, w jaki sposób go spędzają. Okazuje się, że osoby, które najczęściej swój wolny czas spędzają w domu wykorzystują go do czytania książek i prasy - 23,7% oraz oglądania telewizji - 23,2%. Inne formy zagospodarowania czasu w domu to odpoczynek - 15,3%, prace domowe - 10,7%. Badani zajmują się także ogrodem - 8,5%, spędzają czas z rodziną - 6,2% oraz korzystają z internetu lub komputera - 4,5%. Uzasadnia to wykazany wcześniej sceptycyzm, co do deklaracji respondentów odnośnie wysokiej częstotliwości wykorzystania internetu. Inna, relatywnie popularna forma spędzania wolnego czasu przez respondentów poza domem to działka rekreacyjna, ogród - 20,7% wskazań. Wycieczki krajoznawcze wymieniło 9,4%

ankietowanych. Inny sposób spędzania wolnego czasu podało 6,8% respondentów. Wśród innych niż wymienione w ankiecie form spędzania wolnego czasu dominowały takie sposoby jak: wędkarstwo, żeglarstwo, uczestnictwo w życiu kościoła, spotkania ze znajomymi, spacerowanie na świeżym powietrzu. Wyjazdy zagraniczne, jako formę wypełniania wolnego czasu, wymieniło 4,3% badanych, natomiast uprawianie sportu to zaledwie 3,4% wszystkich wskazań. Jeszcze mniejszy odsetek ankietowanych - 2,4% wolny czas spędza w ośrodkach kulturalnych miasta Poznania. Niewielką popularnością - 1,6% respondentów - cieszą się zajęcia w domu seniora lub w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Przeważają zatem aktywności receptywne i rekreacyjno-hobbistyczne, które nie są zorientowane na działalność publiczną i integracyjną. Bardziej aktywne formy – wycieczki i wyjazdy są zorientowane na konsumpcję dóbr i usług poza miejscem zamieszkania. Marginalne wykorzystanie oferty instytucji kultury powinno stanowić impuls do stworzenia specjalnego programu aktywizującego seniorów z wykorzystaniem kampanii w lokalnych mediach.

Wykres nr 19. Gdzie spędza Pan/Pani najczęściej wolny czas? (N=736, w %).

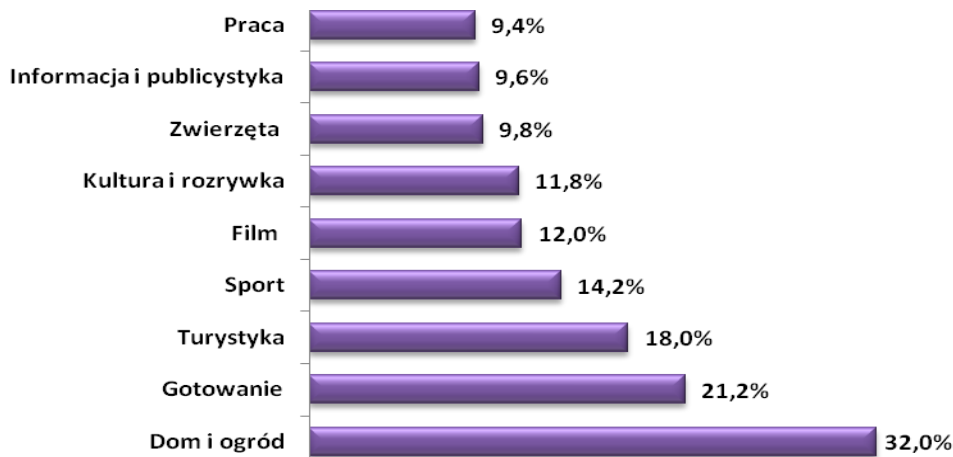

Poniżej przedstawiony został także szeroki wachlarz zainteresowań osób uczestniczących w badaniu. Jak wynika z badań, zainteresowania respondentów są zogniskowane przede wszystkim wokół spraw związanych z domem i ogrodem. Co trzeci respondent uczestniczący w badaniu (32,0%) wskazał na takie zainteresowania. Mieszkańcy Poznania, którzy ukończyli już 50 lat interesują się także gotowaniem (21,2%), turystyką (18,0%) oraz sportem (14,2%). W obrębie zainteresowań badanych pozostają także: film (12,0%), kultura i rozrywka (11,8%) oraz zwierzęta (9,8%). Potwierdza to wcześniejsze obserwacje dotyczące aktywności w czasie wolnym oraz pozwala sądzić, że osoby powyżej 50. roku życia cenią głównie wartości

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

związane z zadbaniem o utrzymanie dobrego stanu zdrowia i swojego majątku. Wskazania ściśle związane z uczestnictwem w kulturze i rekreacji są znacznie rzadsze.

Wykres nr 20. Jakie są Pana/Pani zainteresowania? (N=915, w %).

Należy przy tym zaznaczyć, że istnieją zainteresowania ściśle związane z płcią respondentów. Wśród kobiet są to: zdrowie i uroda - 12% oraz wśród mężczyzn motoryzacja - 14,3% i majsterkowanie - 13,9%. Biorąc pod uwagę rozkład odpowiedzi ze względu na grupy wiekowe, stwierdza się, że osoby na przedpolu starości rzadziej wybierają zajęcia związane z domem i ogrodem (68,3%), niż „młodszy” w wieku 60-74 lata (88,3%), a jednocześnie częściej niż najstarsi, powyżej 75. roku życia, 34,0%. Taka tendencja jest widoczna też w przypadku zajęć związanych z gotowaniem. Jednocześnie osoby na przedpolu starości wyraźnie częściej chcą korzystać z kultury i rozrywki (35,2% wobec 17,0% wśród osób w wieku 60-74 lat i 10,6% wśród osób po 75. roku życia). Ponadto, osoby na przedpolu starości bardziej precyzyjnie określają swoje zainteresowania.

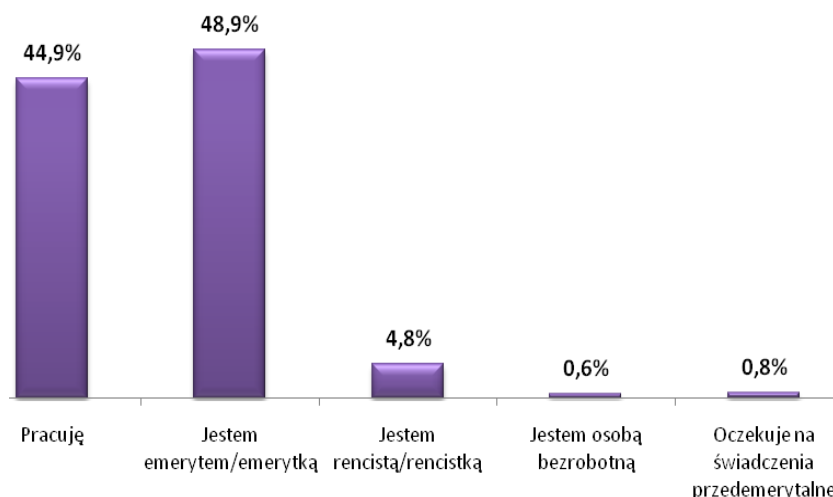
Sytuacja na rynku pracy

W poniższym podpunkcie przedstawiono informacje powiązane z aktywnością i partycypacją uczestników badania w życiu społeczno-kulturalnym, ponieważ sytuacja na rynku pracy w sposób niezwykle silny determinuje sposób, częstotliwość i jakość uczestnictwa w życiu społecznym miasta Poznania. Sytuacja na rynku pracy respondentów jest także jedną z bardziej kluczowych zmiennych, które silnie korelują z odpowiedziami udzielanym przez badanych, dlatego też w raporcie przedstawione zostaną szczegółowe informacje uwzględniające ten czynnik. Uczestnicy badania to przede wszystkim emeryci

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

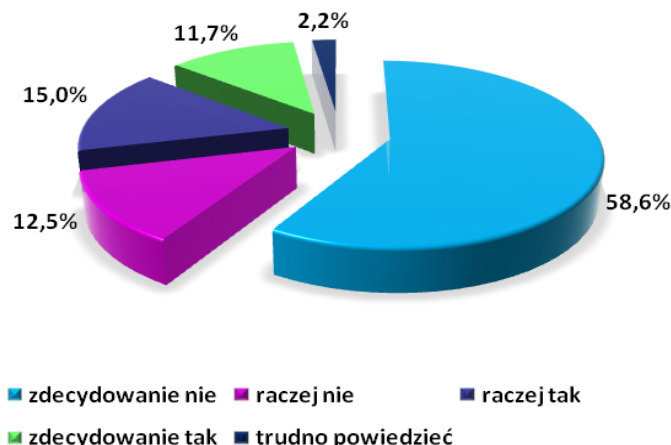
(48,9%) oraz osoby pracujące zawodowo (44,9%). Procentowy udział każdej z wymienionych grup w ogólnej liczbie badanych osób wynosił łącznie aż 93,8%. Pozostałe kategorie były zdecydowanie mniej liczne i tak: odsetek rencistów w badaniu wynosił 4,8%, osób bezrobotnych 0,6%. Uwzględniając podział na płeć respondentów zauważa się, że pracują raczej mężczyźni – 50,9%, niż kobiety - 40,2%. Korzystanie z uprawnień emerytalnych cechuje głównie kobiety - 52,7%, wobec 44,4% wśród mężczyzn. Sprzyja to ubóstwu kobiet w okresie starości. W przypadku podziału ze względu na wiek istotna jest obserwacja, że zdecydowana większość respondentów z grup wiekowych powyżej 65. roku życia nie deklaruje podejmowania jakiejkolwiek pracy zarobkowej, co można interpretować nie tylko, jako niechęć do dłuższego zatrudnienia i korzystania z uzyskanych uprawnień, ale też jako negatywną ocenę przygotowania pracodawców do wykorzystania doświadczenia i potencjału starszych osób i zatrudniania ich z wykorzystaniem elastycznych warunków umów. Jednocześnie, pracę wykonuje 87,3% osób w wieku 50-54 lat i 66,2% w wieku 55-59 lat, a status emeryta posiada odpowiednio 6,9% i 25,7% respondentów w tych grupach. Świadczy to o częstym wykorzystywaniu uprawnień do wcześniejszego przejścia na emeryturę.

Wykres nr 21. Jaka jest Pana/Pani sytuacja na rynku pracy? (N=497, w %).

Osoby, które są obecnie nieaktywne na rynku pracy: emeryci, renciści, osoby bezrobotne oraz osoby oczekujące na świadczenia przedemerytalne, zapytano o zainteresowanie podjęciem pracy zarobkowej. Wyniki badań jednoznacznie wskazują, że niepracujący zawodowo respondenci nie są zainteresowani podjęciem pracy - 71,1%. Warto jednak zauważyć, że 26,7% ankietowanych, którzy są nieaktywni zawodowo chciałoby ponownie podjąć pracę – są to głównie osoby na przedpolu starości, w wieku od 50 do 59 lat.

Wykres nr 22. Czy chciał(a)by Pan/Pani pracować? (N=273, w %).

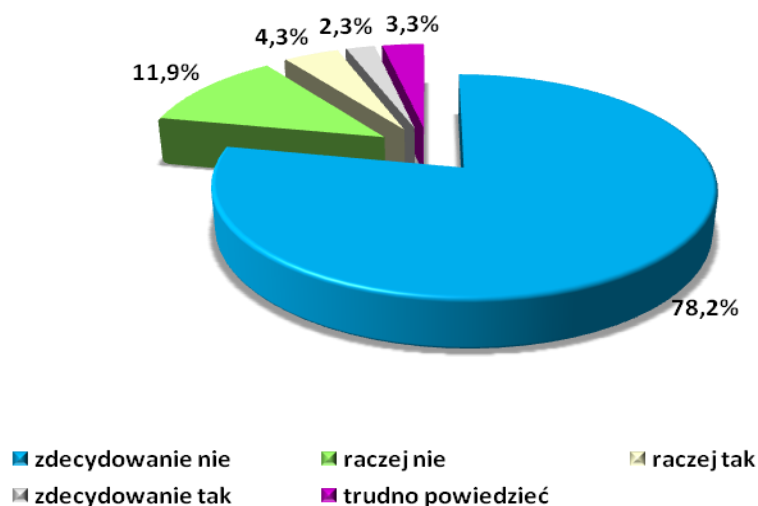
Powody, dla których ankietowane osoby powyżej 50. roku życia nie są zainteresowane podjęciem pracy zawodowej to przede wszystkim: zbyt wysoki wiek (52,2%), stan zdrowia (13,6% odpowiedzi) oraz konieczność opieki nad członkiem rodziny (6,8% wskazań). Można zatem sądzić, że większość osób, które chciałyby wrócić do aktywności zawodowej obawia się przejawów dyskryminacji ze względu na wiek - gorszych warunków zatrudnienia i braku akceptacji młodszych współpracowników bądź niedostosowania własnych umiejętności do potrzeb rynku pracy. Osoby zainteresowane pracą zarobkową poproszono o określenie wymiaru czasu, w jakim chciałyby pracować. Najbardziej popularną formą pracy zarobkowej wymienioną przez 16,8% badanych była praca w wymiarze pół etatu. Respondenci zainteresowani pracą chcieliby także pracować na $\frac{3}{4}$ etatu (11,9% wskazań), na umowę zlecenie – praca dorywcza (także 11,9%) oraz na pełen etat (10,9%). Oznacza to, że niezbędne jest upowszechnianie wśród pracodawców elastycznych form zatrudnienia i organizacji czasu pracy, które byłyby dostosowane do kompetencji starszych pracowników.

Bardzo interesująca kwestia, która poruszona została podczas badania opinii mieszkańców Poznania, którzy ukończyli 50 lat dotyczyła poglądów respondentów na temat wieku emerytalnego i propozycji jego wydłużenia. Opinie badanych w tym aspekcie są w przeważającej większości negatywne. Łącznie aż 90,7% ankietowanych jest całkowicie przeciwnych wydłużeniu wieku emerytalnego kobiet do 65 lat i mężczyzn do 70 lat. Jedynie 6,6% spośród badanych akceptuje pomysł wydłużenia wieku emerytalnego. Takie wyniki potwierdzają ogólne nastroje wśród polskiego społeczeństwa według danych z raportu *Wiek*

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

emerytalny kobiet i mężczyzn - taki sam czy różny, Komunikat z badań, CBOS, Warszawa 2010. Polscy seniorzy są całkowicie przeciwni takim projektom, ponieważ przejście na emeryturę w Polsce jest traktowane, jako swoistego rodzaju nagroda za lata ciężkiej pracy, a nie jako przymus i wymagana ustawą konieczność. Świadczy to też o bardzo niskiej świadomości procesu starzenia się społeczeństwa, wydłużaniu się trwania życia ludzkiego oraz znajomości złożonych skutków tych procesów dla stabilności finansów publicznych, konkurencyjności gospodarki i wysokości obciążeń w systemie emerytalnym, ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Uzasadnia to prowadzenie kampanii informujących o oszczędnościach, jakie mogą uzyskać zarówno seniorzy, jak i osoby młode dzięki przygotowaniu się do starości i utrzymaniu aktywności zawodowej.

Wykres nr 23. Czy Pana/Pani zdaniem wiek emerytalny kobiet i mężczyzn powinien zostać wydłużony (kobiety 65 lat, mężczyźni 70 lat)? (N=486, w %).

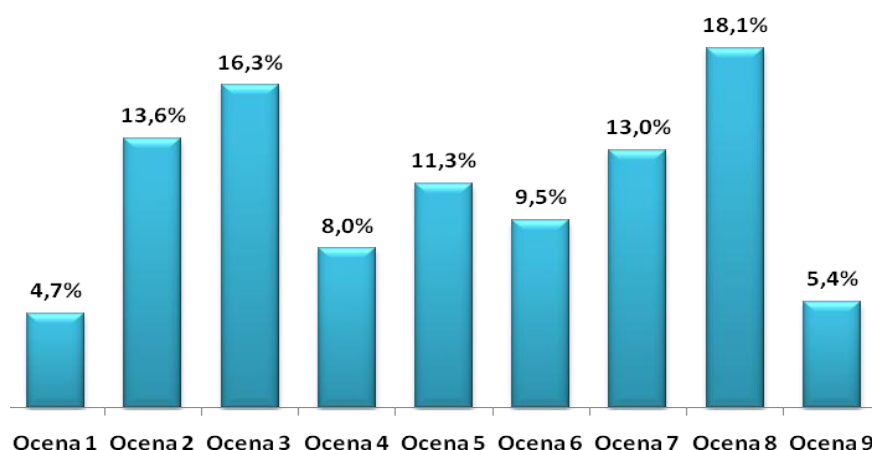

Aktywność fizyczna mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia i bariery uczestnictwa

Aktywność fizyczna ważna jest nie tylko dla osób młodych, ale odgrywa istotne znaczenie także, a może przede wszystkim, wśród osób znajdujących się na przedpolu starości i już żyjących w okresie starości. W miarę postępującej starości, pojawiają się w organizmie zmiany fizjologiczne, które obniżają sprawność i wydolność fizyczną i mogą wywołać niepełnosprawność różnego stopnia. Poza trudnościami obiektywnymi związanymi z aktywnością fizyczną osób, które ukończyły 50 rok życia, istotnym problemem jest przezwyciężenie barier psychologicznych związanych z partycypacją w aktywności fizycznej oraz przełamanie dominującego stereotypu określającego osoby starsze, jako nieaktywne

fizycznie. W związku z powyższym kluczowe było określenie subiektywnie postrzeganej aktywności fizycznej mieszkańców Poznania, którzy ukończyli 50 rok życia. Ankietowani oceniali własną aktywność fizyczną według 9-stopniowej skali od *niska aktywność fizyczna* do *wysoka aktywność fizyczna*. Respondenci postrzegają swoją aktywność jako przeciętną. Łączny procentowy udział osób, które oceniają swoją aktywność fizyczną ponadprzeciętnie wyniósł 46,0%, w tym 23,5% ankietowanych uważa się za osoby bardzo aktywne fizycznie, natomiast 22,5% postrzega swoją aktywność jako wysoką. Odmienne zdanie na temat własnej aktywności wyraziło łącznie 42,7%, którzy oceniają swoją aktywność fizyczną jako niską 24,3% opinii lub bardzo niską 18,4%. Ocenę przeciętną wskazało 11,3% badanych. Opinie ankietowanych na temat własnej aktywności fizycznej są bardzo zróżnicowane, dlatego też na potrzeby badawcze dokonano szczegółowej analizy rozkładu odpowiedzi udzielanych przez respondentów.

Wykres nr 24. Czy jest Pani/Pan osobą aktywną fizycznie? Ocena według skali od 1 do 9, gdzie 1 oznacza niską aktywność fizyczną a 9 wysoką aktywność fizyczną (N=485, w %).

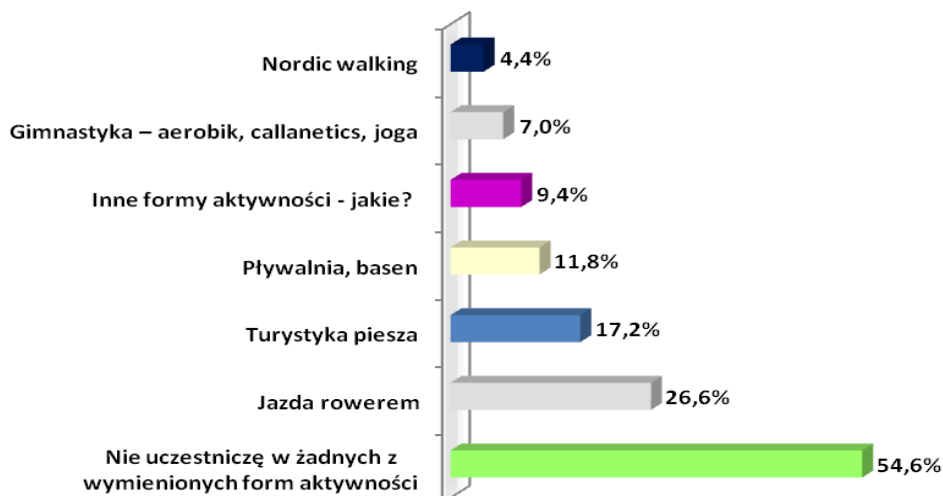

Częstotliwość i intensywność aktywności fizycznej w sposób znaczący różnicuje się w zależności od wieku, płci, wykształcenia, sytuacji materialnej oraz sytuacji na rynku pracy. W przypadku wieku zaobserwować można silną tendencję i korelację pomiędzy tymi zmiennymi. Okazuje się, że wraz z wiekiem maleje ocena własnej aktywności fizycznej. Odsetek osób w wieku od 50 do 54 lat, którzy ponadprzeciętnie oceniają swoją aktywność fizyczną to - 50,0%, w wieku od 55 do 59 lat - 50,3%, a w wieku od 60 do 64 lat - 50,4%. Natomiast odsetek seniorów w wieku od 70 do 74 lat oraz powyżej 75 lat, którzy dobrze lub bardzo dobrze oceniają własną aktywność fizyczną wynosił odpowiednio 38,5% oraz 27,5%. Z danych wynika, że mężczyźni powyżej 50. roku życia nieznacznie wyżej oceniają swoją aktywność fizyczną niż kobiety. Odsetek mężczyzn, którzy określają swoją aktywność, jako

dobrą lub bardzo dobrą wynosił 46,1%, a kobiet 43,4%. Jeszcze większe dysproporcje i różnice zostały zaobserwowane w przypadku sytuacji materialnej, która w sposób bezpośredni przekłada się na częstotliwość i aktywność fizyczną. Otóż osoby o niższych dochodach oceniają swoją aktywność znacznie niżej niż osoby o wyższych dochodach. Ocena aktywności jest zróżnicowana także po uwzględnieniu sytuacji na rynku pracy. Osoby pracujące wyżej oceniły omawiany aspekt niż badani będący na emeryturze. Po zastosowaniu podziału badanej populacji z uwzględnieniem poziomu posiadanego wykształcenia wynika, że wyższą aktywność fizyczną deklarują respondenci z wykształceniem wyższym oraz średnim zawodowym, natomiast niższą aktywność wskazywali respondenci posiadający wykształcenie gimnazjalne lub poniżej oraz zasadnicze zawodowe. Tym samym zauważa się zapotrzebowanie na programy promujące zdrowy styl życia, które będą zaadresowane szczególnie do osób z najstarszych grup wiekowych, o niższych dochodach i wykształceniu. Ważne jest tu szczególnie zwrócenie uwagi na dietę, częsty i niekoniecznie wyczynowy wysiłek fizyczny, korzystanie z ćwiczeń umysłowych i gier logicznych oraz unikanie używek.

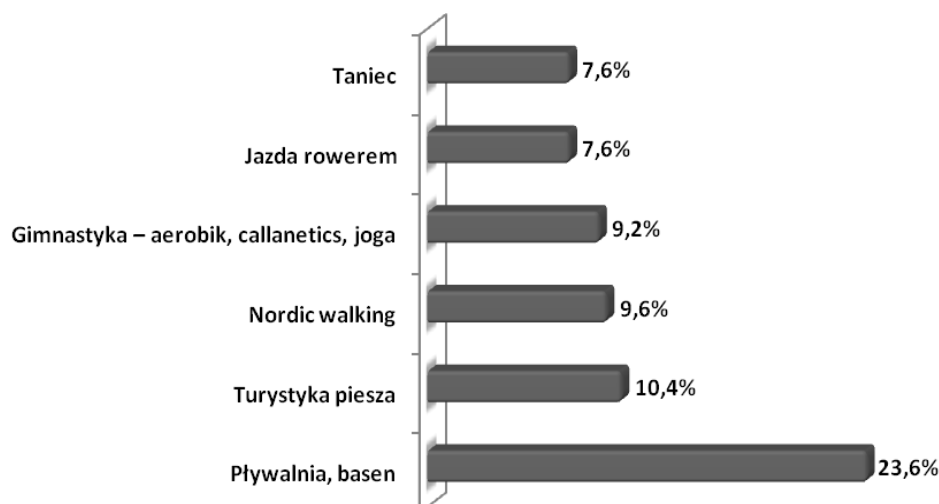
Subiektywne postrzeganie własnej aktywności fizycznej nie zawsze koresponduje z faktycznie podejmowanymi działaniami w tym obszarze. Okazuje się, że ponad połowa mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia – 54,6%, nie uczestniczy w żadnych formach aktywności fizycznej. Ankietowani często wysoko oceniają swoją aktywność fizyczną, ale nie znajduje to odzwierciedlenia i przełożenia na określone formy aktywności fizycznej. Można przypuszczać, że aktywność fizyczna rozumiana jest bardziej jako codzienne funkcjonowanie w pracy, wykonywanie obowiązków domowych, a nie partycypacja w zorganizowanych formach aktywności fizycznej lub indywidualne formy aktywności. Najbardziej popularne metody i sposoby aktywnego spędzania wolnego czasu to przede wszystkim: jazda rowerem, którą aktywnie uprawia 26,6% badanych, turystyka piesza (17,2%) oraz pływalnia, basen (11,8%). Inne formy aktywności, które nie były dostępne w kafeterii odpowiedzi, a które wskazali badani (9,4% respondentów) to przede wszystkim spacer oraz praca na działce, w ogródku, żeglarsstwo oraz wędkarstwo. Mieszkańcy Poznania, którzy ukończyli 50 lat także chętnie uprawiają gimnastykę (7%) oraz nordic walking (4,4%). Pozostałe formy aktywności fizycznej, w których uczestniczą ankietowani, zostały zaprezentowane na wykresie.

Wykres nr 25. W jakich formach aktywności fizycznej Pan/Pani uczestniczy? (N=724, w %).

Mieszkańcy Poznania powyżej 50. roku życia, uczestniczący w badaniu, chcieliby przede wszystkim brać udział w następujących formach aktywności fizycznej: pływalnia, basen (23,6%), turystyka piesza (10,4%), nordic walking (9,6%), gimnastyka (9,2% oraz jazda rowerem (7,6%) i taniec, także 7,6% wszystkich wskazań. Zaznaczyć należy, że występują tu różnice względem form, w których osoby powyżej 50. roku życia deklarują faktyczne uczestnictwo. Pływalnia i basen, nordic walking oraz gimnastyka zajmują tu zdecydowanie wyższą pozycję niż w sferze podejmowanych aktywności. Możliwe, że formy te są postrzegane jako wymagające dodatkowych opłat bądź łączą się z dążeniem do poprawy statusu, czy byciem postrzeganym jako osoba nowoczesna i nadążająca za współczesną modą. Wszystkie formy aktywności fizycznej, w których chciałyby uczestniczyć badane osoby przedstawia wykres umieszczony poniżej.

Wykres nr 26. W jakich formach aktywności fizycznej chciał(a)by Pan/Pani uczestniczyć? (N=451, w %).

Najważniejsze bariery uczestnictwa w różnego rodzaju formach aktywności fizycznej, to w głównej mierze brak chęci, potrzeby i zainteresowania respondentów wszelkimi formami aktywności fizycznej. Taką opinię wyraziło aż 41,8% badanych. Można to interpretować nie tylko, jako konsekwencję wskazywanego wcześniej braku czasu, ale też, jako brak odczuwania bodźców skłaniających osoby powyżej 50. roku życia do zadbania o swoje zdrowie. Istotne może być też mniej, czy bardziej świadome unikanie krępujących sytuacji i zachowań związanych z aktywnością fizyczną – lęk przed oceną ze strony innych i brak takich przyzwyczajeń z poprzednich etapów życia. Istotną obiektywną przeszkodą w aktywnym spędzaniu wolnego czasu jest brak wystarczających środków finansowych na uprawianie sportu - 26,6% odpowiedzi. Można to interpretować również jako postrzeganie aktywności fizycznej przez pryzmat zajęć luksusowych, wykraczających poza zaspokojenie podstawowych potrzeb, które wiążą się z większością wydatków bieżących. Problemem w czynnym uprawianiu różnorodnych form aktywności fizycznej jest, zdaniem 15,0% badanych, zły stan zdrowia, uniemożliwiający podjęcie takiej aktywności. Zdaniem 13,2% badanych problem w uczestnictwie polega na braku obiektów sportowych znajdujących się blisko miejsca zamieszkania respondentów. Ważnym ograniczeniem aktywności fizycznej, uniemożliwiającym bądź znacznie utrudniającym podjęcie takiej aktywności, jest zbyt wysoki wiek (11,2%). Stwierdza się zatem, że bariery mają głównie charakter subiektywny i mieszczą się w sferze postaw i opinii respondentów, aniżeli w obiektywnych warunkach określających możliwość podejmowania aktywności fizycznej. Niezbędne jest zatem upowszechnianie wiedzy o dostępności i ofercie obiektów sportowych wraz z zapewnianiem, że są dostosowane do potrzeb osób powyżej 50. roku życia. Przedstawione bariery są

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

najczęściej wskazywanymi powodami determinującymi rezygnację z aktywności fizycznej.

Pełen katalog przyczyn i barier uczestnictwa zaprezentowany został w tabeli.

Wykres nr 27. Bariery uczestnictwa w formach aktywności fizycznej (N=737, w %).

Tabela nr 1. Bariery uczestnictwa w formach aktywności fizycznej (N=737, w %).

Bariery uczestnictwa w formach aktywności fizycznej		
	Ilość	Procent
Brak chęci i potrzeby	209	41,8%
Brak wystarczających środków	133	26,6%
Zły stan zdrowia	75	15,0%
Brak obiektów sportowych blisko miejsca zamieszkania	66	13,2%
Zbyt wysoki wiek	56	11,2%
Inne powody – jakie?	54	10,8%
Brak motywacji do uczestnictwa w formach aktywności fizycznej	49	9,8%
Problemy z dojazdem do obiektów sportowych	31	6,2%
Niewystarczająca oferta dla osób powyżej 50 tego roku	23	4,6%
Brak infrastruktury sportowej w mieście	22	4,4%
Brak wystarczającej wiedzy o możliwościach uczestnictwa w zajęciach sportowych	19	3,8%
Suma	737	147,4%

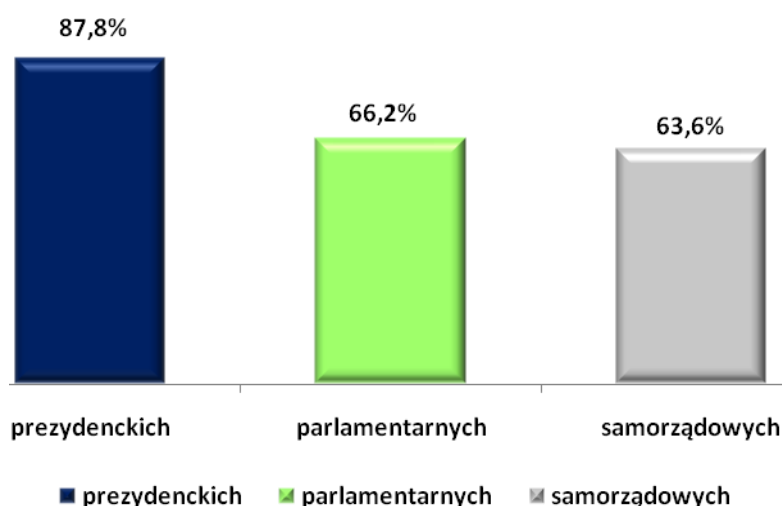
Korzystanie z czynnego prawa wyborczego, przynależność do organizacji oraz uczestnictwo w działaniach na rzecz społeczności lokalnej

Ważnym czynnikiem określającym zaangażowanie i zainteresowanie sprawami kraju, miasta i społeczności lokalnej jest uczestnictwo w wyborach: prezydenckich,

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

parlamentarnych i samorządowych. Według danych największy odsetek badanych uczestniczył w wyborach prezydenckich, aż 87,8%. Jest to wartość znacznie wyższa niż ogólnokrajowa frekwencja wyborcza, która po 1989 roku wynosiła średnio około 58%. Mniejszym zainteresowaniem cieszyły się wybory parlamentarne - 66,2% (w porównaniu do około 49% średniej frekwencji ogólnokrajowej) oraz samorządowe - 63,2% (w porównaniu do 47% frekwencji ogólnokrajowej). Odsetek respondentów uczestniczących w badaniu, którzy uczestniczyli w wyborach jest niezwykle wysoki, należy zatem brać pod uwagę deklaratywność takich opinii. Wyniki takie nie powinny jednak dziwić - osoby starsze od lat stanowią zdyscyplinowany i liczny elektorat.

Wykres nr 32. Czy uczestniczy Pan/Pani w wyborach?

Kolejnym wyznacznikiem społecznej i publicznej aktywności jest także przynależność osób powyżej 50. roku życia do organizacji i zrzeszeń. Udział w takich organizacjach wymaga zaangażowania i poświęcenia własnego wolnego czasu na rzecz szerszej społeczności, czy też grupy. Uczestnictwo w takich strukturach przekłada się niewątpliwie na większą liczbę kontaktów społecznych i interpersonalnych. Zgodnie z wynikami badań okazuje się, że zaledwie 12,3% respondentów należy do organizacji, zrzeszeń, stowarzyszeń, fundacji, klubów lub też do partii politycznej. Zdecydowana większość badanych (87,7%) nie uczestniczy i nie należy do takich organizacji. Częściej do różnych organizacji przynależą mężczyźni (16,3%), niż kobiety (10%). Uwzględniając grupy wiekowe zauważa się, że największą przynależnością cechują osoby w wieku od 60 do 74 lat - 40,7% oraz 50-59 lat - 24,5%. Spadek aktywności publicznej dostrzegany jest po 75. roku życia – dotyczy jedynie 10,9% osób w tym wieku. Można przypuszczać, że taki stan jest związany zarówno

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

z utrzymywaniem przynależności z poprzednich etapów życia, jak i z poszukiwaniem dodatkowych zajęć po przejściu na emeryturę.

Wykres nr 29. Czy jest Pan/Pani członkiem jakiejś organizacji, stowarzyszenia, klubu, fundacji, partii? (N=488, w %).

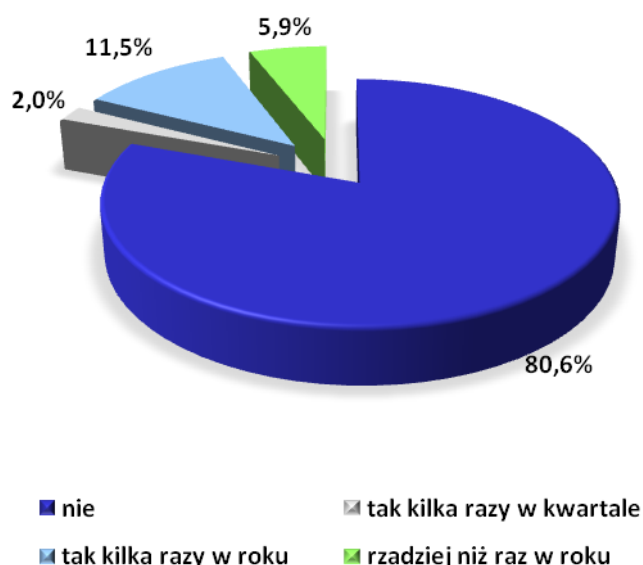

Zdecydowana większość respondentów 80,6% nie uczestniczyła w żadnych działaniach podejmowanych na rzecz własnej społeczności lokalnej – osiedla, dzielnicy oraz miasta Poznania a także jego mieszkańców. Wiąże się to najpewniej z przyswojeniem stereotypu życia miejskiego, w którym odpowiedzialność za sprawy życia publicznego przypisuje się oficjalnym władzom i administracji. Jednocześnie zauważa się, że nie zachodzą tu większe różnice w podziale na grupy wiekowe – najczęściej aktywność deklarowały osoby w wieku od 55 do 59 lat, przy średniej wynoszącej 18,8% dla wszystkich respondentów. Ważne jest, że poziom ten osiąga taką wartość także wśród najstarszych seniorów, co może świadczyć o stałym zaangażowaniu w sprawy społeczności lokalnej części mieszkańców miasta. Za istotne należy uznać podtrzymywanie wysokiego uczestnictwa w działalności lokalnej osób na przedpolu starości. Największy odsetek spośród respondentów, którzy w okresie ostatnich 5 lat uczestniczyli w działaniach na rzecz własnej społeczności lokalnej lub na rzecz miasta, stara się partycypować w takich akcjach przynajmniej kilka razy w roku (11,5%). Warto zauważyć, że w działania na rzecz społeczności lokalnej oraz miasta Poznania bardziej angażują się emeryci – 21,8% osób partycypuje w takich działaniach, niż osoby pracujące - 17,5%. Wyniki badań świadczą także o tym, że wśród osób aktywnych w tym obszarze

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

przeważają mężczyźni – 23% nad kobietami – 16%. Wyraźnie widoczny jest też podział na dzielnice miasta. Najwięcej aktywnych w działaniach na rzecz społeczności lokalnej, dzielnicy i miasta osób pochodziło z dzielnic Nowe Miasto (36,5%) i Wilda (27%). Znacznie mniej zaangażowanych mieszkańców po 50. roku życia posiadają dzielnice Grunwald (9,2%), Stare Miasto (9,2%) i Jeżyce (3,7%).

Wykres nr 28. Czy w ciągu ostatnich 5 lat, brał(a) Pan/Pani udział w działaniach na rzecz: społeczności lokalnej, osiedla, dzielnicy czy miasta Poznania i jego mieszkańców jak: porządkowanie terenu, organizacja festynu, zbiórki żywności, rzeczy jakimkolwiek innym? (N=494, w %).

Osoby, które ukończyły 50 lat najczęściej uczestniczyły w takich akcjach i działaniach na rzecz społeczności lokalnej, czy też mieszkańców miasta jak: zbiórka żywności, porządkowanie okolicy domów, garaży, ogrodów działkowych, zbiórka surowców wtórnych, zbiórka odzieży, organizacja pikników, prace na rzecz rodzinnych ogrodów działkowych, pielęgnacja zieleni na rzecz wspólnoty mieszkaniowej, dbanie o wygląd otoczenia i utrzymanie zieleni osiedlowej, małej architektury, organizacja parafady, zbiórka żywności i odzieży dla potrzebujących. Zebranie pogłębionych historii takich działań mogłoby pozwolić na stworzenie dobrych praktyk i ich promocję wśród seniorów.

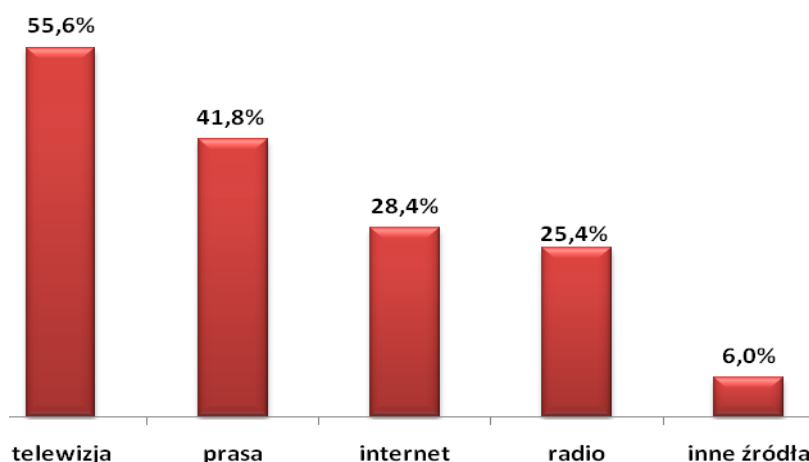
Źródła informacji o wydarzeniach społecznych krajowych i miejskich, propozycje zmian

Chcąc poznać aktywność i zainteresowanie osób powyżej 50. roku życia wydarzeniami społecznymi, zapytano respondentów, skąd czerpią i pozyskują wiedzę na temat sytuacji dotyczących kraju i spraw związanych z Poznaniem, czy też dzielnicą

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

i najbliższą okolicą oraz społecznością lokalną. Z badań wynika, że ankietowani w celu uzyskania wyczerpującej wiedzy o wydarzeniach, które rozgrywają się w kraju i najczęściej korzystają z telewizji. Takie źródło informacji wskazało 55,6% badanych. Drugim źródłem wiedzy o wydarzeniach społecznych krajowych, jak i miejskich jest dla ankietowanych prasa: taką odpowiedź wskazało 41,8% badanych. Takie źródła informacji jak internet i radio, uzyskały znacznie mniejszy odsetek wskazań odpowiednio 28,4% oraz 25,4%. Inne sposoby pozyskiwania wiedzy o sprawach krajowych i miejskich wskazało łącznie 6% ankietowanych.

Wykres nr 30. Skąd pozyskuje Pan/Pani informacje o wydarzeniach społecznych (krajowych i miejskich)? (N=500, w %).

Uzupełnieniem i uszczegółowieniem pytania dotyczącego najważniejszych źródeł informacji o wydarzeniach krajowych i miejskich było pytanie o media, po które najczęściej sięgają osoby powyżej 50 tego roku życia.

Prasa, która dla badanych jest najważniejszym źródłem informacji to:

Tytuł gazety	Ilość wskazań
Głos Wielkopolski	114
Gazeta Wyborcza	49
Fakt	29
Metro	20
Echo miasta	11
Polityka	11
Wprost	6
Nasz Dziennik	5
Gazeta Polska	5
Dziennik	5
Gazeta Prawna	4
Rzeczpospolita	4
Angora	3

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

Super Express	2
Nie	2
Newsweek	2
Przegląd sportowy	2
Teletydzień	1
Wróżka	1

Stacje radiowe, które najchętniej słuchają ankietowani w celu uzyskania informacji krajowych i miejskich to:

Stacja radiowa	Ilość wskazań
Program 1	32
Merkury	27
Program 3 Trójka	26
RMF FM	24
Złote przeboje	9
Radio ZET	8
TOK FM	8
Program 2	6
Eska	5
MC Radio	5
RMI	4
Radio Maryja	4
Emaus	2
Chili Zet	1
Radio Euro	1
PIN	1

Kanały telewizyjne, które najczęściej oglądają mieszkańcy Poznania powyżej 50. roku życia to:

Program telewizyjny	Ilość wskazań
TVP1	124
TVN	101
TVP2	97
WTK	96
Polsat	71
TVN24	55
TVP3	55
TVP Info	37
Trwam	6

Strony internetowe, z których ankietowani czerpią wiedzę o wydarzeniach krajowych i miejskich to przede wszystkim:

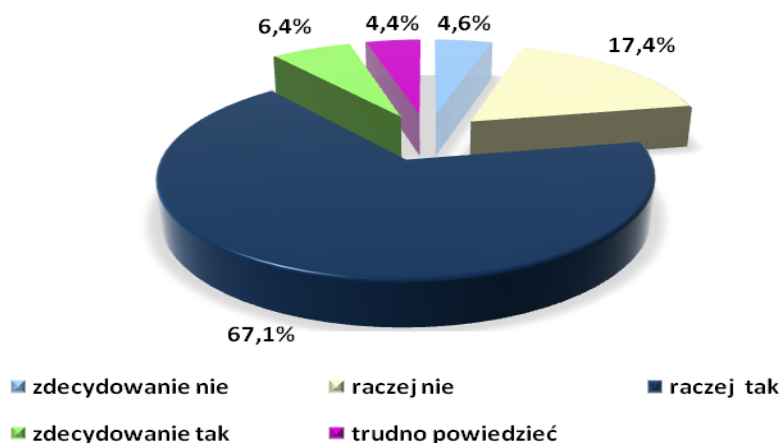
Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

Strony internetowe	Ilość wskazań
wp.pl	71
onet.pl	63
interia.pl	23
epoznan.pl	15
google.pl	8
gazeta.pl	3
tlen.pl	1

Wśród mediów zawierających wiadomości lokalne wyróżniają się tu: „Głos Wielkopolski”, „Gazeta Wyborcza”, Wielkopolska Telewizja Kablowa, TVP3 i Radio Merkury. Niemniej mając na uwadze, i że to telewizja stanowi główne źródło informacji osób powyżej 50. roku życia w Poznaniu należy zauważyć, że pozycja wskazanych kanałów jest znacznie niższa niż mediów ogólnopolskich, co może nie sprzyjać promocji działań na rzecz starszych mieszkańców z wykorzystaniem telewizji.

Respondenci uważają, że informacje dotyczące spraw miasta są relatywnie łatwo dostępne. Takie twierdzenie znajduje swoje uzasadnienie w wynikach badań, ponieważ aż 73,5% badanych wskazało, że w tym aspekcie nie występuje deficyt informacyjny, w tym 67,1% raczej nie odczuwa problemu w dostępności informacyjnej, a 6,7% uważa, że informacje są bardzo dobrze eksponowane i dostępne. Problemy z dostępem do informacji o wydarzeniach w Poznaniu zasygnalizowało łącznie 22% badanych.

Wykres nr 31. Czy uważa Pan/Pani, że informacje dotyczące spraw miasta są łatwo dostępne? (N=500, w %).

Różnice w ocenie dostępności do informacji były istotne w przypadku miejsca zamieszkania ankietowanych oraz wieku. Najwyżej dostępność informacji dotyczących spraw miasta ocenili mieszkańcy dzielnicy Nowe Miasto, natomiast najniżej mieszkańcy dzielnicy Jeżyce.

Problem w dostępie do informacji o wydarzeniach miejskich sygnalizowali przede wszystkim mieszkańcy Poznania w wieku 60-74 lat – problem ten dostrzega blisko ¼ mieszkańców w tej grupie wiekowej.

Respondenci, którzy uważają, że informacje związane z wydarzeniami miejskimi nie są łatwo dostępne, poproszono o uzasadnienie takiej opinii oraz o określenie, co należałoby zmienić, aby informacje docierały do większej grupy odbiorców. Propozycje wymienione przez respondentów dotyczą przede wszystkim uskutecznienia i optymalizacji istniejących kanałów komunikacyjnych z odbiorcą. **Badani formułują przede wszystkim oczekiwania dotyczące większej ilości informacji oraz lepszej promocji informacji i wydarzeń dotyczących miasta Poznania, dzielnicy, czy też najbliższego otoczenia.** Respondenci, którzy ukończyli 50 lat uważają, że informacje o miejskich wydarzeniach są trudno dostępne lub wcale nie są dostępne dla potencjalnego odbiorcy. Ankietowani wyrażają opinie, że informacje dotyczące bieżących spraw związanych z miastem, przekazywane w lokalnej telewizji lub też w gazetach nie są wystarczające. W związku z niewystarczającą lub słabą promocją wydarzeń dotyczących miasta, badani przedstawili szereg działań, które mogłyby zostać podjęte w celu dotarcia do większej liczby odbiorców. Respondenci zwracają uwagę, że najlepszym sposobem umożliwiającym skuteczne promowanie wydarzeń miejskich i informowanie o bieżących sprawach dotyczących miasta, dzielnicy jest bezpośrednie dotarcie z informacjami do społeczności lokalnej. Informacje związane z miastem powinny być dostępne na osiedlach, na klatkach schodowych, w gablotach osiedlowych czy też słupach ogłoszeniowych. Ważną rolę - pośredniczenia w przekazywaniu informacji powinny odgrywać przede wszystkim: rady osiedlowe, spółdzielnie mieszkaniowe, czy też wspólnoty mieszkaniowe. Innym sposobem umożliwiającym dotarcie do większej liczby odbiorców, którzy ukończyli 50 lat jest wydawanie i kolportowanie bezpłatnego biuletynu informacyjnego skierowanego specjalnie do osób starszych.

Potrzeby i oczekiwania mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia w życiu społecznym – podsumowanie

Respondenci deklarują utrzymywanie kontaktów interpersonalnych głównie z członkami swoich rodzin. Na częste kontakty z bliskimi wskazywała ponad połowa respondentów. Jednocześnie blisko połowa respondentów spotyka się ze znajomymi kilka razy w roku lub w ogóle nie utrzymuje takich kontaktów. Zbliżona część respondentów w ogóle nie spotyka się też z sąsiadami. Główne źródło wsparcia i pomocy dla starszych

mieszkańców miasta Poznań stanowi zatem rodzina. Ograniczenie kontaktów ze znajomymi i sąsiadami pozwala sądzić, że w mieście istotny jest problem aktywizacji i integracji osób starszych. Struktura kontaktów stanowi też istotną barierę dla zaangażowania seniorów w działalność wolontarystyczną i samopomocową. Deklarowana częstotliwość kontaktów nie sprzyja również rozpoznaniu potrzeb i docieraniu ze wsparciem do najstarszych mieszkańców powyżej 75. roku życia oraz podejmowaniu wspólnych działań osób powyżej 50. roku życia na rzecz społeczności lokalnej, miejsca zamieszkania czy dzielnicy. Sprzyja natomiast nasileniu się konfliktów przy remontach, projektach rewitalizacji czy też podziałach gruntów lub nieruchomości. Za główną barierę w kontaktach interpersonalnych i społecznych respondenci uznają brak czasu i ochoty na spotkania towarzyskie, co świadczy nie tylko o świadomych decyzjach związanych z posiadaniem obowiązków zawodowych czy rodzinnych, ale też o słabości osobistej organizacji czasu, skłonności oraz niedostrzeganiu korzyści z kontaktów z innymi. Zdecydowana większość respondentów nie wykorzystuje też do utrzymania kontaktów opcji komunikacji opartych na sieci internet.

Nieco ponad połowa respondentów deklaruje, że korzysta z internetu. Niemniej należy mieć na uwadze, że i tak oznacza to wykluczenie z nowych technologii połowy osób powyżej 50. roku życia. Internet jest wykorzystywany przez respondentów głównie do czytania aktualnych wiadomości o wydarzeniach krajowych i miejskich oraz do korzystania z usług bankowości elektronicznej. Internet ma znikome znaczenie dla respondentów w odniesieniu do poszukiwania nowych znajomości i wsparcia oraz w przypadku poszukiwania pracy.

Mieszkańcy Poznania powyżej 50. roku życia raczej nie dysponują czasem wolnym. Problem ten dotyczy nieco ponad połowy respondentów. W mniejszym stopniu brak czasu wolnego deklarują bezrobotne osoby na przedpolu starości oraz ubożsi seniorzy, co nie sprzyja rozwojowi płatnych dóbr i usług związanych z kulturą, sztuką i edukacją. Za najważniejsze przyczyny braku wolnego czasu uznaje się pracę i obowiązki zawodowe oraz obowiązki domowe i rodzinne. Pozostały czas wolny respondenci głównie spędzają w domu i poświęcają go przeważnie na lekturę książek i prasy, oglądanie telewizji, bierny odpoczynek lub wykonywanie prac domowych. Wśród wymienianych aktywności przeważają receptywne i rekreacyjno-hobbistyczne, zupełnie niezorientowane na działalność publiczną i integracyjną. Sporadycznie znaczenia nabierają aktywne formy zorientowane na konsumpcję dóbr i usług poza miejscem zamieszkania. Mieszkańcy Poznania powyżej 50. roku życia są zainteresowani głównie sprawami związanymi z własnym domem i ogrodem, ewentualnie gotowaniem i turystyką. Zainteresowania te stanowią odzwierciedlenie uznania

dla wartości materialistycznych i tracą na znaczeniu głównie wśród osób na przedpolu starości.

Większość respondentów to osoby, które zakończyły już aktywność zawodową lub wciąż jeszcze pracujące zawodowo. Pracują przeważnie mężczyźni, zaś z uprawnień emerytalnych korzystają głównie kobiety, co sprzyja ich gorszej sytuacji materialnej w okresie starości. Za szczególnie istotne należy uznać, że co czwarta osoba w wieku 55-59 lat posiada status emeryta, co świadczy o braku przygotowywania się do życia w okresie starości, o nieprzystosowaniu przedsiębiorców do zatrudniania osób starszych i wykorzystania ich potencjału i doświadczenia, jak również o częstym wykorzystywaniu uprawnień do wcześniejszego przejścia na emeryturę. Spośród niepracujących zawodowo respondentów zdecydowana większość nie jest zainteresowana podjęciem pracy z uwagi na posiadanie negatywnych stereotypów starości i dyskryminacji ze względu na wiek na rynku pracy, stan zdrowia lub opiekę nad członkami rodziny. Osoby zainteresowane dalszą pracą zarobkową chciałyby wykonywać czynności zarobkowe głównie w wymiarze połowy etatu. Zdecydowana większość respondentów przeciwna jest podwyższeniu wieku emerytalnego kobiet do 65 lat i mężczyzn do 70 lat, co stanowi nie tylko o wysokich oczekiwaniach wobec odpoczynku w okresie starości, ale też o niskiej świadomości konsekwencji procesu starzenia się społeczeństwa dla stabilności finansów publicznych, konkurencyjności gospodarki i wysokości obciążeń w systemie emerytalnym, ochrony zdrowia i pomocy społecznej.

Niemal połowa mieszkańców Poznania, którzy ukończyli 50. rok życia wysoko lub bardzo wysoko ocenia stan swojej aktywności fizycznej. Nieco mniej osób stan ten ocenia jako niski lub bardzo niski. Ocena maleje wraz z wiekiem, gorszą sytuacją materialną i spadkiem aktywności zawodowej. Ponad połowa respondentów nie uczestniczy w żadnych formach aktywności fizycznej, gdyż uznaje swoje codzienne zajęcia za wystarczające dla pozostawania w dobrym stanie zdrowia. Jeśli już osoby powyżej 50. roku życia decydują się na aktywność fizyczną to przede wszystkim jest to jazda rowerem, turystyka piesza oraz korzystanie z pływalni lub basenu. Respondenci chcieliby też częściej korzystać z pływalni i basenu, turystyki pieszej, nordic walking i zajęć gimnastycznych. Możliwe, że te formy są obecnie za drogie lub postrzegane jako atrakcyjne z uwagi na modę lub chęć poprawy własnego statusu. Za kluczową barierę uczestnictwa blisko połowa respondentów uznaje brak chęci, potrzeby i zainteresowania, co przypuszczalnie stanowi efekt braku czasu, przekonania o wystarczającej aktywności lub unikania krępujących sytuacji i zachowań związanych z aktywnością fizyczną.

Zdecydowana większość respondentów negatywnie ocenia swój stan uczestnictwa w działaniach na rzecz społeczności lokalnej, osiedla, dzielnicy czy miasta Poznania i jego mieszkańców. Jedynie niemal co ósma osoba podejmowała taką aktywność kilka razy w roku lub częściej. Większość osób przyswaja zatem zarówno stereotyp życia miejskiego jako niewiążącego się z zainteresowaniem sprawami lokalnymi, jak też stereotyp emeryta jako osoby zorientowanej na odpoczynek w domu i pomoc rodzinie. Informacje o wydarzeniach społecznych krajowych i miejskich respondenci czerpią głównie z telewizji, przy czym korzystają przeważnie z kanałów ogólnopolskich. Zainteresowanie sprawami miasta wiąże się głównie z lekturą lokalnej prasy. Opisana struktura komunikacyjna może nie sprzyjać promocji działań na rzecz starszych mieszkańców. Jednocześnie mimo wszystko większość respondentów korzystnie ocenia dostęp do informacji o sprawach miasta. Osoby powyżej 50. roku życia oczekują przeważnie zwiększenia ilości komunikatów oraz poprawy promocji wydarzeń miejskich. Zdecydowana większość respondentów deklaruje aktywny udział w wyborach prezydenckich. Nieco mniej takich deklaracji dotyczy wyborów parlamentarnych i samorządowych.

Typologia uczestnictwa osób powyżej 50. roku życia w życiu społecznym

W odniesieniu do poziomu uczestnictwa w życiu społecznym możliwe jest wyróżnienie czterech głównych typów uczestnictwa osób powyżej 50. roku życia. Pierwszy typ dotyczy osób zupełnie niezaangażowanych w życie społeczne. Jest to przypuszczalnie co piąty ze starszych mieszkańców miasta, który nie utrzymuje żadnego kontaktu ze znajomymi i sąsiadami. Osoby te są ściśle skupione bądź na pracy, na obowiązkach domowych lub rodzinnych, bądź na opiece nad członkami rodziny. Część z tych osób jest narażona na ubóstwo i marginalizację, co prowadzi do poszukiwania dodatkowych źródeł dochodu. Przypuszczalnie posiadając uprawnienia emerytalne lub mając trudność w ich uzyskaniu część z tych osób podejmuje się pracy w szarej strefie. Osoby te nie uczestniczą w żadnych działaniach podejmowanych na rzecz społeczności lokalnej i miasta oraz nie należą do żadnych organizacji.

Drugi typ to sporadyczne i powierzchowne uczestnictwo w życiu publicznym. Są to te osoby powyżej 50. roku życia, które utrzymują przynajmniej minimalny kontakt ze znajomymi i sąsiadami kilka razy w roku - jest to niemal, co trzeci z respondentów. Osoby te pracują lub są już na emeryturze, ale utrzymują kontakty ze znajomymi z dawnych miejsc

kształcenia się lub zatrudnienia. Osoby te doraźnie są w stanie zaangażować się w działania na rzecz społeczności lokalnej, ale raczej nie posiadają członkostwa w żadnej organizacji. Raczej uznają odpowiedzialność innych, w tym administracji i władz publicznych za ład i rozwój miasta i jego dzielnic. Osoby te z uwagi na brak przygotowania do starości w poprzednich latach życia oraz przyjmowanie stereotypów życia miejskiego i starości posiadają status osób zależnych od innych – głównie od sytuacji najbliższej rodziny.

Trzeci typ – uczestnictwo systematyczne, ale powierzchowne – dotyczy również blisko co trzeciego mieszkańca po 50. roku życia. Osoby te wprawdzie znacznie częściej, bo już kilka razy w miesiącu, spotykają się ze znajomymi, a w przypadku sąsiadów przypuszczalnie nawet częściej, to jednak również wykazują niewielkie zainteresowanie sprawami wykraczającymi poza życie rodzinne i zawodowe. Część z tych osób być może chciałaby się bardziej zaangażować w wiele spraw i inicjatyw, ale nie wystarcza im na to czasu i/lub jest on słabo zorganizowany. Możliwe też, że obawiają się dyskryminacji z uwagi na wiek, wykształcenie czy sytuację materialną.

Czwarty typ stanowi uczestnictwo systematyczne i wszechstronne. Jest on reprezentowany przez blisko co szóstą osobę w wieku powyżej 50. roku życia. Podstawowym wskazaniem jest tu utrzymywanie bardzo częstych kontaktów ze znajomymi i sąsiadami, które mają miejsce kilka razy w tygodniu lub nawet codziennie. Są to osoby bardzo zaangażowane w życie publiczne, działające na rzecz innych, deklarujące członkostwo w organizacjach oraz aktywnie wykorzystujące czas wolny poza domem. Większość z tych osób już nie pracuje i postrzega wkraczanie w starość jako szansę na pełne spożytkowanie swojego doświadczenia i rozwój pasji z korzyścią także dla innych. Są to osoby, które mniej lub bardziej świadomie podważają stereotypy dotyczące życia w starości.

II. Potrzeby i oczekiwania mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia w obszarze zdrowia

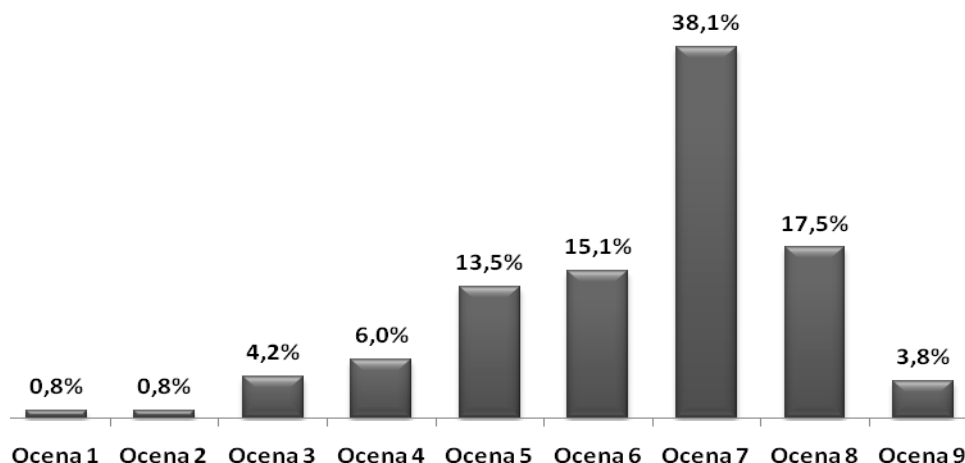
Niniejszy podrozdział został zogniskowany wokół spraw związanych ze zdrowiem mieszkańców Poznania, którzy ukończyli wiek 50 lat. Poruszona w ramach badania tematyka jest niezwykle istotna, ponieważ osoby starsze, ze względu na swój wiek, narażone są na wiele chorób i dolegliwości, które często ograniczają dostęp do uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym miasta Poznania. Określenie najważniejszych problemów

zdrowotnych i oczekiwań mieszkańców Poznania w zakresie ochrony zdrowia może stanowić podstawę do optymalizacji programów i działań związanych z opieką zdrowotną i profilaktyką wśród osób, które ukończyły 50 lat. W ramach badania uzyskano odpowiedzi na takie pytania badawcze jak: subiektywne postrzeganie stanu zdrowia, subiektywne postrzeganie własnego samopoczucia, stosowanie profilaktyki zdrowotnej, korzystanie z pomocy lekarza publicznej opieki zdrowotnej, dostępność do lekarza publicznej opieki zdrowotnej oraz dostępność do lekarza specjalisty.

Ocena stanu zdrowia i samopoczucia mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia

Respondenci, którzy ukończyli 50 lat generalnie oceniają swój stan zdrowia jako dobry lub bardzo dobry, łącznie aż 74,6% respondentów subiektywnie postrzega swój stan zdrowia jako ponadprzeciętny. Przeciętnie swój stan zdrowia oceniło 13,5% spośród wszystkich respondentów uczestniczących w badaniu. Natomiast negatywne oceny stanu zdrowia ankietowanych osób stanowiły łącznie 11,9% wszystkich wskazań, w tym zaledwie 1,6% badanych ocenia stan swojego zdrowia jako bardzo zły, natomiast co dziesiąty mieszkaniec Poznania powyżej 50. roku życia, określa stan swojego zdrowia jako raczej zły. Powyższe wyniki są niezwykle optymistyczne w kontekście wieku respondentów i problemów zdrowotnych, które nasilają się wraz z upływem lat. Należy jednak zaznaczyć i podkreślić, że subiektywne postrzeganie stanu zdrowia nie zawsze pokrywa się z faktycznym stanem zdrowia. Ocena własnego zdrowia ma często bardziej charakter deklaracyjny niż faktyczny.

Wykres nr 33. Jak oceniliby/aby Pan/Pani swój ogólny stan zdrowia w skali od 1 do 9, gdzie 1 oznacza bardzo zły stan zdrowia natomiast 9 bardzo dobry stan zdrowia? (N=496, w %).

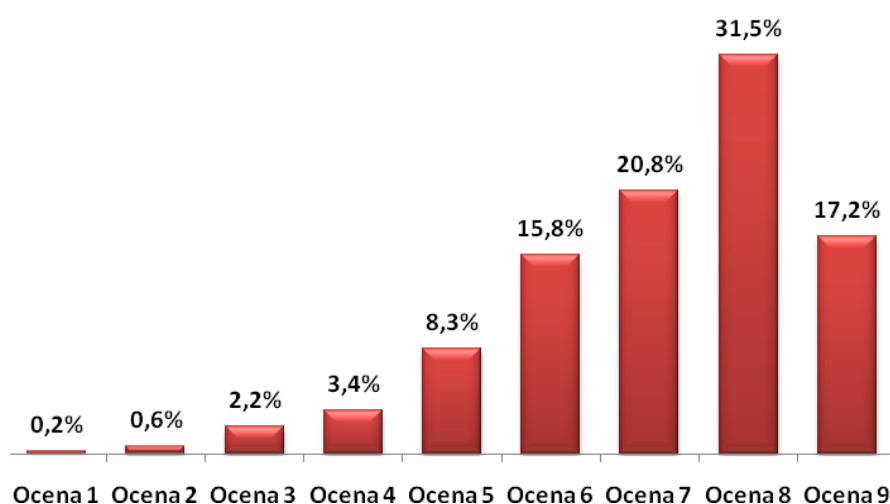
Istotne informacje uzyskano po uwzględnieniu zmiennych. W przypadku wieku okazuje się, że najmniej zadowoleni ze swojego stanu zdrowia są najstarsi respondenci w wieku powyżej 70 lat – odsetek osób dobrze oceniających stan swojego zdrowia wyniósł 66%. Co ciekawe druga grupa, która niżej od pozostałych grup wiekowych ocenia stan swojego zdrowia – 68% pozytywnych wskazań, to osoby w wieku od 55 do 59 lat. Najwyższe oceny stanu zdrowia odnotowano wśród najmłodszych respondentów w wieku od 50 do 54 lat (81%) oraz od 60 do 64 lat (79%). Znaczące dysproporcje wystąpiły także w przypadku sytuacji materialnej respondentów. Zdecydowanie lepiej swój stan zdrowia oceniają ankietowani o wyższych dochodach - lepszej sytuacji materialnej, niż ankietowani określający swoją sytuację materialną jako złą.

Kolejnym wskaźnikiem badającym subiektywne postrzeganie stanu zdrowia badanych jest ocena własnego samopoczucia respondentów. Ogólna ocena samopoczucia niewątpliwie koresponduje z samopoczuciem i odczuwanym stanem psychicznym respondentów. W świetle badań wynika, że zdecydowana większość badanych 85,3% pozytywnie ocenia swoje samopoczucie. Różnice występują jedynie w natężeniu pozytywnych ocen. Przeciwnego zdania było łącznie zaledwie 6,5% spośród wszystkich respondentów uczestniczących w badaniu, którzy oceniają swoje samopoczucie jako złe lub bardzo złe. Przeciętna ocena własnego samopoczucia została wskazana przez 8,3% respondentów udzielających odpowiedzi w ankiecie. Deklarowaną przez respondentów ocenę samopoczucia należy interpretować w kontekście pozostałych danych. Należy zauważyć, że wysoka samoocena wprawdzie świadczy o korzystnym stanie zdrowia starszych mieszkańców Poznania, ale też znacznie kontrastuje z niską oceną dostępu do wolnych środków finansowych, złym stanem zdrowia, jako argumentem za niepodejmowaniem dalszej pracy

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

zarobkowej i wykorzystaniem różnorodnych form aktywności fizycznej oraz z brakiem czasu, jako wyjaśnieniem dla ograniczonych kontaktów społecznych i słabością aktywnego zagospodarowania czasu wolnego. Innymi słowy wysokie samopoczucie raczej hamuje dążenie osób powyżej 50. roku życia do poprawy swojej sytuacji materialnej i pozycji społecznej oraz ogranicza działalność na rzecz realizacji nowych ról i karier. Może to też świadczyć o powiązaniu aspiracji respondentów z nabytymi w poprzednich etapach życia kompetencjami i nawykami, przewadze uznania dla wartości materialistycznych oraz o braku motywacji do osiągania potrzeb związanych z szacunkiem i uznaniem oraz samorealizacją.

Wykres nr 34. Jak oceniliby/aby Pan/Pani swoje samopoczucie w skali od 1 do 9 gdzie 1 oznacza bardzo złe samopoczucie natomiast 9 bardzo dobre samopoczucie? (N=495, w %).

Podobnie jak w przypadku oceny stanu zdrowia, tak oceny własnego samopoczucia są najwyższe wśród najmłodszych respondentów w wieku od 50 do 54 lat – odsetek osób pozytywnie oceniających swoje samopoczucie wynosił 92%. Analogicznie do oceny stanu zdrowia podobnie w przypadku oceny samopoczucia niższe oceny wskazali najstarsi respondenci w wieku powyżej 70 lat – odsetek ponadprzeciętnych wskazań 79% oraz respondenci w wieku od 55 do 59 lat – 78%. Ocena własnego samopoczucia jest wyższa w przypadku mężczyzn – 87% pozytywnych ocen, niż wśród kobiet – 82%.

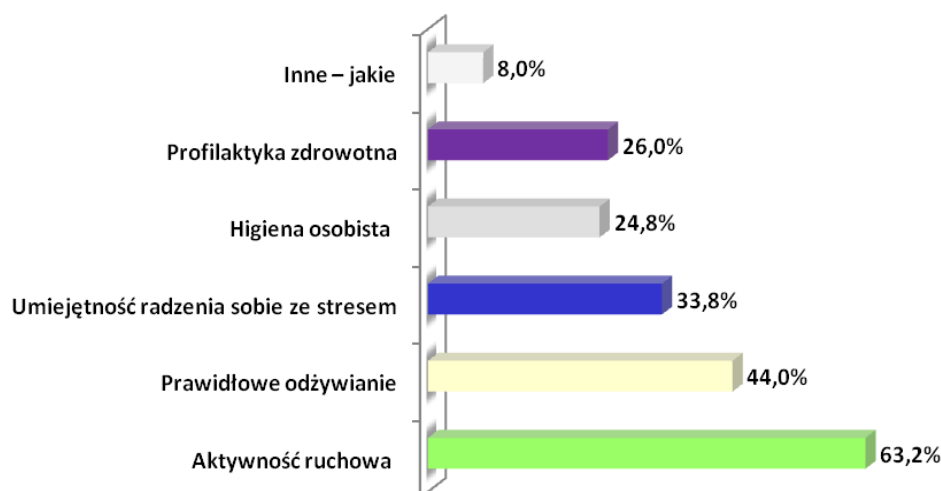
Najważniejsze elementy dla utrzymania zdrowia i profilaktyka zdrowotna

Badani uważają, że najważniejszymi aspektami niezbędnymi dla utrzymania zdrowia są przede wszystkim: aktywność ruchowa - 63,2% wszystkich wskazań oraz prawidłowe odżywianie - 44,0%. Ankietowani uważają, że istotnymi elementami przyczyniającymi się do

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

utrzymania zdrowia są także: umiejętność radzenia sobie ze stresem - 33,8% oraz higiena osobista. Natomiast zdaniem 26,8% respondentów niezwykle ważną sprawą jest stosowanie profilaktyki zdrowotnej, co świadczy o niskim poziomie przygotowania się do starości. W tym miejscu należy przypomnieć, że blisko połowa respondentów korzystnie ocenia swoją aktywność fizyczną, a zarazem nieco ponad połowa z nich nie uczestniczy w żadnych formach aktywności fizycznej. Jednocześnie starsi mieszkańcy Poznania dość często są zainteresowani gotowaniem, a już bardzo rzadko - i zasadniczo niemal tylko wśród kobiet - zdrowiem i urodą. Oznacza to, że znaczna część osób powyżej 50. roku życia uznaje, że nie tylko zna działania istotne dla utrzymania dobrego stanu zdrowia, ale też je podejmuje, choć wcale nie muszą przynosić korzystnych efektów, a nawet mogą szkodzić. Dane te pozwalają też przypuszczać, że wielu respondentów może co najmniej sceptycznie postrzegać i stosować diagnozy i zalecenia formułowane przez lekarzy.

Wykres nr 35. Jakie elementy według Pana/Pani są najważniejsze dla utrzymania zdrowia? (N=999, w %).

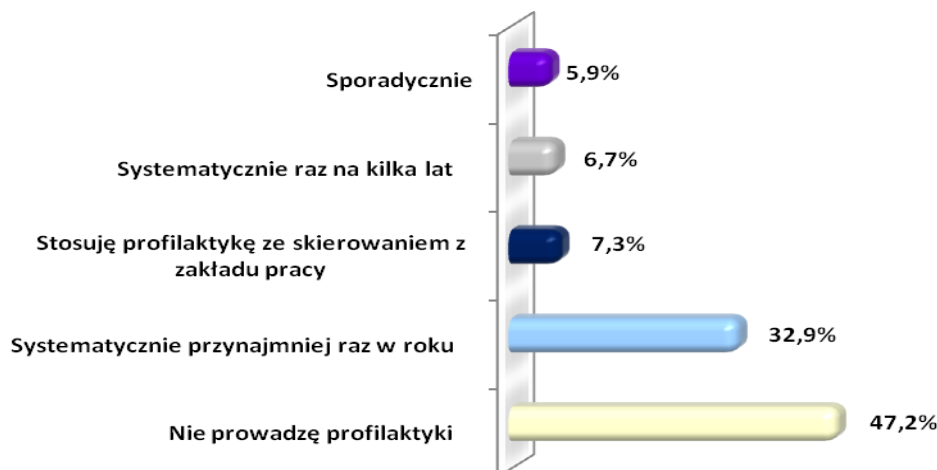

Profilaktyka zdrowotna jest działaniem mającym na celu zapobieganie chorobom poprzez ich wczesne wykrycie i leczenie, dlatego tak ważne jest utrwalanie prawidłowych wzorców zdrowego stylu życia przede wszystkim wśród starszych osób. Wyniki badań niestety nie napawają optymizmem i potwierdzają występowanie nieprawidłowych wzorców zdrowego stylu życia wśród osób powyżej 50. roku życia, ponieważ aż 47,2% spośród wszystkich osób uczestniczących w badaniu nie stosuje profilaktyki zdrowotnej i nie przeprowadza kontrolnych diagnostycznych badań lekarskich. Profilaktyki nie prowadzi 50,2% mężczyzn i 44,8% kobiet. Uwzględniając podział ze względu na grupy wiekowe, stwierdza się, że w badaniach profilaktycznych nie uczestniczy 50,5% osób w wieku 50-54

lat, 31,1% w grupie 55-59 lat, 46,8% w grupie 60-64 lat, 61,5% w grupie 65-69 lat, 57,1% w grupie 70-74 lat oraz 60,9% osób o wieku powyżej 75. lat. Dysproporcje między grupami 50-54 i 55-59 lat można tłumaczyć faktem, że w tej drugiej grupie znajdują się osoby, które najpewniej poddały się badaniom po zaobserwowaniu pierwszych dolegliwości związanych ze starzeniem się organizmu. Takie wyniki są bardzo niepokojące w kontekście wzrostu zachorowalności wśród osób powyżej 50. roku życia na niektóre jednostki chorobowe, jak na przykład choroby układu krążenia, cukrzyca czy nowotwory. Nieprzeprowadzanie kontrolnych badań diagnostycznych może przyczynić się do znaczącego postępu lub powikłań już istniejącej choroby. Co trzecia osoba uczestnicząca w badaniu (32,9%) przeprowadza kontrolne diagnostyczne badania lekarskie systematycznie przynajmniej raz w roku. Systematycznie raz na kilka lat badania profilaktycznie przeprowadza 6,6% badanych, sporadycznie takie badania przeprowadza 5,8% respondentów, natomiast 7,2% stosuje profilaktykę ze skierowaniem z zakładu pracy. Reasumując blisko połowa respondentów w wieku powyżej 50. roku życia nie stosuje żadnej profilaktyki, nie przeprowadza diagnostycznych, kontrolnych badań lekarskich. Jak powszechnie wiadomo profilaktyka zdrowotna jest dużo tańsza od leczenia i daje znaczące efekty zdrowotne. Wyniki badań dotyczące profilaktyki zdrowotnej należy skonfrontować z subiektywną oceną własnego zdrowia i samopoczucia ankietowanych. Okazuje się, że zdecydowana większość badanych pozytywnie ocenia stan swojego zdrowia i samopoczucia, nie mając ku temu żadnych medycznych podstaw, ponieważ nie przeprowadza badań mogących potwierdzić dobry stan zdrowia. Mamy więc do czynienia z sytuacją, gdzie wskazania o charakterze deklaracyjnym nie są poparte rzeczywistymi wskaźnikami.

Wykres nr 36. Czy stosuje Pan/Pani profilaktykę zdrowotną (przeprowadza kontrolne, diagnostyczne badania lekarskie)? (N=492, w %).

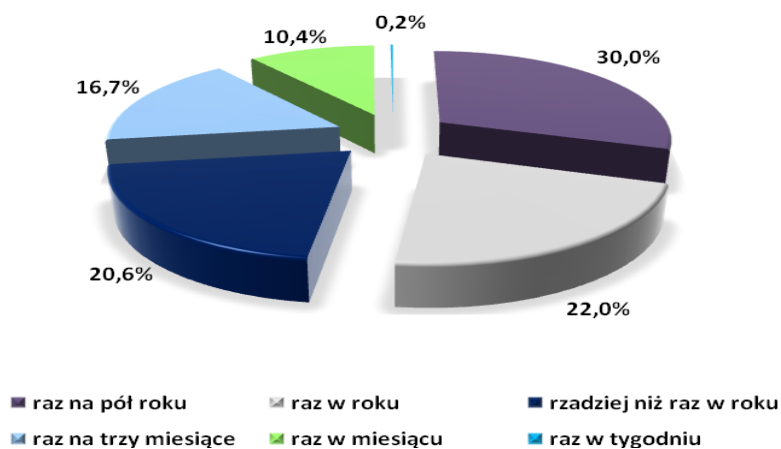
Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

Korzystanie i dostępność do publicznej opieki zdrowotnej

Kolejnym wymiernym wskaźnikiem związanym z ochroną zdrowia i profilaktyką zdrowotną, jest częstotliwość korzystania z pomocy lekarza publicznej opieki zdrowotnej. Zgodnie z przedstawionymi poniżej danymi okazuje się, że największy odsetek respondentów (30,0%) korzysta z opieki lekarza publicznej opieki zdrowotnej raz na pół roku. Znaczny procent ankietowanych bardzo rzadko korzysta z pomocy lekarza publicznej opieki zdrowotnej – raz w roku - 22,0% lub rzadziej niż raz w roku - 20,6%. Łączny odsetek ankietowanych, którzy uczęszczają do lekarza publicznej opieki zdrowotnej przynajmniej raz na trzy miesiące lub częściej to 27,3%.

Wykres nr 37. Jak często korzysta Pan/Pani z pomocy lekarza publicznej opieki zdrowotnej? (N= 490, w %).

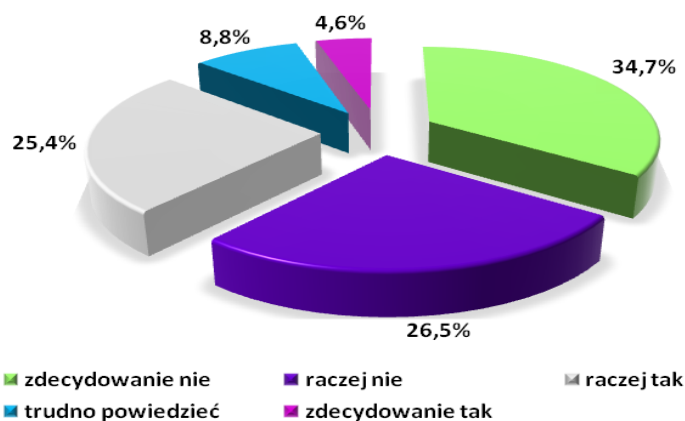

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

Interesujące wyniki w rozkładzie odpowiedzi widoczne są po zastosowaniu podziału z uwzględnieniem zmiennych niezależnych. W przypadku wieku symptomatycznym jest fakt, że zdecydowanie rzadziej z pomocy lekarza publicznej opieki zdrowotnej korzystają najmłodsi respondenci w wieku od 50 do 54 lat. W przypadku pozostałych respondentów wyróżnionych ze względu na wiek nie widać wyraźnych różnic w częstotliwości kontaktu z lekarzem. Okazuje się, że kobiety w wieku powyżej 50. lat zdecydowanie częściej korzystają z pomocy lekarza rodzinnego niż mężczyźni.

Inny problem badawczy poddany diagnozie dotyczył dostępności do lekarza publicznej opieki zdrowotnej w Poznaniu. W tym aspekcie, zdaniem badanych, występują znaczne problemy. Łącznie aż 61,2% ankietowanych osób wskazało odpowiedzi świadczące o utrudnionym dostępie do lekarza rodzinnego w Poznaniu.

Wykres nr 38. Czy Pana/Pani zdaniem dostępność do lekarza publicznej opieki zdrowotnej w Poznaniu jest wystarczająca?(N=476, w %).

Wyniki badań wskazują, że badani dostrzegają istotne problemy w zakresie dostępu do lekarza rodzinnego, dlatego też na potrzeby badania dokonano szczegółowej analizy rozkładu odpowiedzi z uwzględnieniem zmiennych. Dostępność do lekarza rodzinnego nie jest wystarczająca, zdaniem najstarszych respondentów, a więc osób w wieku od 70 do 74 lat oraz powyżej 75 lat. Pozytywniej na temat dostępu do lekarza wypowiadają się ankietowani w wieku od 55 do 59 lat oraz od 50 do 54 lat. Może to wynikać z faktu, że młodsze osoby zarówno rzadziej uczestniczą w badaniach profilaktycznych, jak też rzadziej korzystają z pomocy lekarskiej. Interesujące wyniki uzyskano także po uwzględnieniu miejsca zamieszkania respondentów. Według danych wynika, że największe zastrzeżenia dotyczące dostępności do lekarza rodzinnego formułują mieszkańcy dzielnic Grunwald oraz Jeżyce.

Całkowicie odmienną percepcję omawianego zjawiska mają mieszkańcy dzielnic Poznania – Nowe Miasto i Wilda, wyżej oceniający dostępność do lekarza publicznej opieki zdrowotnej. Co ciekawe, to osoby lepiej sytuowane niż oceniają dostępność do porad lekarza rodzinnego niż osoby gorzej sytuowane.

Ocena dostępności do lekarza specjalisty w Poznaniu

Poniżej przedstawiona została pełna lista lekarzy specjalistów, których zdaniem respondentów jest w Poznaniu zbyt mało. Według ankietowanych najbardziej utrudniony jest dostęp do ortopedy. Taką opinię wyraził co trzeci uczestnik badania. Problemy dostrzegane są także w dostępie do opieki lekarza neurologa (26,8% wskazań), okulisty (24,6%) oraz endokrynologa (23,8%). Także dostępność do takich specjalistów jak: kardiochirurg (23,2%), onkolog (23%) oraz gastrolog (20,2%) jest zdaniem badanych znacząco ograniczona. Podkreślenia wymaga obserwacja, że dostęp do lekarza geriatry - specjalisty zajmującego się leczeniem osób, które znajdują się w okresie starości – zdaniem respondentów stanowi najmniejszy problem. Taki wynik należy traktować krytycznie, gdyż geriatrów jest w Polsce niewiele i nie jest to znana specjalizacja. Według szacunków ekspertów zdrowia publicznego w 2005 roku w Polsce na 10 000 osób w wieku powyżej 65. lat przypadało jedynie 0,2 lekarzy geriatrów – było to aż dwudziestokrotnie mniej niż w takich krajach Unii Europejskiej jak Austria, Szwecja i Wielka Brytania.

Tabela nr 2. Ocena dostępności do lekarza specjalisty w Poznaniu (N=1538, w %).

Dostęp, do którego lekarza specjalisty w Poznaniu jest utrudniony		
	Ilość	Procent
Ortopeda	168	33,6%
Neurolog	134	26,8%
Okulista	123	24,6%
Endokrynolog	119	23,8%
Kardiochirurg	116	23,2%
Onkolog	115	23,0%
Gastrolog	101	20,2%
Chirurg	89	17,8%
Stomatolog	85	17,0%
Reumatolog	67	13,4%
Laryngolog	55	11,0%
Ginekolog	49	9,8%
Urolog	49	9,8%
Hematolog	48	9,6%

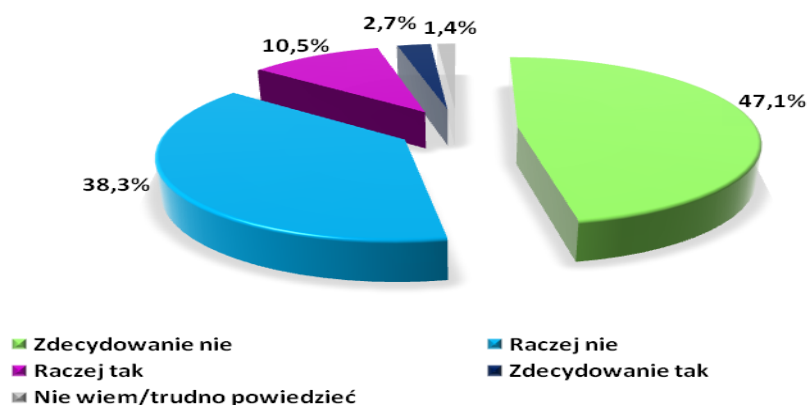
Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

Psychiatra	47	9,4%
Dermatolog	46	9,2%
Inny specjalista – jaki	42	8,4%
Alergolog	39	7,8%
Androlog	28	5,6%
Geriatra	18	3,6%

Poczucie samotności, bezpieczeństwa, afiliacji oraz stresu

Kolejny problem badawczy, który związany jest z jakością życia osób powyżej 50. roku życia dotyczy określenia i oceny stopnia zaspokojenia jednych z najważniejszych potrzeb każdego człowieka, jakimi są potrzeby bezpieczeństwa i przynależności. Mieszkańcy Poznania, którzy ukończyli 50 lat nie czują się samotni. Łącznie aż 85,4% respondentów wskazało taką odpowiedź. Blisko 13,1% badanych osób odczuwa samotność. W przypadku tak jednorodnego rozkładu odpowiedzi zrezygnowano ze szczegółowej analizy wskazań respondentów.

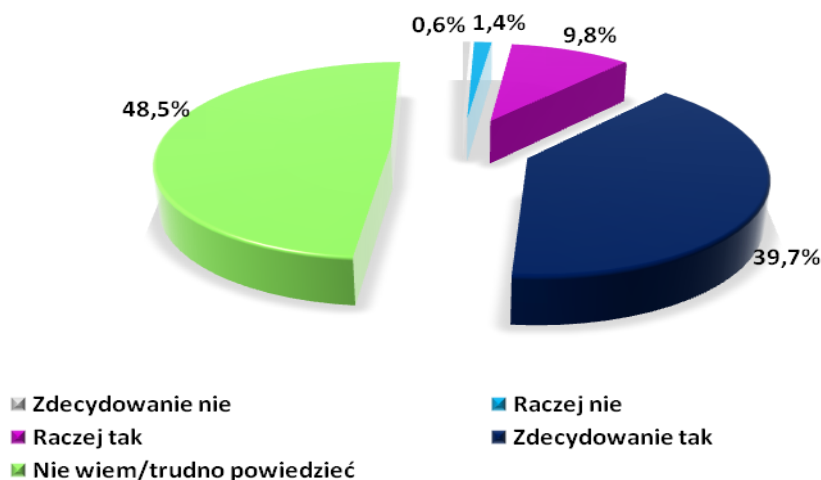
Wykres nr 39. Czy czuje się Pan/Pani samotn(a)y? (N=488, w %).

Zgodnie z przedstawionymi danymi okazuje się, że w aspekcie poczucia bezpieczeństwa respondenci mają trudności z oceną występowania problemów. Takie opinie wyraziło 48,5% respondentów. Jednocześnie, łącznie 49,5% badanych czuje się bezpiecznie w miejscu swojego zamieszkania. Jedynie 2% badanych nie odczuwa bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania.

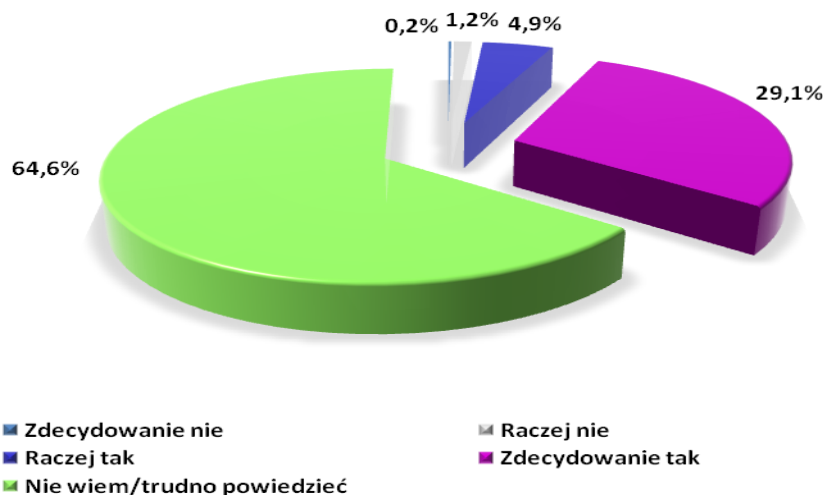
Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

Wykres nr 40. Czy czuje się Pan/Pani bezpiecznie w miejscu zamieszkania? (N=489, w %).

Bycie potrzebnym – poczucie przynależności jest niezwykle istotną potrzebą każdego człowieka, a szczególnie osób starszych. Jak wynika z przeprowadzonych badań, ankietowani w przeważającej mierze mają trudności z oceną poczucia przynależności – problem taki deklaruje 64,6% respondentów. Potrzebnymi czuje się 33,9% mieszkańców miasta powyżej 50. roku życia. Jako niepotrzebni innym postrzega się 1,4% respondentów.

Wykres nr 41. Czy czuje się Pan/Pani potrzebn(a)y (N=492, w %).

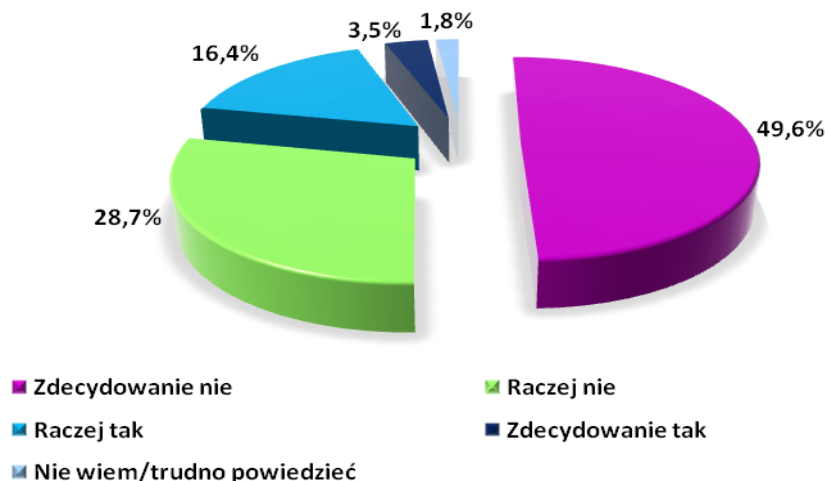

Respondenci nie czują się zestresowani, taki wniosek wynika z przeprowadzonych badań. Zdecydowana większość badanych 78,3% uznała, że nie czuje się zestresowana, w tym aż 49,6% wymieniła odpowiedź „zdecydowanie nie” natomiast 28,7% „raczej nie”.

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

Permanentny stres odczuwa 19,9% respondentów. Dane statystyczne potwierdzają, że wraz z wiekiem maleje poziom stresu wśród respondentów, najmniej zestresowane są osoby powyżej 70. roku życia. Mężczyźni deklarują mniejszy poziom stresu niż kobiety. Ankietowani, którzy gorzej oceniają swoją własną sytuację materialną odczuwają wyższy poziom stresu niż osoby lepiej sytuowane. Największy poziom stresu odczuwają renciści i rencistki oraz osoby pracujące, natomiast poziom stresu jest najmniejszy wśród emerytów.

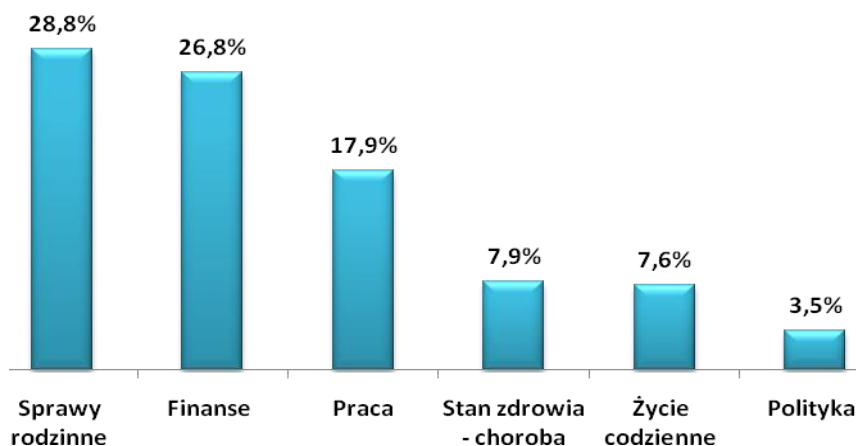
Wykres nr 42. Czy czuje się Pan/Pani zestresowan(a)y (N=488, w %).

Poniżej przedstawiono listę najważniejszych czynników determinujących i wywołujących stres wśród respondentów. Zgodnie z przedstawionymi wynikami, okazuje się, że ankietowanych najbardziej stresują przede wszystkim sprawy związane z rodziną oraz sprawy finansowe. Takie odpowiedzi wymieniło odpowiednio 28,8% oraz 26,8% badanych. Znaczny odsetek badanych (17,9%) uważa, że źródłem i podłożem stresu jest przede wszystkim praca zawodowa. Innymi czynnikami stresogennymi jest stan zdrowia i obawa przed chorobą (7,9% opinii), życie codzienne i sytuacje z nim związane (7,6%) oraz polityka (3,5%). Pozostałe sytuacje i elementy wywołujące u starszych osób stres przedstawione zostały na wykresie zamieszczonym poniżej. Obserwacje te potwierdzają silne związki respondentów z najbliższą rodziną i ograniczony dostęp do wolnych środków finansowych, które zarazem stanowią wskazywane przez nich główne przyczyny braku czasu wolnego.

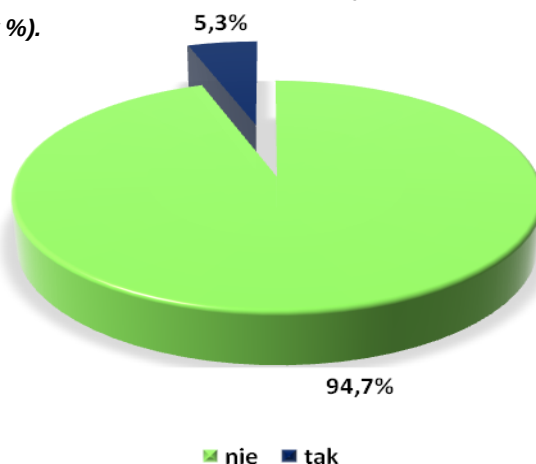
Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

Wykres nr 43. Czym się Pan/Pani najbardziej stresuje? (N=340, w %).

Odzwierciedleniem dobrego stanu psychicznego uczestników badania, które potwierdzone zostało licznymi wskaźnikami przedstawionymi w raporcie jest także bardzo rzadkie korzystanie z pomocy psychologicznej. Zaledwie 5,3% badanych w okresie ostatnich 5 lat korzystało z profesjonalnej pomocy psychologicznej.

Wykres nr 44. Czy w okresie ostatnich 5 lat korzystał(a) Pan/Pani z profesjonalnej pomocy psychologicznej? (N=492, w %).

Potrzeby i oczekiwania mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia w obszarze zdrowia - podsumowanie

Większość mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia korzystnie ocenia zarówno swój stan zdrowia, jak też swoje samopoczucie. Najgorzej swój stan zdrowia oceniają respondenci najstarsi i znajdujący się w gorszej sytuacji materialnej. Subiektywne opinie nie

są jednak w przeważającej mierze poparte zapoznaniem się z opiniami lekarzy, gdyż tylko niewielka część respondentów deklaruje, że dla utrzymania dobrego stanu zdrowia istotne jest branie udziału w systematycznych badaniach profilaktycznych. Blisko połowa osób powyżej 50. roku życia w ogóle nie stosuje profilaktyki zdrowotnej i nie przeprowadza kontrolnych diagnostycznych badań lekarskich. Świadczy to o niskim zainteresowaniu przygotowaniem się do życia w starości. Większość respondentów zakłada, że wystarczy aktywność ruchowa i prawidłowe odżywianie, przy czym jak sami twierdzą - raczej nie korzystają z żadnych form aktywności fizycznej związanych ze sportem i rekreacją oraz dość często deklarują zainteresowanie gotowaniem w czasie wolnym. Innymi słowy niemal połowa osób powyżej 50. roku życia uznaje się za ekspertów od swojego zdrowia nie mając ku temu wystarczających przesłanek i kwalifikacji. Pozwala to też przypuszczać, że osoby te raczej nieufnie traktują diagnozy i zalecenia lekarzy. Jednocześnie wysoka ocena samopoczucia wyrażana przez zdecydowaną większość respondentów może stanowić istotny czynnik hamujący dążenie starszych mieszkańców miasta do poprawy swojej sytuacji materialnej i pozycji społecznej oraz ograniczać skłonność do podejmowania nowych ról i karier. Osoby, które są zadowolone ze swojej sytuacji raczej nie podejmują działań wymagających ryzyka i innowacji, lecz dążą do utrzymania sprzyjającego im ładu.

Respondenci rzadko korzystają z pomocy lekarza publicznej opieki zdrowotnej. Potrzeba ta jednak wzrasta wraz z ich wiekiem. Oceniając dostęp do służby zdrowia, ponad połowa osób powyżej 50. roku życia uznała, że napotyka na trudności w przypadku kontaktu z lekarzami medycyny rodzinnej. W przypadku lekarzy specjalistów opinie były bardzo zróżnicowane – głównie wskazywano na trudności w dostępie do ortopedy, neurologa, okulisty i endokrynologa. Za najmniejszy problem uznano dostęp do lekarza geriatry, specjalisty od chorób osób starszych. Taki wynik należy traktować krytycznie, gdyż osób wykonujących ten zawód jest w kraju zdecydowanie za mało i jest to mało znana specjalizacja. Zebrane odpowiedzi świadczą raczej o tym, że osoby powyżej 50. roku życia są narażone na przyjmowanie jednocześnie wielu wzajemnie wykluczających się leków wynikających z odmiennych diagnoz poszczególnych specjalistów, co może prowadzić do występowania powikłań i działań niepożądanych.

Większość osób powyżej 50. roku życia ma trudności z oceną swojego poczucia przynależności. Pozostając niezdecydowanymi w ocenie osoby te w zasadzie nie wiedzą, czy są akceptowane przez innych ludzi i czy chcą utrzymywać z nimi kontakty. Stan ten nie powinien jednak dziwić, jeśli brać pod uwagę fakt, że respondenci sporadycznie utrzymują

kontakty ze znajomymi i sąsiadami. Co istotne należy uznać, że stan taki nie pozwala respondentom na dążenie do zaspokajania potrzeb związanych z szacunkiem i uznaniem oraz samorealizacją. Blisko połowa starszych mieszkańców miasta Poznań czuje się bezpiecznie w miejscu swojego zamieszkania, ale jednocześnie prawie tyle samo ma trudności z oceną tego stanu. Świadczyć to może zarówno o dość częstym dostrzeganiu zjawisk zagrażających życiu, zdrowiu, czy mieniu respondentów, jak też o częstych wątpliwościach co do otrzymania wsparcia ze strony innych w sytuacji zagrożenia. Poczucie samotności deklarował co dziesiąty respondent, co można interpretować jako wyrażanie niezgody na wątpliwe poczucie bezpieczeństwa i przynależności, ale zarazem oczekiwanie na pomoc ze strony innych. Co piąty respondent deklaruje odczuwanie stałego stresu, przy czym źródła stresu wiążą się głównie ze sprawami rodzinnymi, finansowymi i zawodowymi.

III. Potrzeby i oczekiwania mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia w obszarze kultury i sztuki

Prezentowany podrozdział diagnozy potrzeb i oczekiwań mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia skoncentrowany został wokół partycypacji w życiu kulturalnym miasta Poznania oraz oczekiwań związanych z obszarem kultury i sztuki w mieście. Ocenie badanych poddane zostały takie aspekty jak: generalna ocena oferty kulturalnej miasta Poznania skierowanej do osób powyżej 50. roku życia, zainteresowanie uczestnictwem w imprezach kulturalnych, bariery uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych miasta Poznania, częstotliwość odwiedzania instytucji działających w sferze kultury na terenie Poznania, częstotliwość uczestnictwa w imprezach artystycznych i kulturalnych oraz określenie działań, które powinny zostać podjęte w celu lepszego dostosowania oferty kulturalnej miasta Poznania do potrzeb i oczekiwań mieszkańców Poznania, którzy ukończyli 50 lat. Ankietowani oceniali także stopień poinformowania o imprezach kulturalnych miasta Poznania.

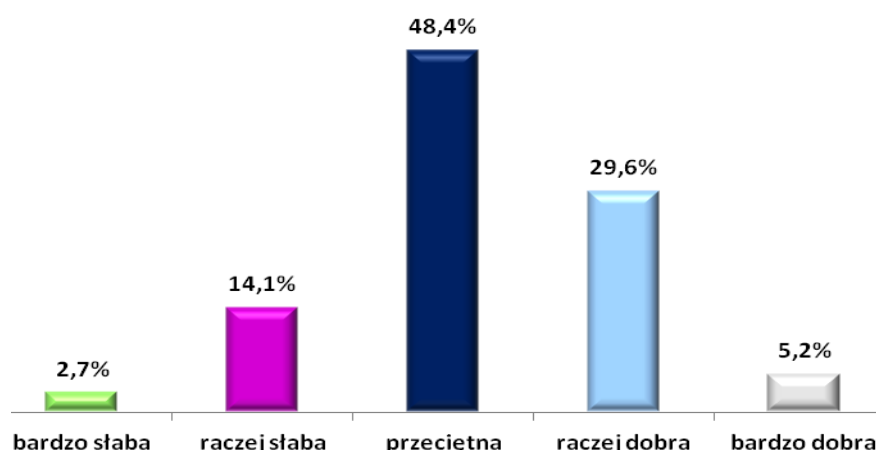
Ocena oferty kulturalnej miasta Poznania skierowanej do osób powyżej 50. roku życia, zainteresowanie uczestnictwem i bariery uczestnictwa

Zdecydowanie największy odsetek badanych (48,4%) przeciętnie oceniło ofertę kulturalną miasta Poznania. Opinie o pozytywnej konotacji generowały łącznie 34,8%. Taki

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

odsetek ankietowanych osób uważa, że oferta kulturalna Poznania spełnia oczekiwania badanych. Na przeciwnym biegunie znajdują się opinie o negatywnej konotacji, które stanowiły łącznie 16,8% wszystkich wskazań. Ponadto w podziale na dzielnice negatywne opinie dotyczące oferty kulturalnej miasta Poznania zgłaszali głównie mieszkańcy dzielnic: Nowe Miasto (20,7%), Wilda (18,9%) i Stare Miasto (18,5%). Znacznie rzadziej były to osoby z dzielnic Grunwald (12,5%) i Jeżyce (11,2%). Wysoki poziom niezdecydowania w ocenie oferty kulturalnej można tłumaczyć poprzez fakt, że ponad połowa mieszkańców miasta powyżej 50. roku życia twierdzi, że nie dysponuje wolnym czasem oraz fakt, że aktywność związana z kulturą lokuje się stosunkowo nisko w ich hierarchii zainteresowań, czego przejawem jest minimalny udział deklaracji świadczących o spędzaniu czasu wolnego w ośrodkach kulturalnych miasta Poznań.

Wykres nr 45. Jak generalnie ocenił(a) by Pan/Pani ofertę kulturalną miasta Poznania skierowaną do osób powyżej 50 tego roku życia? (N=483, w %).

Najmniej zadowoleni z oferty kulturalnej miasta Poznań są badani w wieku od 60 do 64 lat – odsetek negatywnych wskazań wyniósł 21,6%. Także respondenci w wieku od 65 do 70 lat oraz powyżej 70 lat niżej oceniają ofertę kulturalną miasta. Procentowy udział negatywnych opinii wyniósł w tych grupach po 17,3% wszystkich wskazań. Najmniejszy odsetek negatywnych opinii odnotowano wśród respondentów w wieku od 50 do 54 lat – 11,7%. Najwięcej pozytywnych ocen deklarowały zaś osoby powyżej 75. roku życia - aż 42,6% mieszkańców miasta w tej grupie wiekowej, co może świadczyć o porównywaniu stanu oferty do stanu z przeszłości, bądź o ich wyższym zainteresowaniu uczestnictwem w wydarzeniach kulturalnych przy jednoczesnym występowaniu barier w dostępie do nich. Zdecydowane

różnice w ocenie odnotowano także w odniesieniu do sytuacji materialnej respondentów. Osoby o niższych dochodach i gorszej sytuacji materialnej uważają, że oferta kulturalna miasta Poznania nie jest kompletnie dostosowana do potrzeb i oczekiwań badanych. Innego zdania są osoby mające lepszą sytuację materialną, którzy uważają, że oferta skierowana do osób starszych jest odpowiednia. Na podstawie tych danych można stwierdzić, że istotną barierą dostępu są koszty partycypacji w ofercie kulturalnej miasta Poznania, które uniemożliwiają gorzej sytuowanym respondentom korzystanie z niej. Można przypuszczać, że respondenci postrzegają ofertę kulturalną poprzez pryzmat działalności komercyjnych instytucji kultury i są stosunkowo słabo poinformowani o wydarzeniach i inicjatywach podmiotów publicznych i pozarządowych.

Badani w odpowiedzi na pytanie - *w jakich imprezach kulturalnych chętnie by Pan/Pani uczestniczyła?* najczęściej wskazywali zainteresowanie uczestnictwem w festynach i jarmarkach - 38,6% wszystkich opinii. Znamienne jest, że takie deklaracje składały dwukrotnie częściej osoby w wieku 50-54 lat i 55-59 lat, niż w pozostałych grupach wiekowych, co może świadczyć o pewnego rodzaju sentymentalnym podejściu do tradycji i chęci poznania swojego pochodzenia. Mieszkańcy Poznania, którzy ukończyli 50 lat, bardzo chętnie skorzystaliby z ofert kulturalnej i możliwości uczestnictwa w widowiskach kabaretowych. Taką odpowiedź wymieniło aż 27,2% ankietowanych – tu również były to głównie osoby na przedpolu starości. Znaczny odsetek ankietowanych jest zainteresowany wyjściem do kina oraz wyjściem do teatru. Wymienione dwa rodzaje imprez kulturalnych generowały odpowiednio 24,8% oraz 19,6% spośród wszystkich odpowiedzi. Przy czym, w przypadku kina zainteresowanie osób z grupy powyżej 75. roku życia było trzykrotnie niższe niż respondentów z najmłodszych grup wiekowych, zaś w przypadku teatru takie zainteresowanie w zasadzie prawie nie występowało. Tłumaczyć to można nawykami w spędzaniu czasu wolnego z poprzednich lat życia, postrzeganiem kina i teatru, jako miejsc mało przyjaznych osobom starszym, bądź luksusowych i wymagających szczególnych nakładów finansowych. Uczestnicy badania wymieniali także takie imprezy kulturalne i wydarzenia jak: festiwale filmowe (15,6%), możliwość wyjścia do opery, operetki (12,6%), festiwale teatralne (10,6%) oraz koncerty w filharmonii (9,8%). Zaznaczyć należy, że najstarsi respondenci powyżej 75. roku życia najczęściej deklarowali chęć uczestnictwa w operach i operetkach (17% w stosunku do średnio 9% wśród osób na przedpolu starości). Jednocześnie „młodszy” między 60. a 74. rokiem życia wyrażali największe zainteresowanie koncertami w filharmonii. Wszystkie rodzaje imprez i wydarzeń

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

kulturalnych, w których chcieliby uczestniczyć badani prezentuje tabela znajdująca się poniżej.

Wykres nr 46. W jakich imprezach kulturalnych chętnie by Pan/Pani uczestniczył(a)? (N=1041, w %).

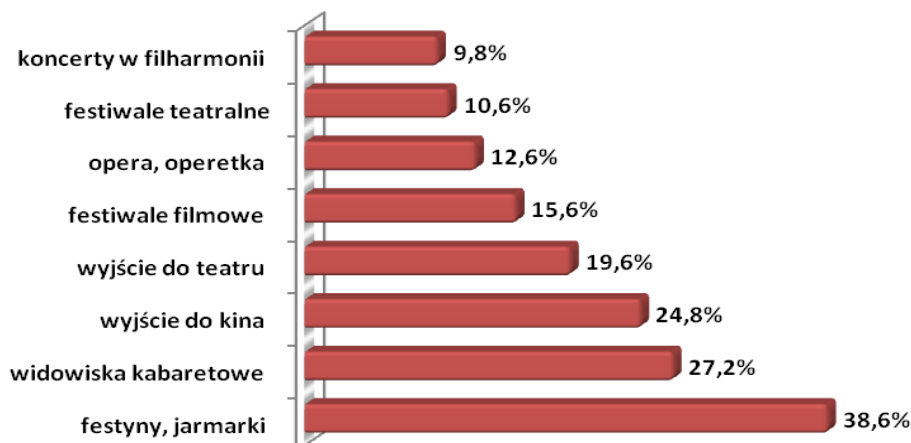

Tabela nr 3. W jakich imprezach kulturalnych chętnie by Pan/Pani uczestniczył(a)? (N=1041, w %).

Zainteresowanie uczestnictwem w imprezach kulturalnych		
	Ilość	Procent
festyny, jarmarki	193	38,6%
widowiska kabaretowe	136	27,2%
wyjście do kina	124	24,8%
wyjście do teatru	98	19,6%
festiwale filmowe	78	15,6%
opera, operetka	63	12,6%
festiwale teatralne	53	10,6%
koncerty w filharmonii	49	9,8%
widowiska folklorystyczne	47	9,4%
wystawy, wernisaże	46	9,2%
wielkie koncerty uznanych gwiazd	43	8,6%
spotkania autorskie, wieczorki literackie	34	6,8%
klubowe koncerty zespołów	29	5,8%
koncerty światowych gwiazd na stadionie miejskim w Poznaniu	27	5,4%
inne imprezy	21	4,2%
Suma	1041	208,2%

Podstawową i powszechną barierą uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych jest głównie brak wystarczających środków finansowych. Taką barierę wskazało aż 47,0% ankietowanych osób. Uzasadnieniem tym znacznie częściej posługiwali się respondenci znajdujący się na przedpolu starości. Warto także zwrócić uwagę, że co trzeci respondent

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

uczestniczący w badaniu nie jest zainteresowany partycypacją w różnego rodzaju wydarzeniach i imprezach kulturalnych. Przy czym wartość ta jest zróżnicowana w poszczególnych grupach wiekowych – najrzadziej na barierę tę wskazywali respondenci w wieku 55-59 lat (17,5%), najczęściej w grupach powyżej 65. roku życia (średnio 48,7%). Inne powody, które uniemożliwiają respondentom skorzystanie z takiej oferty to przede wszystkim: brak czasu, choroba, konieczność opieki nad członkiem rodziny, brak darmowych imprez i wydarzeń kulturalnych, brak towarzystwa, kłopoty z dojazdem oraz brak ośrodków kulturalnych w pobliżu zamieszkania. Powody takie wymieniło łącznie 21,0% badanych osób. Kolejne obiektywne bariery uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych miasta Poznania to także: brak odpowiedniej oferty kulturalnej skierowanej do osób powyżej 50 tego roku życia oraz brak informacji o imprezach kulturalnych odbywających się w mieście. Takie powody wymieniło odpowiednio 20,8% oraz 17,0% ankietowanych respondentów. Przy czym na brak oferty najczęściej wskazują osoby na przedpolu starości a na brak informacji najrzadziej osoby powyżej 75. roku życia.

Wykres nr 47. Co uniemożliwia/ogranicza Panu/Pani uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych miasta Poznania? (N=701, w %).

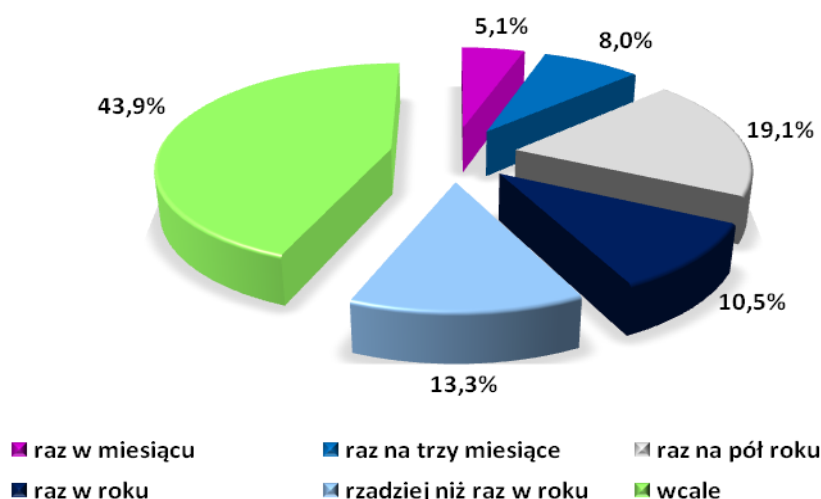
Częstotliwość odwiedzania instytucji działających w sferze kultury i uczestnictwa w imprezach artystycznych i kulturalnych na terenie Poznania

Wyniki badań wskazują, że mieszkańcy Poznania powyżej 50 tego roku życia bardzo rzadko lub wcale nie odwiedzają instytucji działających w sferze kultury na terenie Poznania. Największy odsetek respondentów – aż 43,9% badanych wcale nie odwiedza instytucji funkcjonujących w sferze kultury w Poznaniu, natomiast 13,3% badanych przyznało,

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

że odwiedza takie jednostki rzadziej niż raz w roku. Tylko 13,8% respondentów przyznało, że uczęszcza do jednostek i instytucji kulturalnych przynajmniej raz w kwartale, w tym 8,0% raz na trzy miesiące i 5,1% raz w miesiącu. Rezygnacja z odwiedzania instytucji kultury wiąże się z wiekiem respondentów - osoby powyżej 75 roku życia (84,4%) kilkakrotnie częściej deklarują niekorzystanie z tych instytucji niż osoby z grup 50-54 lat (34%) i 55-59 lat (23%).

Wykres nr 48. Jak często odwiedza Pan/Pani instytucje i inne jednostki działające w sferze kultury na terenie Poznania? (N=487, w %).

Partycypacja w imprezach artystycznych i kulturalnych odbywających się na terenie Poznania charakteryzuje się równie niską częstotliwością jak częstotliwość odwiedzania instytucji działających w obszarze kultury. Statystyki uczestnictwa osób powyżej 50. roku życia w takich wydarzeniach na pewno nie jest zadowalająca. Należy stwierdzić, że badani incydentalnie, sporadycznie uczestniczą w szeroko rozumianej ofercie kulturalnej miasta Poznania. Odsetek osób, które nie partycypują wcale w takich imprezach wynosi aż 41% spośród wszystkich osób uczestniczących w badaniu. Tu również zauważa się znaczące różnice w podziale na grupy wiekowe – najrzadziej z uczestnictwa rezygnują osoby na przedpolu starości (średnio 26,5%), częściej „młodszy starzy” między 60. a 74. rokiem życia (53,4%) a najczęściej powyżej 75 roku życia (80,4%). Bardzo sporadycznie – rzadziej niż raz w roku w takich imprezach i wydarzeniach uczestniczy 12,6% badanych. Raz na trzy miesiące lub częściej w imprezach artystycznych i kulturalnych na terenie miasta Poznania uczestniczy łącznie 13,4% ankietowanych. Należy wskazać, że zauważalna jest różnica, ze względu na wiek, wśród osób deklarujących uczestnictwo w wydarzeniach przynajmniej raz w miesiącu – załamanie aktywności następuje wśród osób między 60. a 64. rokiem życia

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

oraz powyżej 70. roku życia. Okresy te można uznać za znamienne dla fazy rozczarowania przejściem na emeryturę – do osób w tych grupach wiekowych powinny być w szczególności skierowane informacje pozwalające na utrzymanie wysokiego poziomu uczestnictwa, który jak pokazują zebrane dane jest osiągany głównie w wieku 65-69 lat. Załamanie polega na blisko ośmiokrotnych różnicach w deklaracjach aktywności wśród osób między 60-64 i 70-74 rokiem życia a między 65-69 rokiem życia.

Wykres nr 49. Jak często w uczestniczy Pan/Pani w imprezach artystycznych i kulturalnych na terenie Poznania? (N=493, w %).

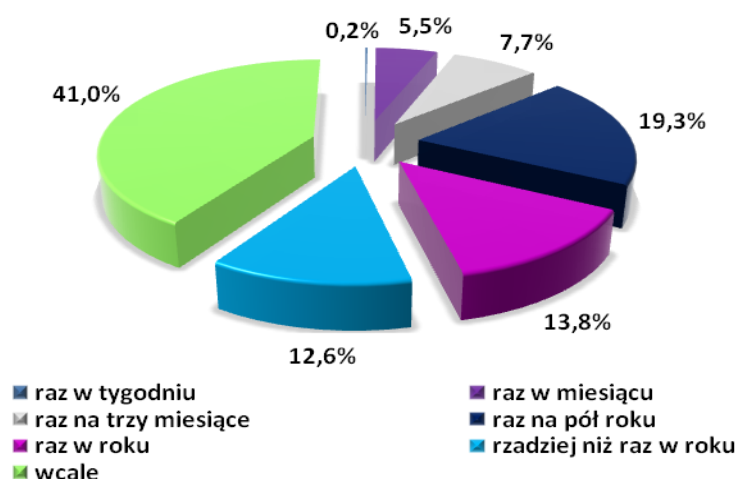

Tabela nr 4. Zmiany aktywności wśród osób uczestniczących w imprezach artystycznych i kulturalnych na terenie Poznania przynajmniej raz na pół roku i częściej (N=161, w %).

Częstotliwość	50-54 lat	55-59 lat	60-64 lat	65-69 lat	70-74 lat	75 lat i więcej	Ogółem
Raz w tygodniu	1,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,20%
Raz w miesiącu	4,00%	7,40%	2,70%	16,00%	2,00%	2,20%	5,50%
Raz na trzy miesiące	8,00%	11,10%	9,00%	2,00%	3,90%	4,30%	7,70%
Raz na pół roku	24,00%	28,10%	18,00%	12,00%	9,80%	4,30%	19,30%
Razem	37,00%	46,70%	29,70%	30,00%	15,70%	10,90%	32,70%

Działania, które powinny zostać podjęte w celu lepszego dostosowania oferty kulturalnej miasta Poznania do potrzeb osób powyżej 50. roku życia

Respondenci wskazali szereg działań, które winny zostać podjęte w celu optymalnego dostosowania oferty kulturalnej miasta Poznania do potrzeb i oczekiwań osób powyżej 50. roku życia. Wymienione działania mogą, zdaniem osób powyżej 50. roku życia, przyczynić się do większego i szerszego uczestnictwa w wydarzeniach, które odbywają się w Poznaniu. Propozycje działań dotyczą przede wszystkim pięciu obszarów. Pierwsza propozycja

dotyczyła **obniżenia cen biletów lub wprowadzenia darmowych karnetów wstępu na imprezy kulturalne i artystyczne w Poznaniu dla osób powyżej 50. roku życia**. Zdaniem badanych ceny biletów uniemożliwiają aktywną partycypację w tego rodzaju wydarzeniach. Należy przypuszczać, że częściowa refundacja biletów zwiększyłaby aktywność osób powyżej 50. roku życia w sferze kultury. Druga propozycja dotyczy **poplepszenia i uskutecznienia promocji wydarzeń kulturalnych w Poznaniu**. Respondenci uważają, że poważną barierą uczestnictwa w takich wydarzeniach jest niska skuteczność działań promocyjnych podejmowanych w związku z organizacją imprez, wydarzeń kulturalnych i artystycznych w Poznaniu. Informacje te powinny być przekazywane bezpośrednio i dostępne przede wszystkim w miejscu zamieszkania respondentów: informacje na osiedlach, ulotki w skrzynkach pocztowych. Wydarzenia powinny być także bardziej promowane w lokalnych mediach. Trzecia propozycja to **stworzenie lub dostosowanie oferty kulturalnej, która skierowana będzie do osób, które ukończyły 50 lat**. Ankietowani wyrażają opinię, że w Poznaniu brakuje imprez i wydarzeń, które kierowane byłyby do osób starszych. Stworzenie odpowiedniego profilu takich wydarzeń mogłoby przyczynić się do zwiększenia aktywności badanych w tym obszarze. Badani postulowali również **wyprowadzenie części imprez i wydarzeń artystycznych z centrum miasta i przybliżenie wydarzeń artystycznych środowisku lokalnemu, społeczności lokalnej poprzez organizowanie większej ilości imprez na terenie osiedla, czy też dzielnicy**. Ostatnia propozycja dotyczyła **zwiększenia liczby wydarzeń plenerowych**.

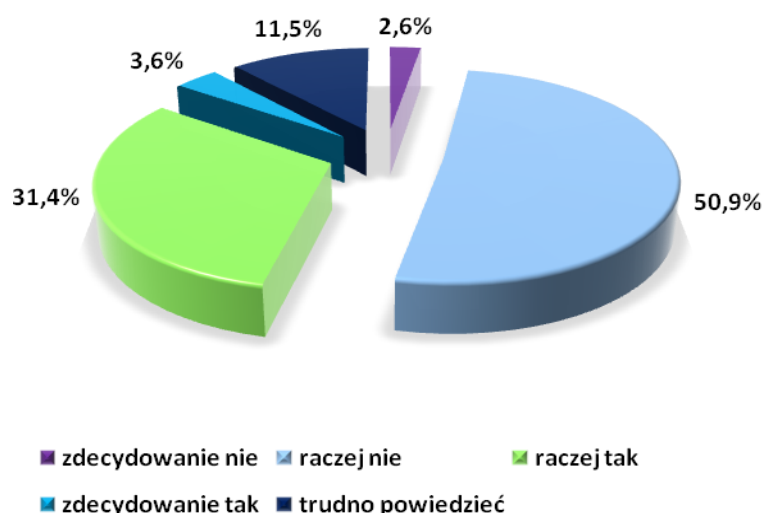
Stopień poinformowania o imprezach kulturalnych miasta Poznania

Jednym z problemów sygnalizowanych bardzo licznie przez respondentów, był brak informacji lub niewystarczające informacje o imprezach kulturalnych, które odbywają się w Poznaniu. Wcześniejsze opinie potwierdza ocena stopnia poinformowania o imprezach kulturalnych miasta Poznania. Respondenci uczestniczący w badaniu uważają, że nie są dobrze i odpowiednio poinformowani o imprezach kulturalnych organizowanych w Poznaniu. Łącznie ponad połowa ankietowanych 53,5% wskazała odpowiedzi świadczące o występowaniu istotnego problemu w tym zakresie. Co trzeci respondent (34%) uważa, że przepływ informacji i jej dostępność jest odpowiednia. Odpowiedzi te jednak odbiegają od deklaracji, co do dostępności informacji dotyczących spraw miasta, która nie stanowi problemu dla blisko dwukrotnie większej części respondentów. Może to wynikać

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

z deklarowanego bardzo niskiego zainteresowania kulturą, zorientowania aktywności czasu wolnego na zajęcia związane własnym domem oraz czerpania informacji raczej z mediów ogólnopolskich niż lokalnych. Z punktu widzenia miejsca zamieszkania osób powyżej 50. roku życia wynika, że najslabiej poinformowani o wydarzeniach, imprezach oraz o ofercie kulturalnej są mieszkańcy dzielnicy Jeżyce i Grunwald, natomiast najlepiej poinformowani czują się mieszkańcy dzielnic Stare Miasto oraz Nowe Miasto. Poniżej przedstawiono wyniki, które mogą posłużyć do dostosowania oferty kulturalnej i odpowiedniego informowania wybranych grup badanych. Wyniki badań jednoznacznie wskazują, że grupą najgorzej poinformowaną o wydarzeniach i imprezach kulturalnych odbywających się w Poznaniu są seniorzy w wieku powyżej 70. lat. W analizowanej grupie wiekowej odsetek osób, które uważają, że nie są odpowiednio informowane o wydarzeniach kulturalnych wyniósł aż 60%.

Wykres nr 50. Czy uważa się Pan/Pani za dobrze poinformowaną/ego o imprezach kulturalnych organizowanych w Poznaniu? (N=468, w %).

Potrzeby i oczekiwania mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia w życiu w obszarze kultury i sztuki – podsumowanie

Blisko połowa respondentów powyżej 50. roku życia przeciętnie ocenia ofertę kulturalną miasta Poznania. Oznacza to, że osoby te są raczej niezdecydowane w swoich opiniach z uwagi na słabą znajomość tej oferty. Na takie wyjaśnienie pozwala fakt, że jednocześnie ponad połowa starszych mieszkańców miasta uznaje, że nie ma wolnego czasu. Do tego zarówno aktywności związane z kulturą, jak i spędzanie czasu wolnego w miejskich ośrodkach kulturalnych znajdują się nisko w hierarchii zainteresowań osób po 50. roku życia. Najmniej zadowolone z są oferty kulturalnej miasta Poznania są osoby w

wieku 60-70 lat, a więc głównie takie, które przeważnie zakończyły już aktywność zawodową i być może chciałyby spędzać więcej czasu wolnego poza domem. Ponadto złe oceny oferty przeważają wśród respondentów o gorszej sytuacji materialnej. Przypuszczalnie część respondentów ocenia ofertę kulturalną przez pryzmat działań instytucji komercyjnych, a nie publicznych i pozarządowych, których nakłady na reklamę i promocję wydarzeń kulturalnych są znacznie niższe.

Wśród preferowanych imprez kulturalnych przeważają festyny i jarmarki, widowiska kabaretowe, wyjścia do kina lub teatru, festiwale filmowe i teatralne oraz opery i operetki. Główną barierę uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych miasta Poznania stanowi dla blisko połowy respondentów brak wystarczających środków finansowych i dla co trzeciej osoby brak zainteresowania wydarzeniami i imprezami kulturalnymi. Prawie połowa respondentów deklaruje, że zarówno w ogóle nie odwiedza instytucji kulturalnych, jak też nie uczestniczy w jakichkolwiek imprezach artystycznych i kulturalnych. W opinii respondentów na lepsze dostosowanie oferty kulturalnej miasta Poznań do potrzeb osób powyżej 50. roku życia powinny pozwolić: organizowanie bezpłatnych imprez, wprowadzenie ulg dla seniorów, poprawa skuteczności informacji o wydarzeniach kulturalnych oraz zwiększenie liczby imprez kulturalnych przeznaczonych tylko dla seniorów. Jednocześnie nieco ponad połowa starszych mieszkańców miasta uznaje, że jest słabo poinformowana o wydarzeniach i imprezach kulturalnych. Niemniej należy pamiętać, że takich problemów respondenci nie zgłaszali w odniesieniu co do dostępności informacji dotyczących spraw miasta – zasadne jest zatem twierdzenie, że wiadomości związane z imprezami i wydarzeniami kulturalnymi są z góry odrzucane jako nieistotne z uwagi na niskie zainteresowanie kulturą i zorientowanie aktywności w czasie wolnym na zajęcia związane własnym domem. Do tego wiedza respondentów o wydarzeniach lokalnych może być ograniczona z uwagi na korzystanie głównie z mediów ogólnopolskich.

Typologia uczestnictwa osób powyżej 50. roku życia w życiu kulturalnym

Zebrane dane pozwalają na przedstawienie trzech typów uczestnictwa w kulturze osób powyżej 50. roku życia: absencji kulturalnej, uczestnictwa sporadycznego oraz uczestnictwa aktywnego i ograniczonego. Pierwszy typ stanowi absencja kulturalna. Do kategorii tej można zaliczyć prawie połowę starszych mieszkańców miasta Poznań. Są to osoby, które w ogóle nie odwiedzają instytucji kulturalnych, nie uczestniczą w imprezach artystycznych

i kulturalnych, uznają się za słabo poinformowane, niezdecydowanie oceniają ofertę kulturalną, nie mają wystarczających środków finansowych oraz brakuje im wolnego czasu z uwagi na obowiązki rodzinne, domowe lub zawodowe. Są też w niewielkim stopniu zainteresowane kulturą i sztuką. Wśród tych osób znajdują się osoby, które rzeczywiście można uznać za ubogie i zmarginalizowane, ale też osoby, które przyjmują status osób zależnych i osoby, które nie miały wykształconych nawyków uczestnictwa w kulturze na poprzednich etapach życia.

Drugi typ przybiera formę uczestnictwa sporadycznego i przypadkowego – dotyczy blisko 40% osób powyżej 50. roku życia, które odwiedzają instytucje kultury i uczestniczą w wydarzeniach rzadziej niż raz w roku, raz w roku lub raz na pół roku. Świadczy to o ograniczonych kontaktach z osobami spoza grona najbliższej rodziny oraz poszukiwaniu głównie prostej i biernej rozrywki.

Trzeci typ - uczestnictwo aktywne i ograniczone - reprezentuje blisko co dziesiąty mieszkaniec Poznania po 50. roku życia. Osoby te odwiedzają instytucje kultury i uczestniczą w wydarzeniach przynajmniej raz na trzy miesiące lub częściej. Ta niewielka część starszych mieszkańców miasta wyraża większe niż w pozostałych przypadkach zainteresowanie kulturą i sztuką, bardziej świadomie selekcionuje wydarzenia, ale tu również są one często traktowane jako sposób na odpoczynek w czasie wolnym, a rzadziej jako źródło inspiracji dla własnych działań twórczych czy świadomego kształtowania gustów i aspiracji.

Profile uczestnictwa w kulturze można przedstawić też w podziale na grupy wiekowe respondentów. Najmłodsi respondenci, znajdujący się na przedpolu starości, są bardziej zainteresowani uczestnictwem w festynach i jarmarkach, widowiskach kabaretowych oraz wyjściami do kina lub teatru. Przypuszczalnie wynika to z faktu, że osoby te częściej podejmują pracę zarobkową i mają dość dobrą sytuację materialną oraz przejawiają sentyment do tradycji i pochodzenia. Osoby te częściej korzystają z oferty instytucji kultury niż w pozostałych grupach, ale też najczęściej rezygnację z uczestnictwa w kulturze tłumaczą brakiem wolnych środków finansowych. Często też deklarują niezadowolenie z oferty.

„Młodszy-starzy”, osoby między 60. a 74. rokiem życia, wyrażają szczególnie wysokie zainteresowanie koncertami w filharmonii. Wśród nich są też osoby najmniej zadowolone z oferty kulturalnej miasta Poznania, co może wynikać z chęci spędzania większej ilości czasu wolnego poza domem tuż po zakończeniu aktywności zawodowej, ale też posiadaniem obaw co do wystąpienia przejawów dyskryminacji ze strony ludzi młodych w tym pracowników instytucji kultury. Blisko połowa z tych osób nie jest w ogóle zainteresowana

wydarzeniami i imprezami kulturalnymi, i rezygnuje z uczestnictwa w nich. Wśród reprezentantów tej grupy wiekowej dostrzegalne są wahania w częstotliwości wykorzystania oferty kulturalnej – przypuszczalnie nasila się ono tuż po przejściu na emeryturę, a następnie spada, kiedy odczuwalne jest rozczarowanie oczekiwaniami co do życia w okresie starości, następnie wzrasta, gdy następuje pogodzenie z własnymi ograniczeniami i możliwościami. Istotne jest zatem złagodzenie przebiegu procesu przejścia na emeryturę i stworzenie oferty zajęć, które pozwolą na utrzymanie wysokiego poziomu uczestnictwa, które występuje tuż po zakończeniu pracy zawodowej.

Najstarsi spośród respondentów, osoby powyżej 75. roku życia, najczęściej deklarują chęć uczestnictwa w operach i operetkach, a zarazem wyrażają najmniejsze zainteresowanie kinem i teatrem przypuszczalnie z uwagi na postrzeganie tych miejsc, jako luksusowych, drogich i mało przyjaznych osobom starszym. Większość z tych osób czuje się dobrze poinformowana co do wydarzeń imprez i kulturalnych, ale blisko połowa z tych osób nie wyraża nimi większego zainteresowania. Osoby te bowiem w zdecydowanej większości świadomie rezygnują z odwiedzania instytucji kultury i uczestnictwa w imprezach kulturalnych i artystycznych – takie deklaracje są w ich przypadku nawet trzykrotnie wyższe niż wśród osób na przedpolu starości i dwukrotnie wyższe niż wśród osób w okresie wczesnej starości.

IV. Potrzeby i oczekiwania mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia w obszarze edukacji

Ostatni z bloków tematycznych dotyczących aktywności osób powyżej 50. roku życia oraz oczekiwań w szeroko rozumianej sferze społecznej, zdrowotnej i kulturalnej związany jest z potrzebami i oczekiwaniami badanych w obszarze edukacji. Osoby, które ukończyły 50 lat coraz częściej, aktywniej i chętniej korzystają z oferty edukacyjnej: studiują, uczęszczają na kursy i szkolenia, uczą się języków obcych, rozwijają swoje pasje i podnoszą kwalifikację. Chcąc określić poziom aktywności respondentów w tym obszarze postanowiono uzyskać odpowiedzi na następujące pytania badawcze: uczestnictwo badanych w kursach i szkoleniach związanych z podnoszeniem własnych kwalifikacji oraz określenie barier w dostępie do edukacji osób powyżej 50. roku życia w Poznaniu. Na potrzeby diagnozy

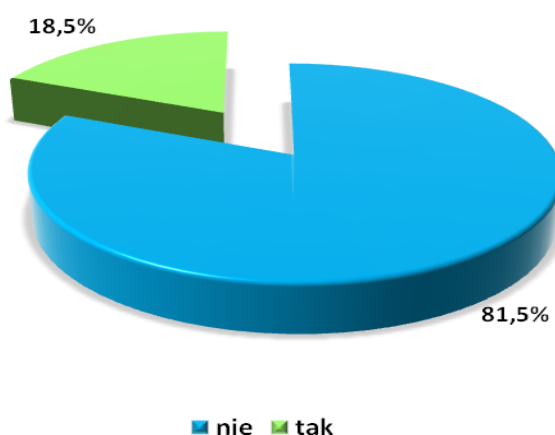
Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

oczekiwań mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia zapytano także o stosunek, gotowość i zainteresowanie podejmowaniem działań wolontaryjnych.

Uczestnictwo i zainteresowanie udziałem w kursach i szkoleniach związanych z podnoszeniem własnych kwalifikacji

Okazuje się, że zdecydowana większość badanych (81,5%) w okresie ostatnich 5 lat nie uczestniczyła w jakichkolwiek szkoleniach i kursach w zakresie podnoszenia własnych kwalifikacji. Pomimo dużego odsetka negatywnych wskazań, należy zauważyć, że blisko co piąta osoba powyżej 50. roku życia aktywnie uczestniczyła w szkoleniach i rozwijała swoje kompetencje oraz kwalifikacje. Wśród uczestniczących w kursach i szkoleniach przeważają osoby na przedpolu starości, między 50. a 59. rokiem życia (średnio 29,5%). Poziom ten należy uznać jednak za bardzo niski, mając na uwadze fakt, że współcześnie rozwój gospodarki opiera się przede wszystkim na wiedzy posiadanej i wykorzystywanej przez jednostki i grupy społeczne. Uczestnictwo radykalnie spada po 64. roku życia (3,3%), co dowodzi przede wszystkim wciąż niewystarczającej popularyzacji oferty Uniwersytetów Trzeciego Wieku i innych jednostek kształcenia ustawicznego. Świadczyć to może również o instrumentalnym traktowaniu edukacji, łączeniu jej raczej z karierą zawodową, a nie z chęcią poznania świata i aktywnego wykorzystania czasu wolnego. Starsi mieszkańcy miasta zatem w przeważającej mierze wyraźnie wycofują się z życia społecznego i publicznego.

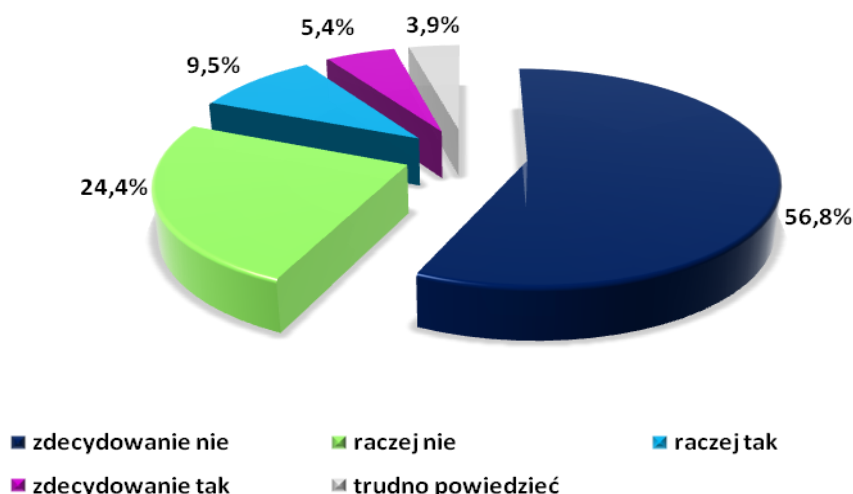
Wykres nr 51. Czy w okresie ostatnich 5 lat uczestniczył(a) Pani/Pan w kursach i szkoleniach związanych z podnoszeniem własnych kwalifikacji ? (N=497, w %).

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

Zainteresowanie respondentów uczestnictwem w szkoleniach i kursach kształtuje się na takim samym poziomie jak odsetek osób, które w okresie ostatnich 5 lat w takich kursach uczestniczyły. Łącznie 18,8% spośród wszystkich badanych jest zainteresowanych i chętnie wzięłoby udział w szkoleniach, kursach i zajęciach organizowanych na terenie Poznania. Okazuje się, że zainteresowanie uczestnictwem w szkoleniach i kursach pokrywa się z wcześniejszym aktywnym uczestnictwem w tego rodzaju formach edukacyjnych. Powyższe wyniki oznaczają, że mamy do czynienia z dwoma postawami wobec edukacji – aktywną - wspomniane 18,8% uczestników badania zainteresowanych poszerzaniem własnych kwalifikacją i postawą pasywną - pozostała grupa 81,2% respondentów niezainteresowanych podnoszeniem kwalifikacji udziałem w szkoleniach i kursach. Wśród pasywnych respondentów dominują osoby z najstarszych grup wiekowych oraz posiadające niższy poziom wykształcenia.

Wykres nr 52. Czy chciał(a)by Pan/Pani uczestniczyć w szkoleniach i kursach? (N=497, w %).

Rodzaje kursów i szkoleń, w których uczestniczyli i chcieliby uczestniczyć badani

Ankietowani respondenci powyżej 50. roku życia, w okresie ostatnich 5 lat uczestniczyli zarówno w kursach związanych z podnoszeniem własnych kwalifikacji zawodowych jak i rozwijaniem zainteresowań. Największy odsetek osób w wieku powyżej 50. roku życia uczestniczył w kursach związanych z obsługą komputera oraz w kursach językowych, które przeważnie nie są związane ze zdobyciem praktycznych - zawodowych kwalifikacji, ale ukierunkowane są na zdobycie nowych umiejętności, rozwijanie

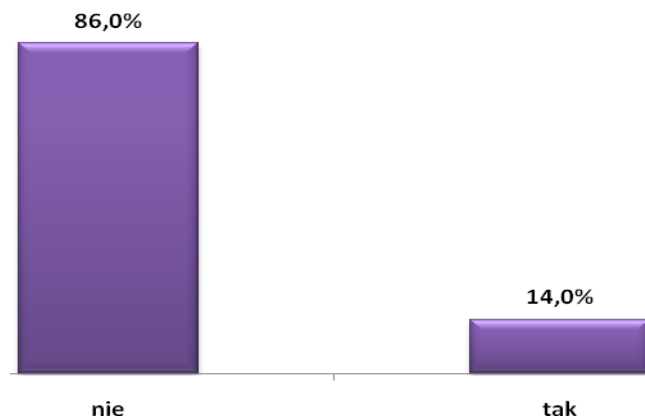
zainteresowań mogących przydać się życiu codziennym. Liczna grupa respondentów ukończyła natomiast szkolenia i kursy zawodowe, które związane są z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych i mogą przyczynić się do mobilności zawodowej respondentów. Kursy zawodowe, które ukończyli respondenci to między innymi: kursy księgowo-finansowe, kurs operatora wózka widłowego, AUTOCAD, kurs BHP, grafika komputerowa, obsługa kas fiskalnych, czy też pozyskiwanie środków unijnych. Osoby powyżej 50. roku życia są głównie zainteresowane uczestnictwem w kursach związanych z wykorzystaniem nowoczesnych technologii: kursy komputerowe, obsługa internetu, grafika komputerowa oraz kursy informatyczne.

Bariery w dostępie do edukacji osób powyżej 50. roku życia w Poznaniu

Zgodnie z przedstawionymi wynikami okazuje się, że przeważająca większość uczestników badania (86,0%) nie dostrzega jakichkolwiek barier w dostępie do edukacji osób powyżej 50. roku życia w Poznaniu. Może to wynikać z wiedzy o obecności szkół, ośrodków szkoleniowych i uczelni wyższych w mieście oraz szerokiego promowania projektów, szkoleń i kursów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Przeciwnego zdania było 14% ankietowanych, którzy uważają, że występują określone przeszkody ograniczające dostęp bądź uniemożliwiające skorzystanie z oferty edukacyjnej. Co istotne, bariery dostrzegały głównie osoby między 50. a 64. rokiem życia, wśród których najczęściej znajdują się aktywni zawodowo respondenci. Ankietowani wymieniali następujące bariery: wysokie koszty szkoleń, brak środków finansowych, brak czasu, wiek uniemożliwiający naukę, zbyt mała dostępność szkoleń dla osób powyżej 50 lat, brak lub słaba informacja o takich kursach i szkoleniach, brak oferty bezpłatnych kursów i szkoleń przeznaczonych dla osób powyżej 50. roku życia.

Wykres nr 53. Czy dostrzega Pan/Pani bariery w dostępie do edukacji osób powyżej 50 tego roku życia w Poznaniu? (N=484, w %).

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

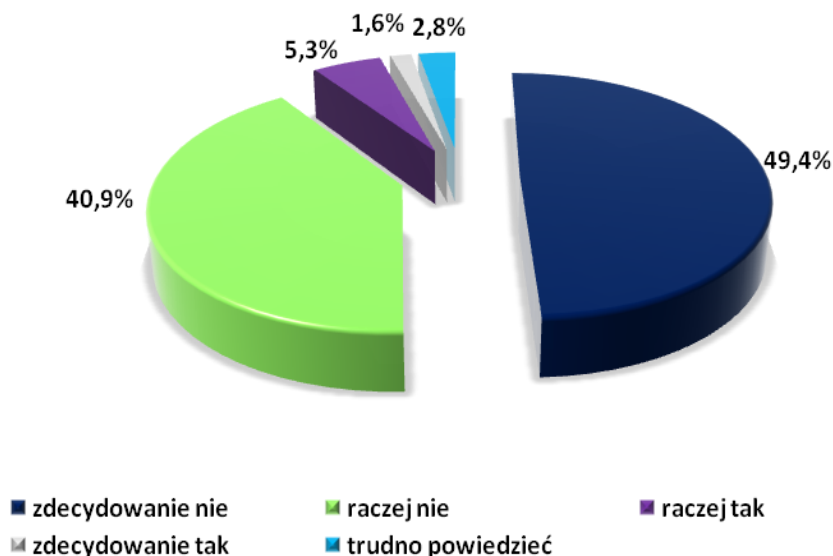

Zainteresowanie podejmowaniem działań wolontaryjnych

Jednym z celów badania było zdiagnozowanie zainteresowania osób powyżej 50. roku życia podejmowaniem działań wolontaryjnych. Wyniki badań jednoznacznie wskazują, że taki pomysł i propozycja nie cieszy się zainteresowaniem mieszkańców Poznania, którzy ukończyli 50 lat. Łącznie aż 90,3% respondentów wskazała odpowiedzi o negatywnej konotacji świadczące o braku chęci do podejmowania takich działań. Jedynie 6,9% ankietowanych osób wyraziło zainteresowanie i gotowość do podejmowania działań wolontaryjnych. Wśród zainteresowanych przeważały osoby między 50. a 59. rokiem życia - około 11,2% spośród wszystkich osób w tym wieku. Warto zauważyć, że blisko 16% respondentów na przedpolu starości posiada już status emeryta - oznacza to, że przynajmniej część z tych osób chciałaby zastąpić zakończoną karierę zawodową dobrowolną i nieodpłatną pracą na rzecz szerszej społeczności. Istotne powinno być dotarcie do takich osób poprzez przedstawienie im dobrych praktyk wolontariatu osób starszych.

Wykres nr 54. Czy jest Pan/Pani zainteresowan(a)y i gotow(a)y do podejmowania działań wolontaryjnych? (N=492, w %).

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

Badani nie są zainteresowani wolontariatem, ponieważ nie mają na to czasu. Takie opinie wyraziło aż 48% ankietowanych. Kolejne dwie przyczyny determinujące brak gotowości do wolontariatu wśród respondentów to: brak chęci i motywacji oraz wiek i stan zdrowia uniemożliwiający podejmowanie takiej działalności. Wymienione przyczyny wskazało odpowiednio 16,6% oraz 16,1% respondentów. Co dziesiąty uczestnik badania twierdzi, że nie nadaje się do pełnienia takiej funkcji. Taki rozkład odpowiedzi pozwala sądzić, że większość respondentów tłumaczy niechęć do działań wolontarystycznych z jednej strony pracą, obowiązkami zawodowymi oraz obowiązkami domowymi i rodzinnymi, które były wskazywane jako główne przyczyny braku czasu wolnego. Z drugiej zaś brakiem tradycji i świadomości potrzeby zainteresowania i zaangażowania się w życie społeczności lokalnej oraz przyjęciem statusu osoby zależnej, przyswojenie stereotypu starości jako okresu wymagającego wycofania się z interakcji z innymi i korzystania z odpoczynku na emeryturze.

Wykres nr 55. Powody braku zainteresowania podejmowaniem działań wolontaryjnych. (N=410, w %).

Diagnoza zlecona przez Centrum Inicjatyw Senioralnych jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej, w ramach mini-programu CREATOR, który jest częścią Europejskiego Programu Współpracy Międzyregionalnej

Pozytywne i negatywne aspekty wolontariatu

Uczestników badania zapytano o wskazanie pozytywnych i negatywnych aspektów związanych z wolontariatem osób powyżej 50. roku życia. Pytanie to miało charakter jakościowy, a swobodne wypowiedzi ankietowanych ze względu na swoją rangę zostały zagregowane i przedstawione w szerszym kontekście. W opinii osób powyżej 50. roku życia z wolontariatem wiąże się kilka pozytywnych aspektów, motywacji i potencjalnych korzyści osobistych i grupowych. Skojarzenia respondentów dotyczące wolontariatu koncentrują się na kilku płaszczyznach. Najważniejszą pozytywną cechą wolontariatu wymienianą najczęściej przez uczestników badania była **możliwość niesienia bezinteresownej pomocy, pomocy drugiej osobie, pomocy ludziom chorym, ludziom potrzebującym, osobom starszym**. Pomoc innym sama w sobie jest wartością. Zdaniem badanych pomagając czujemy się potrzebni. **Poczucie bycia potrzebnym - chęć bycia potrzebnym, zrobienie czegoś pożytecznego**, szczególnie wśród osób, które ukończyły już 50 lat jest istotną wartością. Jest to kolejny pozytywny aspekt wolontariatu wskazany przez ankietowanych. Bezinteresowna pomoc wykonywana w ramach wolontariatu przyczynia się także do **zwiększenia częstotliwości interakcji społecznych i nawiązania nowych kontaktów interpersonalnych**. Jest to kluczowe w kontekście wieku wolontariuszy, którzy ukończyli 50 lat. Wolontariat może być skuteczną receptą na zanikanie kontaktów społecznych wśród starszych osób, na marginalizację, odosobnienie i postępującą izolację seniorów. Inny pozytywny aspekt wolontariatu odwołuje się także do wieku osób, które mogłyby świadczyć pomoc w ramach wolontariatu. Według respondentów wolontariat osób powyżej 50. roku życia jest **dobrą**

metodą na wypełnienie wolnego czasu. Inna, równie ważna pozytywna wartość dodana wolontariatu, która dotyczy bezpośrednich osobistych korzyści czerpanych przez wolontariuszy to podniesienie swojej wartości - podnoszenie własnej samooceny. W ocenach wolontariatu przeważają i dostrzegane są jednak jego negatywne aspekty. Brak zainteresowania dobrowolną pracą na rzecz szerszej społeczności respondenci tłumaczą przede wszystkim: **brakiem korzyści finansowych, brakiem zainteresowania taką formą zagospodarowania czasu wolnego, lękiem przed chorobami i cierpieniem innych, słabą wytrzymałością psychiczną oraz obawą przed brakiem akceptacji dla działań wolontaryjnych ze strony innych osób - w tym brak zrozumienia i wzajemności ze strony osób otrzymujących pomoc.**

Podsumowanie potrzeby i oczekiwania mieszkańców Poznania 50. roku życia w obszarze edukacji - podsumowanie

Poziom uczestnictwa w kursach i szkoleniach związanych z podnoszeniem kwalifikacji jest wśród osób powyżej 50. roku życia bardzo niski. Zdecydowana większość badanych w ciągu ostatnich 5 lat nie korzystała z żadnych form kształcenia. Zdobywanie nowych umiejętności cechowało głównie blisko co trzecią osobę na przedpolu starości i radykalnie malało w starszych grupach wiekowych. Stan ten należy uznać za niezadowalający w warunkach współczesnego rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. Świadczy to również o słabej popularyzacji oferty edukacji ustawicznej w tym Uniwersytetów Trzeciego Wieku oraz o instrumentalnym, a nie autotelicznym traktowaniu edukacji - jest postrzegana, jako wymóg rynku pracy, a nie jako szansa na lepsze poznanie świata i aktywnego wykorzystanie czasu wolnego. Zainteresowanie uczestnictwem w szkoleniach i kursach wyraża tylko niemal co piąty respondent.

Tematyka zajęć związanych z podnoszeniem kwalifikacji, w których brała niewielka część osób powyżej 50. roku życia dotyczyła głównie obsługi komputerów i programów komputerowych, finansów i zarządzania oraz przygotowania do konkretnych stanowisk pracy np. do obsługi kas fiskalnych, wózków widłowych, czy prawa jazdy. Świadczy to o nierównościach - część osób kształciła się wyraźnie w związku z bieżącymi wymogami wykonywanej pracy zarobkowej, część zdobywała kwalifikacje do podjęcia jakiegokolwiek pracy. Wśród preferowanych typów szkoleń, w których chciałyby wziąć udział część respondentów poza wskazanymi kategoriami zauważalna jest jeszcze obecność tematów

raczej niezwiązanych z wykonywaniem pracy. Część osób powyżej 50. roku życia wyraźnie chciałaby poszerzyć wiedzę o swoich pasjach lub zrealizować niespełnione marzenia np. ucząc się nurkowania, fotografii, szycia, rękodzieła czy pszczelarstwa. Zdecydowana większość respondentów nie dostrzega żadnych barier w dostępie do edukacji dla osób powyżej 50. roku życia w Poznaniu. Przypuszczalnie wynika to z wiedzy o działalności szeregu szkół, ośrodków szkoleniowych i uczelni wyższych oraz z szerokiego promowania w ostatnich latach projektów, szkoleń i kursów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Zainteresowanie podejmowaniem działań wolontaryjnych wyraża jedynie co czternasty mieszkaniec Poznania powyżej 50. roku życia. Zdecydowana większość mieszkańców negatywnie wypowiada się na temat dobrowolnego pomagania innym. Co istotne wśród nielicznych zainteresowanych przeważały osoby na przedpolu starości między 50. a 59. rokiem życia. Brak zainteresowania działaniami wolontaryjnymi tłumaczono przede wszystkim brakiem czasu, chęci i motywacji oraz wiekiem i stanem zdrowia. Tym samym kluczowe bariery stanowią praca zarobkowa oraz obowiązki domowe i rodzinne, jak również brakiem tradycji i świadomości potrzeby zaangażowania się w życie społeczności lokalnej. Przypuszczalnie część osób mniej lub bardziej świadomie przyjmuje status osoby zależnej lub przyswaja stereotyp biernego życia w okresie starości. Respondenci dostrzegali kilka głównych pozytywnych aspektów wolontariatu - motywacji do podejmowania działań: chęć bycia potrzebnym dla innych, możliwość zagospodarowania czasu wolnego, zdobycie nowych kontaktów oraz wykorzystanie doświadczenia życiowego. Czynniki negatywnie oddziałujące na podejmowanie działań wolontaryjnych to: brak korzyści finansowych, niechęć do wykorzystywania czasu wolnego z pożytkiem dla innych, lęk przed chorobami i cierpieniem innych, słaba wytrzymałość psychiczna oraz obawa przed brakiem akceptacji ze strony innych osób, w tym, otrzymujących pomoc.

Wnioski

Przeprowadzone badania socjologiczne wśród osób powyżej 50. roku życia stanowią niezwykle cenne źródło informacji dotyczące wielu aspektów życia mieszkańców Poznania, którzy ukończyli 50 lat. Pogłębione badania i analizy danych umożliwiły poznanie warunków socjalno-bytowych, struktury rodzin oraz sytuacji materialnej ankietowanych. Diagnoza potrzeb i oczekiwań mieszkańców umożliwiła przede wszystkim opisanie partycypacji osób, które ukończyły 50 lat w obszarze edukacji, zdrowia, kultury i sztuki oraz ich uczestnictwa w

szeroko rozumianym życiu społecznym. Wyniki niniejszej diagnozy społecznych potrzeb stanowić powinny podstawę do optymalizacji działań ukierunkowanych na poprawę jakości życia seniorów, szczególnie w obszarach, które takiego wsparcia wymagają. Bardzo cennym aspektem niniejszej diagnozy jest fakt, że badania zostały przeprowadzone na zróżnicowanej wewnątrznie próbie badawczej, dlatego wnioski płynące z badań powinny mieć odniesienie i zastosowanie do bardzo szerokiego spectrum odbiorców. Poniżej przedstawiono główne konkluzje, które powstały na podstawie przeprowadzonych szczegółowych badań potrzeb i oczekiwań mieszkańców Poznania powyżej 50. roku życia.

Niemal połowę respondentów stanowiły osoby znajdujące się na przedpolu starości, przed 60. rokiem życia, zdolne do podejmowania samodzielnych działań na rzecz przygotowania się do kolejnych etapów życia, cechujących się większym ryzykiem wystąpienia ograniczeń funkcjonalnych, chorób wieku podeszłego, samotnością i ubóstwem. Są to osoby szczególnie narażone na utratę zatrudnienia i bezrobocie. Nieco mniej niż połowę respondentów stanowili „młodszy starzy”, osoby w wieku od 60. do 74. lat, cechujące się głównie nieznacznie obniżoną sprawnością, w znacznej mierze powinny być też zdolne do samodzielnego utrzymania i wykonywania czynności życia codziennego. Blisko co dziesiąty respondent reprezentował kategorię osób w późnej starości, które głównie nie mogą prowadzić życia bez pomocy innych oraz wymagają wsparcia ekonomicznego i opiekuńczego. Korzystnie należy ocenić strukturę wykształcenia respondentów – niemal połowa ukończyła szkoły wyższe lub średnie. Najlepszym wykształceniem cechują się głównie osoby znajdujące się na przedpolu starości.

Większość respondentów zamieszkuje mieszkania własnościowe lub spółdzielcze. Fakt ten pozwala sądzić, że odpowiedzialność za adaptację mieszkań do potrzeb osób starszych ponoszą głównie bądź one same, bądź spółdzielnie mieszkaniowe. Sytuacja ta będzie w najbliższych latach utrudniać kształtowanie przestrzeni przyjaznych i bezpiecznych dla seniorów, co może przyczynić się do wzrostu ilości wypadków o negatywnych skutkach dla zdrowia osób starszych. Należy zaznaczyć, że już teraz respondenci zgłaszają przeważnie potrzebę poprawy dostępu do lekarzy ortopedów. Większość respondentów mieszka w mieszkaniach dwu- lub trzypokojowych w towarzystwie jednej lub dwóch osób. Co dziesiąta osoba zamieszkuje samotnie, przy czym wśród najstarszych osób powyżej 75. roku życia samodzielnie i samotnie żyje co piątą osobą. Świadczy to o ograniczonej potencjalnej sieci wsparcia na wypadek choroby lub wypadku oraz o ponoszeniu przez najstarsze osoby znacznie wyższych kosztów utrzymania.

Połowa respondentów przeciętnie ocenia swoją sytuację materialną. Co trzecia osoba uznaje jednak, że jest to sytuacja dobra lub bardzo dobra. Wynika to zapewne z faktu, że blisko połowę respondentów stanowiły osoby aktywne zawodowo lub znajdujące się we wczesnej fazie życia na emeryturze. Blisko połowa respondentów uznaje, że bieżące wydatki pochłaniają 75% lub więcej uzyskiwanych przychodów. Dysponowanie wolnymi środkami finansowymi deklarowała jedynie, co czwarta osoba powyżej 50. roku życia, przy czym wśród osób po 75. roku życia jest to już tylko co szósta osoba. Zatem, choć większość osób przeciętnie lub dobrze ocenia swoją sytuację materialną, to już wydatki związane z dobrami trwałego użytku, kulturą, edukacją, zdrowiem czy inwestycjami i gromadzeniem oszczędności mogą stanowić trudności szczególnie w najstarszych grupach wiekowych.

Uwzględniając podział na dzielnice stwierdza się, że prawie połowa osób powyżej 50. roku życia zamieszkuje dzielnice Grunwald i Jeżyce, które cechują się starszą i raczej niedostosowaną do potrzeb seniorów zabudową - dzielnice te należy zatem uznać za najbardziej narażone na wystąpienie zjawiska marginalizacji osób starszych i degradację przestrzeni. Jednocześnie rozmieszczenie respondentów pozwala sądzić, że w mieście raczej nie wystąpi zjawisko rozwoju subkultury starości z uwagi na fakt, że starsze osoby raczej nie zamieszkują ścisłego centrum miasta i posiadają dość wysoki poziom wykształcenia. Z zebranych danych wynika też, że największe trudności w dostępie do lekarza rodzinnego mają mieszkańcy dzielnic Grunwald i Jeżyce. Najlepszy dostęp do informacji o sprawach miasta oraz o wydarzeniach kulturalnych dostrzega się w dzielnicach Nowe Miasto i Stare Miasto, najgorszy w dzielnicach Jeżyce i Grunwald. Jednocześnie w tych pierwszych wyrażano najwięcej negatywnych opinii o ofercie kulturalnej miasta, w tych drugich zaś najmniej. Podział ten znajduje też odzwierciedlenie w aktywności osób powyżej 50. roku życia na rzecz społeczności lokalnej, dzielnicy i miasta. Niemniej, zaznaczyć należy, że różnice, jakie występują pod tym względem między dzielnicami Nowe Miasto i Wilda, a mniej aktywnymi waha się od wielkości trzykrotnej w przypadku dzielnic Grunwald i Stare Miasto, do dziesięciokrotnej w przypadku dzielnicy Jeżyce. W mieście, w szczególności istotny jest podział między najstarszymi osobami powyżej 75. roku życia - najbardziej aktywne z nich zamieszkują dzielnicę Nowe Miasto, najmniej aktywne głównie dzielnicę Grunwald. Podział ten najpewniej będzie utrzymywać się w kolejnych latach z uwagi na zamieszkiwanie tych dzielnic przez większość osób znajdujących się obecnie na przedpolu starości lub we wczesnym jej etapie.

W odniesieniu do uczestnictwa w życiu społecznym osób powyżej 50. roku życia za najważniejsze uznaje się silne przywiązanie respondentów do utrzymywania kontaktów niemal wyłącznie z rodziną, nielicznymi znajomymi i bardzo rzadko z sąsiadami. Główną barierą w kontaktach interpersonalnych i społecznych jest brak czasu i ochoty na spotkania towarzyskie. Do kontaktów nie wykorzystuje się też sieci internet, choć korzystanie z niej deklaruje nieco ponad połowa respondentów. Nowe technologie służą głównie do czytania aktualnych wiadomości o wydarzeniach krajowych i miejskich oraz do korzystania z usług bankowości elektronicznej. Ponad połowa starszych mieszkańców Poznania uznaje, że nie ma czasu wolnego z uwagi na obowiązki zawodowe lub domowe i rodzinne. Czas wolny jest spędzany głównie w sposób bierny w domu. Osoby powyżej 50. roku życia są zainteresowane głównie własnym domem i ogrodem lub gotowaniem i turystyką, a dość rzadko kulturą i sztuką.

Blisko połowa z respondentów – głównie osoby przed 60. rokiem życia – pozostaje aktywna zawodowo. Druga połowa zaś korzysta z uprawnień emerytalnych. Status emeryta ma co czwarta osoba w wieku 55-59 lat, co pozwala przypuszczać o korzystaniu z wcześniejszych uprawnień emerytalnych i potencjalnym zagrożeniu ubóstwem w raz z osiągnięciem wieku powyżej 75. lat. Jest to też oznaka nieprzystosowania przedsiębiorców do zatrudniania osób starszych, wykorzystania ich potencjału i doświadczenia oraz funkcjonowania stereotypów możliwości rozwiązania swoich problemów poprzez wycofanie się z rynku pracy. Zdecydowana większość niepracujących respondentów nie jest zainteresowana podjęciem pracy. Ci, którzy są zainteresowani woleliby wykonywać ją w ramach elastycznych form zatrudnienia i organizacji czasu pracy. Jednocześnie respondenci są jednoznacznie przeciwni podwyższeniu wieku emerytalnego.

Blisko połowa respondentów wysoko lub bardzo wysoko ocenia stan swojej aktywności fizycznej, choć zarazem ponad połowa z nich nie uczestniczy w żadnych formach aktywności fizycznej. Korzysta się głównie z jazdy rowerem, turystyki pieszej oraz pływalni lub basenu. Potencjalnie pożądana jest poprawa dostępu do pływalni i basenu, turystyki pieszej, nordic walking i zajęć gimnastycznych. Główną barierą uczestnictwa w aktywnościach fizycznych jest brak chęci, potrzeby i zainteresowania.

Aktywność w działaniach na rzecz społeczności lokalnej, osiedla, dzielnicy czy miasta Poznania i jego mieszkańców deklaruje jedynie niemal co ósma osoba. Respondenci swoją wiedzę o wydarzeniach miejskich czerpią głównie z telewizji i prasy. W większości przypadków korzystnie oceniają dostęp do informacji o sprawach miasta oraz oczekują

zwiększenia ilości komunikatów i poprawy promocji wydarzeń miejskich. Osoby powyżej 50. roku życia przeważnie korzystają z czynnego prawa wyborczego.

Wyróżniono cztery typy uczestnictwa w życiu społecznym: braku zaangażowania w życie społeczne (około 20% mieszkańców), uczestnictwo sporadyczne i powierzchowne (około 30%), uczestnictwo systematyczne, ale powierzchowne (około 30%) oraz uczestnictwo systematyczne i wszechstronne (od około 15 do 20%).

W obszarze zdrowia zauważalny jest wysoki poziom deklaracji o dobrym stanie zdrowia. Wyjątkiem są tylko osoby najstarsze i najuboższe. Opinie nie są związane z wiedzą wynikającą z diagnoz medycznych. Blisko połowa osób powyżej 50. roku życia w ogóle nie stosuje profilaktyki zdrowotnej. Respondenci uważają, że istotna jest jedynie aktywność ruchowa i prawidłowe odżywianie. Ponadto, większość osób deklaruje wysoki poziom samopoczucia, co może hamować aktywność na rzecz poprawy swojej sytuacji materialnej, dalszego rozwoju i zaangażowania w życie publiczne. Osoby po 50. roku życia rzadko korzystają z pomocy lekarza publicznej opieki zdrowotnej. Ponad połowa respondentów dostrzega w tym zakresie bariery w dostępie. W przypadku lekarzy specjalistów głównie trudno o dostęp do ortopedy, neurologa, okulisty i endokrynologa. Badani raczej nie znają specjalności lekarza geriatry, stąd też nie zauważają problemów z dostępem do tego typu specjalistów.

Ocena poczucia przynależności i bezpieczeństwa w miejscu swojego zamieszkania sprawia trudność dla większości osób powyżej 50. roku życia. Tym samym, osoby te nie są w stanie dążyć do zaspokajania potrzeb związanych z szacunkiem i uznaniem oraz samorealizacją wobec posiadanych wątpliwości, czy ich codzienna aktywność spotyka się z akceptacją innych oraz, czy mogą otrzymać wsparcie w sytuacji zagrożenia. Stały stres odczuwa co piąty respondent, a samotność co dziesiąty.

Oferta kulturalna jest przeciętnie oceniana przez niemal połowę respondentów powyżej 50. roku życia. Jest ona zatem albo słabo znana, albo mało atrakcyjna wobec deklarowanego braku czasu wolnego i niskiej pozycji kultury w hierarchii zainteresowań respondentów. Gorsze oceny te wiążą się też z okresem tuż po przejściu na emeryturę oraz słabą sytuacją materialną części respondentów. Osoby powyżej 50. roku życia preferują festyny i jarmarki, widowiska kabaretowe, wyjścia do kina lub teatru, festiwale filmowe i teatralne oraz opery i operetki. Bariery w korzystaniu z oferty kulturalnej stanowi deklarowany brak wystarczających środków finansowych lub brak zainteresowania wydarzeniami i imprezami kulturalnymi. Połowa respondentów w ogóle nie odwiedza

instytucji kulturalnych i nie uczestniczy w imprezach kulturalnych. Poprawie tej sytuacji mogą służyć zdaniem respondentów: organizacja bezpłatnych imprez, ulgi dla seniorów, lepsza informacja o wydarzeniach i imprezy planowane specjalnie dla seniorów. Ponad połowa osób po 50. roku życia twierdzi, że jest słabo poinformowana o wydarzeniach i imprezach kulturalnych.

W opracowaniu wskazano także trzy typy uczestnictwa w kulturze osób powyżej 50. roku życia: absencji kulturalnej (około 50% mieszkańców), uczestnictwa sporadycznego (około 40%) oraz uczestnictwa aktywnego i ograniczonego (około 10%). Bardziej szczegółowe profile dotyczą podziału na grupy wiekowe: osoby na przedpolu starości, które najczęściej korzystają z oferty kulturalnej, a zarazem głównie rezygnują z uczestnictwa z uwagi na brak wolnych środków finansowych; „młodszy-starzy” - między 60. a 74. rokiem życia – którzy są najmniej zadowoleni z oferty kulturalnej miasta, ale i tak dość często z niej korzystają; oraz najstarsi - powyżej 75 roku życia – którzy choć są najlepiej poinformowani o ofercie to jednak nie wyrażają nią większego zainteresowania i świadomie rezygnują z uczestnictwa w imprezach.

W obszarze edukacji mieszkańcy Poznania powyżej 50. roku życia nie wyrażają zbyt wymagających potrzeb. Zdecydowana większość badanych w ciągu ostatnich 5 lat nie brała udziału w żadnych szkoleniach i kursach. Zdobywanie wiedzy jest przeważnie traktowane instrumentalnie, jako sposób na utrzymanie swojej pozycji na rynku pracy. Tylko niewielka część respondentów wyraża zainteresowanie kształceniem ustawicznym. Wśród zagadnień z jakich szkoliły się osoby po 50. roku życia przeważają związane z obsługą komputerów oraz przygotowaniem do pracy biurowej lub fizycznej. Pośród oczekiwanych zajęć znajdują się dodatkowo tematy związane z hobby lub niezrealizowanymi marzeniami. Starsi mieszkańcy Poznania raczej nie dostrzegają barier w dostępie do edukacji.

Działania wolontaryjne są nieatrakcyjne dla niemal wszystkich respondentów. Osoby powyżej 50. roku życia nie są zainteresowane taką aktywnością z uwagi na brak czasu, nawyków oraz posiadanie stereotypów związanych z dobrowolną pracą na rzecz innych. Niemniej wskazywano na kilka potencjalnych korzyści z wolontariatu, takich jak lepsze zagospodarowanie czasu wolnego, bycie potrzebnym innym, czy wykorzystanie własnego doświadczenia.

Rekomendacje badawcze

Zgromadzone dane pozwalają na sformułowanie następujących rekomendacji:

1. Niezbędne jest stworzenie spójnego programu uwzględniającego trzy typy polityk: przygotowania do starości, wobec „trzeciego wieku” oraz wobec „czwartego wieku”. W pierwszym wymiarze powinny zostać zgromadzone pomysły projektów, które umożliwią aktywizację osób znajdujących się na przedpolu starości do samodzielnego podejmowania działań celem poprawy swojej sytuacji po osiągnięciu wieku emerytalnego. Polityka wobec „trzeciego wieku” powinna zostać zaadresowana do osób znajdujących się we wczesnej fazie starości. Powinna obejmować projekty związane z rozwojem aktywności społecznej, kulturalnej, edukacyjnej i zdrowotnej osób, które znajdują się w okresie przejścia na emeryturę i tuż po zakończeniu aktywności zawodowej. Projekty te powinny uwzględniać promocję elastycznych form zatrudnienia i organizacji czasu pracy, promocję wolontariatu i prac na rzecz społeczności lokalnej, odnawianie kontaktów ze znajomymi i sąsiadami oraz tworzenie grup samopomocowych i banków czasu. Polityka wobec „czwartego wieku” powinna być zorientowana na możliwie jak najdłuższe utrzymanie aktywności najstarszych osób w miejscu zamieszkania. Powinna obejmować projekty opieki otwartej i półotwartej, jak np. „obiady na kółkach” i domowe usługi medyczne, organizację pracy socjalnej w mieszkaniach i środowiskowych centrach socjalnych, tworzenie domów czasowego pobytu oraz projekty modernizacji mieszkań i rewitalizacji celem lepszego dostosowania przestrzeni do potrzeb niepełnosprawnych.

2. Za istotne należy uznać poszukiwanie sposobów na zniwelowanie różnic w aktywności najstarszych osób zamieszkujących dzielnice Grunwald i Nowe Miasto. Zamieszkuje je największa część osób po 50. roku życia, obie są też narażone na wystąpienie zjawiska marginalizacji osób starszych i degradację przestrzeni. Jednak dzielnica Nowe Miasto wyróżnia się aktywnością mieszkańców, co może być negatywnie odbierane przez seniorów w pozostałych częściach miasta. Za istotne należy uznać podjęcie pogłębionych jakościowych analiz wyjaśniających te różnice.

3. Lepsze zaspokojenie potrzeb i oczekiwań osób powyżej 50. roku życia będzie możliwe, gdy podjęta zostanie spójna polityka wobec starości zorientowana na zmianę wizerunku jakości i warunków życia w tym okresie. Niezbędna jest promocja przykładów dobrych praktyk zaprzeczających stereotypom związanym z tym etapem życia. Przede wszystkim polityka taka powinna uwzględniać: błędne wyobrażenia o emeryturze, jako szansie na poprawę warunków życia wśród osób na przedpolu starości, które mają trudności ze znalezieniem zatrudnienia; zjawisko dyskryminacji ze względu na wiek, prowadzące do niewykorzystywania potencjału starszych pracowników i automarginalizacji osób na przedpolu starości; stereotyp powszechnego ubóstwa seniorów; przekonanie o konieczności stałego pomagania przez seniorów najbliższej rodzinie z częstym zanegowaniem własnych potrzeb, marzeń i aspiracji; stereotyp życia miejskiego, jako niewymagającego zaangażowania się w sprawy społeczności lokalnej; stereotyp skuteczności leczenia domowymi metodami oraz zdrowego stylu życia opartego na tradycyjnej diecie i na minimum aktywności ruchowej podczas pracy; stereotyp dobrego samopoczucia, jako zjawiska korzystnego wobec jednoczesnego występowania problemów z oceną przynależności i akceptacji ze strony innych; oraz wizerunek instytucji publicznych, jako mniej i bardziej przyjaznych osobom w różnym wieku z uwagi na ich wyposażenie, dostępność i ofertę.

4. Zasadna jest promocja kształcenia ustawicznego poprzez różnego rodzaju placówki szkoleniowe i szkoły wyższe w odniesieniu do osób na przedpolu starości i przez Uniwersytety Trzeciego Wieku w przypadku osób w okresie wczesnej i późnej starości. Różnego rodzaju zajęcia mogą być proponowane w ramach projektów organizacji pozarządowych, które będą uwzględniać aktywne formy nauczania i promocję wolontariatu. Wśród zalecanych tematów zajęć powinny znaleźć się takie, które umożliwią obsługę komputerów i internetu, wykorzystanie tych technologii do poszukiwania pracy, jak również związane z autoprezentacją, zarządzaniem czasem, prowadzeniem budżetu domowego oraz traktowaniem wiedzy nie tylko w sposób instrumentalny, ale też, jako wartości umożliwiającej samodzielne poznawanie świata i rozwiązywanie problemów. Programy takie powinny zawierać przykłady dobrych praktyk oraz być łączone z usługami kulturalnymi, promocją aktywności fizycznej i profilaktyki zdrowotnej.